

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Andra kammaren.

Nr 27.

Tisdagen den 27 april.

Kl. 4 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr andre vice tal-
mannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 20 och den 21 innevarande april.

§ 2.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Westman* propositionen, nr 292, med förslag till lag om
aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, m. m.; samt

av herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* propositionerna:

nr 297, angående anslag till låneunderstöd åt vissa egnahemsägare; och
nr 298, angående befrielse för f. uppborrdskommissarien Eric Svenson från
viss, honom ådömd ersättningsskyldighet till kronan.

Samtliga dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposi-
tioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 293, med förslag till viss ändring i gällande tulltaxa m. m.; och

nr 294, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 295, angående viss reglering av han-
deln med färsk strömming och sill m. m.

§ 4.

Vidare föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Baek-
ströms m. fl.* på bordet liggande motion nr 581.

§ 5.

Härefter föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial
och utlåtanden nr 1 b och 13—16, sammansatta konstitutions- och bankout-
skottets utlåtande nr 1, statsutskottets utlåtanden nr 104—115, bankoutskottets
utlåtanden och memorial nr 41—46, andra lagutskottets utlåtanden nr 32—35
samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 66—72.

Andra kammarens protokoll 1937. Nr 27.

§ 6.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial, nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen med tillkännagivande att en i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning bebadad framställning angående anslag till byggnadsarbeten vid statens maskin- och redskapsprovningsanstalter icke kommer att föreläggas riksdagen.

§ 7.

Avsåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 276, med förslag till lag om barnbidrag, m. m., nämligen:

nr 582 av herr *von Seth*; samt

nr 583 och 584 av herr *Petersson* i Lerbäcksbyn *m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Hallén**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att andra lagutskottets utlåtande nr 32 måtte uppsättas först på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden samt vidare att konstitutionsutskottets memorial nr 1 b måtte uppföras efter konstitutionsutskottets utlåtande nr 15.

Denna hemställan bifölls.

§ 9.

Herr andre vice talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 28 innevarande april ämnade besvara herr Senanders interpellation angående tillsättande av en självständig fiskeristyreelse m. m.

§ 10.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till domkapitlen för budgetåret 1937/1938 m. m.;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till rasbiologiska institutet för budgetåret 1937/1938;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av täckning för förluster å vissa fordringar, redovisade i arméförvaltningens räkenskaper å propriebalansers konto;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för bestridande av vissa merkostnader för traktamentsersättningar till personal vid truppförband inom södra arméfördelningen för deltagande i vissa fälttjänstövningar;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av anslaget till vissa arbeten å mobiliseringsverket;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för kaptenen N. E. Bouveng samt löjtnanterna A. W. Thorburn och G. V. Heüman att tillgodoräkna sig viss tid för placering i löneklass;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ämnesomfattningen för vissa professurer vid universitetet i Uppsala m. m.;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan ävensom inredning av vissa lokaler inom fackavdelningen för elektroteknik m. m. vid högskolan;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1937/1938 till universitetskanslersämbetet jämte en i ämnet väckt motion;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av vissa läroverk i Göteborg;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution i visst fall av erlagd gåvoskatt;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution till Stockholms högskola av erlagd arvsskatt;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1937/1938 till understöd för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk m. m.;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Melltorps kraftstation i Horla socken jämte vissa distributionsledningar m. m.;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag om nedsättning av räntan för lån från vissa statens utlåningsfonder;

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av Älvsåkers kommuns betalningsskyldighet för lån ur vattenkrafts- och kraftledningslånefonderna;

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av skadestånd m. m. till änkan R. Hallberg; och

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan för egnahemslån vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes

andra lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om försäkring för olycksfall i arbete; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående utredning av möjligheten att koncessionera skärgårds- trafikerna för passagerarebefordran i regelbunden fart.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

fru <i>Nordgren</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 30 april,
herr <i>von Seth</i>	» den 3 maj,
» <i>Persson</i> i Grytterud	» 3 dagar fr. o. m. den 29 april,
» <i>Johansson</i> i Norrfors	» 5 » » » 1 maj,
» <i>Sandberg</i>	» 5 » » » 29 april,
» <i>Andersson</i> i Munka Ljungby	» 5 » » » 29 »
» <i>Björklund</i>	» 4 » » » 28 » och
» <i>Malmborg</i>	» 5 » » » 29 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.18 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 28 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Svar å interpellation. Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har dess ledamot herr K. E. W. Senander anhållit att till chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

- 1) Kan det förväntas att proposition om tillsättande av en självständig fiskeristyrelse kommer att ingivas till årets riksdag?
- 2) Anser icke herr statsrådet att här anförda synpunkter böra göras till föremål för en närmare prövning?
- 3) Kan man förvänta några åtgärder under innevarande år i syfte att bereda omedelbar hjälp åt fiskarebefolkningen?

Vad till en början den tredje frågan beträffar, som jag torde få besvara först, så vill jag erinra om att redan i statsverkspropositionen äskats medel för vissa åtgärder, avsedda att förbättra fiskarens ställning. Bland dessa anslag kunna nämnas ett å 25,000 kronor för befrämjande av fiske å avlägsna fiskavatten, ett å 75,000 kronor till premier för deltagande i sillfiske vid Island samt slutligen ett å 250,000 kronor för främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. Anslaget å 250,000 kronor är uppdelat sålunda, att 100,000 kronor äro avsedda att användas till lån åt ekonomisk förening med uppgift att befordra avsättningen av medlemmarnas fångster och 150,000 kronor till statsbidrag utan återbetalningsskyldighet till fiskerinäringens stödjande. Ur sistnämnda post bestridas t. ex. bidragen till de prisregleringar, som under senare år varit anordnade utmed vissa kuststräckor.

Jag får vidare erinra om att enligt en den 24 april till riksdagen överlämnad proposition angående viss reglering av handeln med färsk strömming och sill m. m. förslag framlagts om statens medverkan i syfte att bereda utövarna av

Svar å interpellation. (Forts.)

strömmings- och sillfiske i Östersjön och Bottniska viken bättre utbyte av deras näring. I fråga om handeln med färsk strömming och Östersjösill avser förslaget att undanröja vissa olägenheter, som yppat sig vid tillämpningen av gällande reglering av strömmingshandeln. Förslaget innefattar dessutom bestämmelser om prisreglering i ändamål att bereda fiskarena ett jämnare och mera tillfredsställande utbyte av deras fångster. Sålunda innehåller förslaget stadganden dels om minimipris för till konsumtion i färskt tillstånd inom riket försäld strömming och sill, dels om prisutjämningsbidrag för strömming och sill, som försålts för vissa andra ändamål. Fiskarena själva skola bidra till kostnaderna för prisutjämningsbidragen genom erläggande av viss prisregleringsavgift för sådan strömming och sill, som försålts till färskkonsumtion inom riket. Vad som därutöver erfordras föreslås skola gäldas av statsmedel. Behovet av sådana har för tiden fr. o. m. den 1 januari 1938, då regleringen förutsättes skola träda i kraft, t. o. m. den 30 juni samma år beräknats till 60,000 kronor. Härtill komma de för hela budgetåret 1937/1938 till 15,000 kronor beräknade kostnaderna för kontroll över handels- och prisregleringen.

Jag övergår här efter till interpellantens *första* fråga:

Erfarenheterna från gällande strömmingshandelsreglering giva vid handen, att ett behov förefinnes av ett, helst statligt, uppsiktsorgan. Särskilt tillkallade utredningsmän hava i ett den 23 december 1936 till jordbruksdepartementet inkommet betänkande föreslagit, att lantbruksstyrelsens befattning med fiskeriärendena skulle upphöra, och att i stället skulle inrättas ett centralt ämbetsverk för fisket, fiskeristyrelsen, organiserad på två byråer, en för saltvattensfisket och en för sötvattensfisket. Därjämte skulle tillskapas en rådgivande institution, fiskerirådet, bestående av, förutom fiskeristyrelsens chef såsom självskriven ordförande, åtta ledamöter. Dessa skulle representera västkustfisket, sydkustens och ostkustens fiske, sötvattensfisket, fiskkonservindustrien, parti-handeln och detaljhandeln med fisk.

Med hänsyn till den genomgripande betydelsen av en dylik omändring av fiskeriadministrationen har för remissförfarandet måst beräknas en ganska lång tid. Beredningen av ärendet har därför ännu icke hunnit avslutas.

I avvidan på huru den statliga fiskeriadministrationen kan bli slutligen ordnad, har i förenämnda proposition föreslagits tillsättande av en statens fiskenämnad, bestående av tre personer. Åt nämnden skall uppdragas att ha uppsikt över strömmings- och sillhandeln och nämnden skall vidare hava att bestämma om minimipris och prisutjämningsbidrag med flera till prisregleringen hörande frågor. Nämnden förutsättes skola sortera direkt under Kungl. Maj:t.

Återstår här efter att besvara interpellantens *andra* fråga. Till grund för denna har interpellanten anfört vissa synpunkter angående fiskerinäringen och dess betydelse icke endast för fiskarebefolkningen utan även för andra befolkningsgrupper. Interpellanten har därvid särskilt framhållit vikten av maskinell bearbetning, då det gällde att snabbt tillvarataga sådana livsmedel, som eljest skulle förfaras, framför allt då tillförseln vore abnormt stor. Genom olika fiskindustriers tillkomst skapades även nya arbetstillfällen. Interpellanten har även funnit det av behovet påkallat, att det inrättas en särskild byrå för fiskindustrier och handel med fisk med underavdelningar av praktiska yrkesskolor för både fiskare och fiskindustri, forskningsinstitut för fiskindustrien, propaganda, skolköksundervisning m. m.

Jag delar interpellantens åsikt om fiskerinäringens betydelsefulla ställning i folkhushållet, och jag finner det i sin ordning, att staten lämnar sin medverkan till sådana åtgärder, som avse att förbättra fiskarebefolkningens allmänt erkända svåra ställning. Dessa åtgärder synas — utom yrkesundervis-

Svar å interpellation. (Forts.)

ning m. m. för fiskare, vartill förberedande åtgärder redan vidtagits — främst böra gå ut på befordrandet av fiskvarans avsättning, antingen i färskt eller berett tillstånd. Vid ordnandet av fiskeriadministrationen lär det finnas möjlighet att åt fiskerimyndigheten inrymma befogenheter i nämnda avseende. Icke minst viktig torde bliva en väl genomförd organisation av fiskets utövare för att bidra till bättre kommersiella och ekonomiska betingelser för fisket.

Härpå yttrade:

Herr **Senander**: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

I stort sett innehåller ju svaret ett erkännande åt de synpunkter, som jag framfört i interpellationen. Svaret visar också, att man nu ämnar vidtaga positiva åtgärder för att åstadkomma en förbättring i fiskarebefolkningens läge. I den interpellation jag gjort, har lagts särskild vikt vid frågan om en självständig fiskeristyreelse. Statsrådet har meddelat, att en sådan kommer att tillsättas inom rimlig tid, och att man, till dess denna fråga hunnit ordnas, föreslagit tillsättandet av en fiskenämnd såsom ett slags provisorium. Emellertid är det ganska klart, att om man vill åstadkomma någon nämnvärd förbättring vid handhavandet av fiskets angelägenheter, måste man lägga stor vikt vid fiskeristyreleens sammansättning. För närvarande skötas hithörande angelägenheter av personer, som sakna praktisk erfarenhet. Styrelsen består av ämbetsmän och vetenskapsmän, men de ha ingen praktisk erfarenhet om exempelvis den moderna fiskeindustrien. För att få till stånd en effektivt arbetande fiskeristyreelse måste den sammansättas av specialister på området, av folk, som har praktisk erfarenhet i de frågor, som skola handläggas av detta organ. Det räcker därvidlag icke med det s. k. fiskerirådet. Jag skall erkänna, att i och för sig ger denna anordning utrymme för den verkliga sakkunskapen på området, men självfallet måste då i den beslutande instansen, nämligen fiskeristyrelsen, också finnas folk, som äro praktiskt kunniga, ty i annat fall kommer fiskerirådet att bli degraderat till en ganska betydelselös instans.

Svaret på frågan nummer två, d. v. s. den fråga, som rör spörsmålet om en industriell bearbetning av fiskevarorna, innehåller den förklaringen, att statens åtgärder främst böra inriktas på befordrandet av fiskvarans avsättning antingen i färskt eller berett tillstånd. För vår del anse vi, att den industriella bearbetningen av fiskevarorna spelar en högst betydande roll i fråga om avsättningen av fiskeriprodukterna, och icke blott detta, herr talman! En fiskarebefolkningens egen kooperativa fiskeindustri skulle inte bara medföra ökad avsättning och därmed, som sagt, ökade inkomster för fiskarebefolkningen, vilken ju, såsom också erkänts av statsrådet, lever under svåra förhållanden. Man skulle därigenom också kunna undvika att behöva vidtaga åtgärder från statens sida, som faktiskt bära den rena hjälplöshetens kännemärke. Jag syftar då framför allt på det förslag, som nu föreligger i propositionen om strömmingshandelns reglering, och vilket förslag går ut på att man vid riklig tillgång av strömming och sill skall genomföra en s. k. fångstbegränsning. Det måste anses vara något orimligt men i övrigt ingalunda något ovanligt för den kapitalistiska produktionsordningen, att man för att kunna klara sig ur ett besvärligt läge i produktionshänseende måste tillgripa en produktionsminskning. I detta fall rör det en begränsning av fiske av så allmänt använda fisksorter som strömming och sill. Naturligtvis är icke all fångstbegränsning av ondo. Vi ha t. ex. avgivit en motion om förbud mot notdragning av strömming under lektiden, men detta slag av fångstbegränsning är, om jag så får uttrycka mig, en naturlig sådan, då den är till för att skydda fiskbeståndet.

Svar å interpellation. (Forts.)

Och därvidlag kan man naturligtvis icke anställa någon som helst jämförelse med den fångstbegränsning, som man föreslår i propositionen. Detta slag av fångstbegränsning, som endast tillkommit såsom en förtvivlad åtgärd för att hålla uppe priserna, måste jag för min del betrakta såsom en orimlig anordning, och vi ha dubbel anledning att framhålla detta, alldenstund man har andra förnuftigare vägar att gå, då det gäller att trygga fiskarebefolkningens existens utan att därmed inkräkta på massor av fattiga konsumenters rätt. I stället för en fångstbegränsning och andra liknande åtgärder, som i längden icke bli någonting annat än rena kvacksalveriet, vilja vi sätta en industriell upparbetning av fiskevarorna. Den kommer att betyda en ökad avsättning av fiskeproduktionen, ökade inkomster för fiskarebefolkningen samt smakligare och billigare fiskevaror åt befolkningen i övrigt. Att begränsa fångsten, att förvandla överskottsfisken till foder eller vräka den tillbaka i sjön måste be-tecknas såsom grov misshushållning och ingenting annat.

Herr förste vice talmannen **Jeppsson**: Herr talman! Jag vill för närvarande icke ingå på det spörsmål, som den ärade interpellanten berörde i sitt tack till herr statsrådet. Den förhandskritik, som interpellanten riktade mot vissa punkter i den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen angående strömmings-handels reglering, kan det icke vara anledning att nu upptaga till bemötande. Det var emellertid ett yttrande, som fälldes av interpellanten, och som jag inte kan låta stå oemotsagt, nämligen när interpellanten säger, att fiskeri-ärendena för närvarande handläggas av personer, som sakna praktisk erfarenhet. Jag förmodar, att interpellanten i detta fall syftar på den inom lantbruksstyrelsen förefintliga fiskeribyrån och dess chef. Det är nämligen denna myndighet, som för närvarande från statens sida handlägger fiskeriärenden. Om interpellanten med detta sitt yttrande åsyftar, att chefen på denna byrå och dess personal skulle sakna praktisk erfarenhet på det område, som det här rör sig om, skulle jag vilja däremot inlägga, herr talman, min bestämda gensaga.

Herr **Senander**: Herr talman! Blott ett par ord i anledning av herr Jeppsons yttrande. Jag har framhållit, att de, som nu handlägga de frågor, som det här rör sig om, sakna praktisk erfarenhet. Jag betonade, att detta framför allt gäller i fråga om den moderna fiskeindustrien, och jag skulle väl tro, att det icke var den siste ärade talarens mening att bestrida detta faktum. Jag vill icke förringa den kompetens, som dessa personer besitta, men jag har velat framhålla, att de icke äga den praktiska erfarenhet, som är nödvändig för att kunna handlägga dessa frågor på det sätt, som bäst tjänar fiskarebefolkningens intressen — detta sagt utan att på något sätt förringa den insats, som de personer, som det här gäller, gjort på det område, där de hittills verkat.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 299, angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1937/1938 för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m.;

nr 301, med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. samt anvisningarna till 29 och 53 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 296, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Härefter föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 292, med förslag till lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 297, angående anslag till låneunderstöd åt vissa egnahemsägare; och
nr 298, angående befrielse för f. uppbördskommisarien Eric Svenson från viss, honom ådömd ersättningsskyldighet till kronan.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan och remitterades till behandling av lagutskott de på bordet liggande motionerna, nämligen:

nr 582 av herr *von Seth*; samt

nr 583 och 584 av herr *Petersson* i Lerbäcksbyn *m. fl.*

§ 5.

Härpå föredrogos, men bordlades åter andra lagutskottets utlåtande nr 36 och andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Ang. komplettering av vissa föreskrifter, avseende sjöfartssäkerheten.

Till avgörande företogs härefter i ett sammanhang dels andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående komplettering av vissa föreskrifter, avseende sjöfartssäkerheten, dels ock överlämnat utdrag av första kammarens protokoll, nr 411, innefattande delgivning av sistnämnda kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion i samma ämne.

Därvid anförde:

Herr Frankenberg: Herr talman! Den motion, som jag väckt i denna kammare, berör egentligen dels frågan om utredning rörande behovet av kompletterande föreskrifter rörande kompassens uppställningsplats ombord på fartyg och dels huruvida erforderliga föreskrifter behövas, då det gäller en regelbundet återkommande kontroll över kompenserings av kompassen samt deviationsbestämning. Jag medger, att utskottet, å ena sidan, ganska välvilligt behandlat motionen, då det tillstyrkt en utredning om huruvida närmare föreskrifter äro erforderliga om kompassens uppställningsplats å fartyg, men, å andra sidan, har utskottet behagat avstyrka den andra delen av min motion, som kanske är minst lika viktig, nämligen om regelbundet återkommande kontroll över kompenserings av kompassen. Som dessa två spörsmål äro nära sammanbundna med varandra, kan jag icke förstå utskottets inställning, då det gör denna

Ang. komplettering av vissa föreskrifter, avseende sjöfartssäkerheten.

(Forts.)

kategoriklyvning av dessa två tekniska spörsmål. Jag har ansett det vara naturligt, att då utskottet ändå gått med på en utredning, även denna del av motionen fått följa med i utredningen.

Nu anser utskottet, att några närmare föreskrifter om kontroll över kompassens kompensering icke äro erforderliga. Utskottet stöder sig härvidlag på de yttranden, som inforrats från kommerskollegium, Sveriges redareförening och Sveriges fartygsbefälhavareförening. Men jag skulle vilja göra den frågan: hade det icke också varit skäl för utskottet att inforra yttranden även från lärare vid navigationskolorna. Med de upplysningar och informationer, som från dem lämnats mig i denna fråga, skulle jag förmoda, att utskottet i någon mån hade fått en annan uppfattning om betydelsen av denna del av motionen. Visserligen finnas redan vissa bestämmelser om skyldighet för fartygsbefälhavare att, innan magnetkompass tages i bruk, underkasta densamma deviationsbestämning, därvid erforderlig kompensering skall verkställas. Jag ber emellertid få fästa uppmärksamheten på att någon säkerhet icke finnes för att dessa bestämmelser skola efterföljas, eftersom ingen som helst kontroll härav äger rum. Motionären har närmast begärt utredning, huruvida en sådan kontroll är erforderlig. Utskottet, som huvudsakligen stöder sig, såsom jag nyss anfört, på yttrandet från kommerskollegium, känner sig dock litet tveksamt, huruvida allt är välbeställt på detta område. Utskottet anför nämligen i slutet av motiveringen följande: »I anslutning härtill vill utskottet emellertid ifrågasätta, huruvida icke de uppgifter om utförda kompassjusteringar och deviationsbestämningar, som enligt sjölagen böra införas i skeppsdagboken, även med nu gällande bestämmelser — för vinnande av ökad reda och överskådlighet — skola kunna journalföras skilda från övriga, i skeppsdagboken verkställda anteckningar». Såvitt jag kunnat tolka denna motivering, torde det vara ett stöd för motionens syfte, att man på detta område försöker få någon kontroll över huru de bestämmelser, som finnas, efterföljas.

Jag vill också säga, att de experter på detta område, vilka utarbetat de bilagor, som äro vidfogade motionen, måste i sakkunskap och erfarenhet kunna jämföras med kommerskollegium. Även om kollegium naturligtvis i det avseendet försökt avge ett objektivi bedömande, anser jag dock, att en sådan man som lektorn i navigation och sjömanskap i Göteborg H. j. Hammarström kan bedöma dessa saker lika klart och tydligt som kollegium. Han skriver i en bilaga till motionen, efter att hava givit exempel på dålig kompassplacering, följande: »Dylikt kan inte anses försvarligt för sjöfartssäkerheten och tillförlitlig navigering. Även om efterkompensering kan utföras av ett kunnigt befäl, borde kontroll verkställas av sakkunnig person.»

Nu har kommerskollegium ett motiv för sitt avstyrkande av denna del av motionen, som jag för min del anser vara mera känslöbetonat än objektivi sakligt. Kommerskollegium skriver följande: »För egen del finner Kollegium det angeläget, att den känsla av ansvar för kompassens fungerande, som befälhavaren i anledning av sistnämnda stadgande bör hava, ej avtrubbas genom föreskrifter om regelbundet återkommande kompensering, företagen — såsom motionären synes avse — av person, vilken särskilt utsetts att verkställa dylika förrättningar.»

Den motivering, som jag här anfört, anser jag vara känslöbetonad, ty det är väl ändå icke på det sättet, att om närmare föreskrifter utfärdas för att trygga sjöfartssäkerheten, skola befälhavarna av den anledningen känna mindre ansvar. I så fall skulle ju deras ansvarskänsla redan ha avtrubbats genom de många andra bestämmelser, som finnas på sjöfartsområdet. Men kanske kommerskollegium har rätt! Jag skall be att få omtala en händelse, som för några

Ang. komplettering av vissa föreskrifter, avseende sjöfartssäkerheten.
(Forts.)

månader sedan inträffade i Göteborg, då man skulle pröva ansvarskänslan hos en av våra fartygsbefälhavare. Det gällde icke kompensering av en kompass utan ett annat område, där det också finns föreskrifter utfärdade om hur befälhavaren skall förfara. Det gällde nämligen en livbåtsövning, som gick ganska galet. Jag citerar Ny Tid, som hade en representant närvarande, när denna övning pågick. Det var den 25 februari 1937.

»På torsdagens morgon företogs en livbåtsövning vid kajen ovanför Residensbron i Göteborg. Det var ångaren Göteborg, som efter framställning från fartygsinspektionen, företog denna övning. Någon sådan hade nämligen icke förekommit på fyra år, ehuru lagen föreskriver att det skall ske var tredje eller var fjärde månad.

Övningen skedde i närvaro av fartygsinspektören. Att den var behövlig visade sig efter några minuter. Efter någon möda lyckades man svänga ut båten i däverterna. Men när man skulle släppa på ginorna och hala ned båten, blev det snart stopp. Det befanns omöjligt att få ginorna genom blocket. De voro frusna och alldeles för tjocka. Livbåten kunde inte sjösättas. Man behöver inte ha livlig fantasi för att föreställa sig huru det skulle ha känts för besättningen om den varit i livsfara i öppen sjö och inte kunnat få ut livbåten.»

Detta är ju ett typiskt exempel på att man slarvar i betydlig mån med de föreskrifter, som finnas på sjöfartsområdet.

I övrigt vill jag tillägga, att om denna sak har skrivits åtskilligt i den fackpress, som behandlar dessa spörsmål. En navigationslärare i Göteborg, herr Holmdahl, skriver i Svensk sjöfartstidning den 1 april 1937 följande:

»Observeras bör, att det fordras särskilda instrument ombord för att befålet skall kunna begagna sig av den i navigationsskolorna inhämtade kursen i deviationslära. Det behövs en förstklassig vertikalvåg (pris 135 kr.) och så d:o svängningsnål med kronograf. Undersökningar från olika latituder kunde då av befålet (i samband med kompassjusteraren eller någon kontrollant) behandlas. Men låt mig ej glömma deflektorn. Hur många svenska fartyg ha en sådan?»

Detta uttalande stöder ju motionärernas yrkande, att det tarvas en utredning, även då det gäller kompassens justering och kompensering.

Eftersom icke några som helst intressen trädas för nära, om man skulle företaga en utredning även beträffande denna punkt, och då det, såsom påtalats åtskilliga gånger tidigare här i kammaren, slarvas betydligt i fråga om efterlevnaden av de bestämmelser, som gälla sjöfarten, nödgas jag, herr talman, yrka bifall till motionen.

Herr Tengström: Herr talman! När jag hörde herr Frankenberg tala, kom jag att tänka på uttrycket, att den, som Herren vill förgöra, slår han med blindhet. Det är nämligen att lägga märke till att första kammaren redan har bifallit det yrkande, som de båda kamrarnas tillfälliga utskott ha kommit överens om att formulera på visst sätt för att tillmötesgå en del av motionärernas krav. Jag skall icke, försävt icke motionären påyrkar det, i fortsättningen gå in på en sakdebatt i frågan. Jag skall endast ett par minuter uppehålla mig vid den rent formella sidan av saken för att slutligen hemställa till motionären, att han ville avstå från sitt yrkande i sitt eget intresse.

Det är nämligen så, att enligt § 67 av riksdagsordningen kan, om andra kammaren skulle bifalla motionärens yrkande, det icke bli fråga om någon sammanjämkning av de olika besluten i kamrarna. I så fall måste andra kammarens modifikation av det beslut, som redan fattats i första kammaren, översändas till denna kammare, varvid första kammaren kommer i den

Ang. komplettering av vissa föreskrifter, avseende sjöfartssäkerheten.
(Forts.)

obehagliga situationen att, om den vill tillmötesgå motionärens yrkande, frånträda sitt redan fattade beslut, vilket väl sannolikt icke kommer att ske. Såvitt jag vid studium av skrifterna har funnit, har det ej heller tidigare hänt utom i sådana fall, då absolut nya yrkanden, d. v. s. varken utskottets eller motionärens, ha framställts. Skulle emellertid första kammaren anse, att den på något sätt vill biträda andra kammarens beslut och gör det med en modifikation, så måste denna modifikation återgå till andra kammaren och där antingen förkastas eller bifallas.

Jag menar, att motionären spelar här ett mycket högt spel. Jag kan för min del icke förstå, att detta skall vara behöfligt, när utskottet i alla fall har varit så tillmötesgående mot honom. Jag vill påpeka, att utskottet har varit så pass tillmötesgående, att det i den första punkten, nämligen om uppställningen av kompassen, tagit in vissa av motionärens yrkanden i den andra punkten. Vi föreslå nämligen, att kontroll över kompassens riktiga uppställning skall utövas även vid ombyggnad och reparation, varom för närvarande icke finnas några bestämmelser.

Jag skall icke uppehålla kammarens tid längre. Jag har försökt att så kort som möjligt redogöra för varför jag tror, att motionären motarbetar sina egna strävanden genom att hålla på sitt yrkande. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag begärde ordet i denna fråga, därför att jag i viss mån är ansvarig för utskottets utlåtande, ehuru mitt namn icke står upptaget bland de närvarande. Jag var nämligen icke med, när utlåtandet justerades, och kunde följaktligen icke komma med där.

När motionären icke tycks vara nöjd med det resultat, vartill utskottet har kommit, och när han i den debatt, som han drog upp, även anförde saker och ting, som i viss mån äro ganska nedsättande för den svenska fartygsbefälhavararkären, måste jag däremot inlägga en protest. Det finns givetvis anledning att i vissa fall klandra fartygsbefälhavare likaväl som andra människor — de äro ju icke mer än människor de heller — men man måste nog, när man klandrar dem se efter, huruvida det icke är åt annat håll som detta klander rätteligen skall riktas.

Vad beträffar den livbåtsövning, som citerades från Ny Tid, är det ju klart och tydligt, att där har förekommit slary från befälhavarens sida, eftersom han icke företagit regelbundna livbåtsövningar, när fartyget ej var till sjöss. Det är emellertid intet bevis för att befälskåren i sin helhet är lika slarvig, utan det är snarare ett undantag, som bekräftar regeln. Nu är det också så, att praktiskt taget hela sjöfartskåren är en smula missnöjd med det sätt, varpå dessa livbåtsövningar skola ske, och det är därför ganska naturligt, om det slarvas just med den saken. Det kan också i detta sammanhang framhållas, att fartygsinspektionen, som skall övervaka och kontrollera, att dessa bestämmelser efterlevas, icke har fullgjort sin skyldighet tillräckligt, när det har dröjt hela fyra år att granska skeppsdagboken för ett fartyg, som ständigt, minst en gång i månaden i varje fall, besöker Göteborgs hamn.

När det gäller den speciella frågan om kompassens kompensering, måste jag säga, att motionärerna ha själva i någon mån skjutit över målet, när de framställa sitt yrkande i den punkt, där utskottet icke velat vara med om att begära en utredning. Jag måste också säga, att de experter, som ha informerat motionärerna, även ha skjutit vid sidan om målet, när de kräva, att en sådan kompensering av kompassen skall ske med vissa mellanrum av en expert eller av en person, som skulle auktoriseras av kungl. kommerskollegium. Redan

Ang. komplettering av vissa föreskrifter, avseende sjöfartssäkerheten.

(Forts.)

genom denna hemställan har man sagt ifrån, att kommerskollegium är skickat att auktorisera dessa experter, och följaktligen ha motionärerna själva givit kungl. kommerskollegium ett betyg på att det är något för mer än rektorerna vid navigationsskolorna. I annat fall skulle man ju ha kunnat säga, att intyg om att vederbörande kan kompensera en kompass skulle kunna lämnas av lärarna vid navigationsskolorna, och man hade då sluppit gå omvägen över kommerskollegium.

Nu är det emellertid på det sättet, att när det gäller denna efterkompensering, vilket är vad man närmast syftar till — det kan kanske icke vara oförmätet att här anföra detta — innebär det hela egentligen en aktion för att få bättre undervisningsmateriel vid navigationsskolorna. Man erkänner nog man och man emellan, när man icke har vittne, att man icke har förmåga att med den undervisningsmateriel, som man förfogar över, kunna på ett tillfredsställande sätt undervisa navigatörerna i fråga om kompassens kompensering. Man bör dock icke klandra fartygsbefälet för att icke våra navigationsskolor i riket äro tillräckligt väl utrustade vad gäller undervisningsmaterielen, utan det måste ju bli en anmärkning, som drabbar svenska staten och ingen annan.

Det har också varit tal om att man skulle försöka få undervisningsmaterielen förbättrad, och jag menar, att hade man velat ge en stöt i rätt riktning på det området, skulle man ha begärt en utredning på den punkten. Det har emellertid utskottet icke kunnat befatta sig med, alldenstund det icke vare sig i expertutlåtandena eller i motionen funnits ett enda ord, som har antytt något om den saken.

Vad gäller kompenseringen erkänna också experterna, att en efterkompensering icke är tillfyllest för att ernå full säkerhet till sjöss, detta av den anledningen, att det knappast går för sig att en gång för alla kompensera en kompass så, att några nämnvärda magnetiska störningar sedermera ej inverka på den. Det måste bli en fartygsbefälets uppgift att se till och sköta kompasserna, och det är också tydligt, att när det blivit för svårt att kompensera kompassen, när störningarna ha blivit för många o. s. v., måste man anlita en särskild expert, vilket sker redan under nuvarande förhållanden.

Om det hade varit så, att man med en dylik efterkompensering under olika tidsintervaller hade kunnat erhålla full säkerhet på detta område, så hade jag för min del varit den förste, som skulle kommit att yrka bifall till även denna del av motionen.

Vad åter beträffar den första delen av motionen, i fråga om vilken utskottet begär, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa om en utredning, ligger saken till på ett helt annat sätt. Det har under senare år utvecklats en praxis vid fartygsnybyggnader, som har gjort, att man icke tagit någon som helst hänsyn till kompassens placering ombord å fartyget och icke heller till störande moments placering ombord å fartyget. Man har nämligen i regel haft en maskinist, som har övervakat fartygets byggande, och icke en navigatör. Det har också inträffat, att man, sedan man tagit ned ett fartyg från slipen, vid utrustningskajen lagt det i precis samma riktning som det hade på slipen, varigenom de magnetiska krafterna icke tagit ut varandra utan man i långa tider fått dras med ett sådant elände.

Eftersom nu första kammaren har anslutit sig till sitt utskotts yrkande, tycker jag, att det gagnar saken bäst, om även denna kammare ansluter sig till tredje tillfälliga utskottets hemställan. Jag tror också, att med den aktion, som nu har satts i gång, skall man så småningom få en bättre ordning till stånd.

Jag skulle slutligen vilja säga några ord om en punkt i utskottets utlåtand-

Ang. komplettering av vissa föreskrifter, avseende sjöfartssäkerheten.

(Forts.)

de. Det står på sid. 3 i utlåtandet, att enligt sjölagen skola uppgifter om utförda kompassjusteringar och deviationsbestämningar införas i skeppsdagboken. Jag skulle vilja gå så långt, att jag säger, att utredningsmännen böra taga fasta på ett helt nytt system vad beträffar denna sak. Det bör skrivas särskilda uppgifter även vid sidan om anteckningarna i skeppsdagboken, vilka uppgifter skola sändas in till myndigheterna, när så erfordras eller påkallas. Om det endast skall göras anteckningar i skeppsdagboken, är det tydligt, att någon kontroll i egentlig mening från myndigheternas sida ej kan verkställas, därför att skeppsdagboken måste befinna sig ombord på fartyget och ej kan lämnas ut därifrån, förrän boken är slutskriven eller det år, för vilket boken gäller, är gånget. Ha då anteckningar förts i annan form, kunna sådana uppgifter med bestämda mellanrum sändas till myndigheterna för kontrollering. Jag tror, att med det uttalande, som utskottet här gjort, hava utredningsmännen möjlighet att taga fasta även på denna punkt samt verkställa utredning och inkomma med förslag i sådan riktning, som jag här nämnt.

Jag skall med detta uttalande, herr talman, be att få yrka bifall till tredje tillfälliga utskottets utlåtande nr 2.

Herr Frankenberg: Herr talman! Det uttalades från herr Lindbergs sida, att det av mig anförda citatet från en tidning i Göteborg, som visade, att det gick litet slentrianmässigt till i fråga om efterlevnaden av vissa bestämmelser på sjöfartens område, skulle vara nedsättande för sjömanskåren överhuvud taget. Jag vill ju säga, att så torde ej vara fallet. Att det finns fartygsbefälhavare, som slarva, har herr Lindberg själv erkänt i sitt anförande, och på den punkten äro vi skäligen lika, om man skall tolka mitt yttrande på detta sätt.

Sedan jag granskat herr Tengströms yttrande, att det icke funnes någon möjlighet att få en sammanjämkning till stånd, om andra kammaren skulle bifalla motionen, vill jag för min del ej vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen.

Till slut vill jag dock säga, att om utskottet gjort jämförelser med förhållandena i andra länder, framför allt i Tyskland, där det finns föreskrifter om att det skall vara regelbunden kompensering, att sådana skola verkställas med högst tre års mellanrum, och där det finns sådana garantier, som motionären åsyftar, hade det ej varit någon svårighet för utskottet, om det använt en objektiv bedömning, att i detta avseende bifalla motionen. Jag vidhåller fortfarande, att de utredningsmän och experter, som lämnat sina bidrag till motionen, kunnat bedöma frågan ur sakliga synpunkter lika bra som utskottet, som kommerskollegium och övriga institutioner, som avgivit yttranden till utskottet. Under sådana förhållanden är det endast att hoppas, att motionen kommer tillbaka nästa år i sådan form, att tredje tillfälliga utskottet, om den hänskjutes dit, kan utan samvetsbetänkligheter bifalla densamma.

Herr Tengström: Herr talman! Jag tänkte ej begära ordet ånyo, men det var ett uttryck i herr Frankenbergs sista anförande, som ej får stå oemotsagt. När han låter påskina, att hans motion betyder det objektiva samt att han och undertecknarna av bilagorna till motionen äro representanter för det objektiva, varemot kommerskollegium och de myndigheter, som avgivit yttranden till utskottet, samt utskottet äro representanter för det subjektiva, måste jag protestera mot detta uttalande.

Herr Lindberg i Stockholm: Herr talman! När herr Frankenberg säger, att man skulle taga fasta på de tyska bestämmelserna om en kompensering av

Ang. komplettering av vissa föreskrifter, avseende sjöfartssäkerheten.
(Forts.)

kompassen vart tredje år, måste jag varna för sådana åtgärder, ty de äro ägnade att minska ansvarskänslan hos befälet i stället för att stärka den. Jag tror, att ej heller herr Frankenberg vill vara med om något sådant.

Vidare yttrades ej. Andra kammaren biföll sitt tredje tillfälliga utskotts hemställan; och som kammarens sålunda fattade beslut sammanföle med första kammarens ovanberörda beslut, skulle den gjorda delgivningen ej föranleda någon kammarens åtgärd.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat:

andra lagutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 3 och § 4 mom. 5 förordningen den 31 mars 1922 (nr 130) angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete; och

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion, II:191, angående befordrande och understödjande av barnträdgårdsverksamheten.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Ang. kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m. Till avgörande förelåg härefter statsutskottets utlåtande, nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m.

I en den 2 april 1937 dagtecknad proposition, nr 282, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementensärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att för bestridande av kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m. finge tagas i anspråk det i riksstaten för budgetåret 1936/1937 uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Enligt propositionen hava bortåt 6,000 människor, huvudsakligen spanjorer, sökt skydd på de utländska legationerna i Madrid. Det har på vissa legationer konstaterats, att de voro försedda med stora vapenlager. Det var alltså ingen obetydlig styrka, som på detta sätt skulle fallit den spanska republikens trupper i ryggen, i händelse man lyckats att intaga Madrid, vilket man trodde skulle lyckas i slutet av förra året. Det är beklagligt, att även den svenska legationen inblandats i denna skandal, att även på svenska legationen funnits personer, som ej ens vågat visa sig ute i trädgårdarna där nere, alltså fiender till den spanska republiken, som svenska staten på detta sätt tagit hand om.

Det har sagts, och det sägs även av utskottet, att det är humanitära skäl, som göra, att den svenska staten går in för att taga hand om dessa människor. Det är ju underligt, att dessa humanitära skäl blott komma till användning,

Ang. kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m. (Forts.)

när det gäller fascister och reaktionärer, som kämpa mot den demokratiska ordningen. Jag skulle kunna till regeringens socialdemokratiska majoritet ställa frågan: finns det någon där, som tror, att när de tyska socialdemokraterna i början av år 1933 jagades som vilda djur av Hitler, den svenska legationen skulle skänkt dem skydd? Det finns ingen, som tror det. Det finns ingen vare sig socialdemokrat eller borgerlig vänsterman, som är antifascist, och långt mindre någon kommunist, som på detta sätt skulle erhållit något skydd från den svenska legationens sida eller från något annat lands legation, därest de 1933 gjort detsamma, som fascisterna gjorde i Madrid 1936 och som de gjorde i den avsikten, att de skulle använda denna asyl för att vid lämpligt tillfälle falla den spanska republikens trupper i ryggen. Det har anförts, att det svenska utrikesdepartementet är det enda departement, som har rekryterats ur demokratiska synpunkter. Det är i så fall så mycket mer beklagligt, att detta departement och dess tjänstemän mest komprometterats i denna fråga.

Det har vid ett par tillfällen från regeringens sida sagts, att det fanns anledning för Sverige att vidtaga humanitära hjälpåtgärder i Spanien. Det fanns ett tillfälle därtill för någon vecka sedan, när de fascistiska krigsskeppen blockerade Bilbao och dömde dess befolkning, dess kvinnor och barn till hungersnöd. Då fanns det ett tillfälle för Sveriges regering att visa, att man menade allvar med talesättet, att Sverige ville göra en humanitär insats för Spanien. Det kom ingen sådan från regeringens sida. Från regeringen kom intet förslag om sjukvårdsåtgärder eller andra humanitära hjälpåtgärder åt det spanska folket. Det är en skam, att den enda humanitära hjälpaktion, som den svenska riksdagen hittills fått behandla, har varit att klara de fascister, som sökt sig till den svenska legationen i syfte att vid lämpligt tillfälle falla den spanska republiken i ryggen. Det är en skam, säger jag.

Jag tycker, att det är underligt, att den svenska regeringen, när det gäller utrikespolitiken, alltid skall uppträda på detta sätt. Nu skall herr Sandler resa till Moskva, men det meddelas samtidigt, att han också skall besöka sådana fascistiska städer som Warschau och Berlin, för att man ej skall missförstå herr Slanders Moskvaresa. Men det är risk för att svenska folket och andra folk, som vilja föra en fredspolitik, missförstå sådana här åtgärder. Jag tror ej, att det finns många svenska medborgare, som kunna betrakta ett sådant här beslut av den svenska riksdagen utan att känna, att det ej ger åt Sverige och Sveriges riksdag något högre anseende.

Jag anförde redan vid remissen av denna proposition, att det var möjligt, att regeringen ställts inför ett fullbordat faktum av sina tjänstemän i Madrid. Det är möjligt, och det kan ju på sitt sätt vara en ursäkt, men som ursäkt är det av en synnerligen tvivelaktig karaktär. När jag emellertid vänder mig mot detta beslut och i dag yrkar avslag på förslaget, gör jag det ej för att demonstrera mot regeringen såsom sådan utan för att demonstrera mot de tjänstemän, som på detta sätt förvalta de förtroendeuppdrag, som de ha, och som kompromettera sitt land och stödja spanska republikens fiender.

Herr talman! Jag yrkar avslag på utskottets förslag.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**: Herr talman, mina damer och herrar! Eftersom utrikesministern av sjukdom är hindrad att i dag närvara i kammaren, kanske jag i hans ställe kan få lämna några upplysningar, vilka synas vara i hög grad erforderliga med anledning av den föregående ärade talarens anförande.

Den ärade talaren uppträdde i början av sitt tal såsom något slags talesman för den spanska regeringen, och även under talets fortgång lät han den upp-

Ang. kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m. (Forts.)

fattningen komma till uttryck, att den utrymning av den svenska legationen i Madrid, som ägt rum, skulle vara en åtgärd, som stod i strid mot den nuvarande spanska regeringens önskan och intressen. Det är en fullständigt felaktig ståndpunkt.

Den utrymning, som skedde, har ej alls ägt rum, därför att den svenska regeringen ställt sig på den ståndpunkten, att personer, som vistats i den svenska legationen, erhållit någon asylrätt och att svenska regeringen sålunda i asylrättens namn krävt, att dessa personer skulle föras från Madrid. Utan att från den svenska regeringens sida någon som helst rättsståndpunkt intagits, har den spanska regeringen förklarat sig villig att medverka till att de personer, som funnos i den svenska legationens hus i Madrid, skulle föras ut ur staden. Detta ingick dels som ett led först och främst i den utrymning, som ägde rum i fråga om personer, som vistades även inom andra legationer än den svenska, dels också som ett led i den allmänna utrymningen av civila personer, vilken som bekant pågår i Madrid. Den spanska regeringen har ställt transportmedel till förfogande och på allt sätt medverkat till denna utrymning. Under sådana omständigheter är det naturligtvis fullständigt omotiverat, att saken ställes i den belysning, som här har skett.

Vad beträffar att det funnits ett stort antal personer i den svenska legationens hus i Madrid, så förhåller det sig naturligtvis ej på det sättet, att förklaringen härtill skulle vara, att fascister tagit sin tillflykt dit. Att det fanns ett så stort antal personer inom den svenska legationen, förklaras helt enkelt därav, att genom en överenskommelse mellan olika legationschefer, således på sätt och vis genom en internationell anordning, fördelades ett antal personer på de olika legationerna. Då kunde ju den svenska legationen ej ställa sig på den ståndpunkten, att vår legation ej skulle mottaga sin andel av dessa personer, personer av den kategori, som funnos inom övriga legationer.

Hela detta upptagande av främlingar inom legationen är ej en internationellt giltig tillämpning av asylrätten, utan det är en anordning, som träffats på grund av de särskilda förhållandena i Spanien och på grund av de sedvänjor, som där kommit i tillämpning inom den diplomatiska kåren. De allmänna betraktelser, som den ärade talaren framställde och som gingo ut ifrån en annan synpunkt, äro således ingalunda tillämpliga på det nu föreliggande fallet. Det har varit en internationell humanitär åtgärd, som vidtagits av olika länders legationer nere i Spanien, och Sverige har helt naturligt ej velat ställa sig utanför detta humanitära arbete. Det skulle helt säkert förvånat även den spanska regeringen, om den svenska regeringen ej använt sig av den spanska regeringens tillmötesgående för att föra de personer, som det här är fråga om, ut ur den hotade och bombarderade huvudstaden.

Herr Flyg: Herr talman! När jag begärde ordet i denna fråga, var det på grund därav, att jag anser, att den är förknippad med sådana omständigheter, att man ej kan låta den gå opåtalad till avgörande här i kammaren.

Jag vill i anledning av det anförande, som justitieminister Westman nyss hållit, säga, att det torde väl ändå förhålla sig på det sättet, att flertalet av de personer, som sökt skydd, om vi nu få använda den formuleringen, på den svenska legationen i den spanska huvudstaden, voro sådana människor, vilka befunno sig i motsättning, eller ännu klarare uttryckt, voro fiender till den regering, med vilken den svenska regeringen i Sverige har officiella förbindelser. Det förhållandet, att dessa människor bereddes skydd inom den svenska statens hus i Madrid, kan givetvis regeringen knappast anklagas eller klandras för, ty för mitt vidkommande tar jag för givet, att den svenske ministern,

Ang. kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m. (Forts.)

som väl är den person, på vilken uppmärksamheten här närmast riktas sig, ej har, innan han öppnade legationens hus för flyktingar, fått tillstånd här-till från regeringen i Stockholm. Om det skulle vara så, kan givetvis kritiken, i den mån det gäller personer, vilka tillhöra dem, som gått till landsförrädisk aktion mot den regering, med vilken Sverige har förbindelser, i det avseendet med fullt fog och all skärpa riktas mot den svenska regeringen.

Sedan ber jag att få säga några ord av klandrande karaktär mot den svenske ministern i Spanien. Jag medger gärna, att jag givetvis ej är så infor-merad beträffande detta sändebuds uppträdande, som önskligt skulle ha varit, men jag tror ej, att jag hugger i sten, om jag påstår, att denne representant för Sverige ansåg sig bäst kunna sköta sitt förtroendeuppdrag utanför det lands gränser, dit han sänts, i stället för att stanna på sin post, där han säkerligen behövt vara.

Jag vill till sist fästa kammarens uppmärksamhet vid formuleringen i detta utskottsutlåtande. Det är nästan synd att kalla det för ett utskottsutlåtande, ty utskottets utlåtande består av två rader plus själva klämman. Här citerar man en proposition, och kammaren får den uppfattningen, att det är fråga om att bevilja pengar till någonting, som skall utföras. Det förhåller sig väl ändå så, att det är fråga om — jag höll på att säga som vanligt, då det gäller utrikespolitiska problem — att tillstyrka och bevilja anslag för något, som utförts utan riksdagens godkännande. I detta fall föreligger ingen möjlighet att säga, att man icke kunnat komma, innan det, som skett, blivit utfört, och be-gära det anslag, som det här är fråga om.

Vi se här ett utslag av vad jag vid tidigare tillfällen påtalat, nämligen ett sådant slags regeringspolitik, då det gäller utrikespolitiska problem, att man föga frågar efter vad som är riksdagens mening eller ens efter riksdagens existens, utan kommer, när det hela är verkställt, och säger: »Vilja herrarna vara vänliga och betala vad detta kostar?»

Man säger i propositionen, att de omedelbara kostnaderna komma att uppgå till omkring 10,000 kronor och att i fortsättningen uppkomma ytterligare kostnader av icke obetydlig omfattning. Betala vi de 10,000 kronorna, lära vi få betala i fortsättningen för dessa mer eller mindre okända och tvivelaktiga vänner till Sverige och svensk demokrati, som vi nu med riksdagens tillstyrkan placera i Belgien, i Frankrike och mähända annorstädes. De bliva Sveriges gäster tills de någon gång hava möjlighet att återvända till sitt hemland — vilket jag för mitt vidkommande, om jag icke tar miste på personernas karak-tär, hoppas skall dröja mycket, mycket länge.

Jag ber alltså med framförande av dessa synpunkter för det första få rikta ett klander inför riksdagens forum mot den ämbetsman, som har förtroendet att representera Sverige nere i Spanien, för det andra att få påtala, att man här först efteråt kommer och begär ett anslag, vilket endast är en början till ett ytterligare större anslag, vars proportioner vi i dag icke hava en aning om, och för det tredje att få uttala en gensaga mot, att man kommer med denna framställning i efterhand.

När jag i dag yrkar avslag på statsutskottets föreliggande utlåtande, gör jag det icke därför, att jag skulle anse, att, om ett ingripande av humanitära skäl är nödvändigt, man ändå ej skulle ingripa. Jag inser också, att man i vissa situationer kan vara nödsakad att handla utan att iakttaga de former, som detta handlande är betingat av. Men då jag vid detta tillfälle finner, att man här icke gått så till väga som man bort, och då jag vidare finner, att andra skäl, som jag här pekat på, tydligen äro de utslagsgivande och väga tyngre

Ang. kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m. (Forts.)

än de humanitära argument, som man framfört, ber jag, herr talman, att, som jag förut har sagt, få yrka avslag på utskottets föreliggande hemställan.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Det är icke den spanska regeringens synpunkter, som jag åtagit mig att framföra i riksdagen, utan de synpunkter, som vi hava på denna fråga och som jag är övertygad, att Sveriges arbetare i allmänhet lägga på denna fråga. Vad angår talet från justitieministern om att detta skett i samförstånd med spanska regeringen, så ligger det väl till på det sättet med det samförståndet, att de utländska legationerna och regeringarna hava föreslagit den spanska regeringen vissa åtgärder för att evakuera dessa legationer, och den spanska regeringen har — jag tror att jag alldeles ordagrant citerar det — förklarat sig villig medverka vid dessa åtgärder. Säkert läsa alla detta så, att spanska regeringen efter påtryckning från olika regeringar ansett sig icke kunna göra annat än att medverka vid dessa evakueringar. Det kan ju också vara ett spanskt intresse, därför att man där icke gärna kan hava intresse av att i dessa kaserner hava fiender till spanska republiken, som man icke själv kan utöva någon kontroll över, som ett ständigt hot i ryggen.

Jag har icke sagt, att det här har med asylrätt att göra, utan bara konstaterat ett enkelt faktum. Dessa människor, som gått till legationerna, hava fått asyl där nere. Om den svenska regeringen var med därpå eller icke, spelar ingen roll. Jag tror icke alls, att den har haft mycket inflytande på detta beslut. Det hava tjänstemännen där nere i Madrid tydligen ordnat ganska självständigt och ställt regeringen inför fullbordat faktum.

Det är icke mot att utläningar fått skydd, som jag vänt mig. Det är så att det finnes spanjorer, som äro fiender till den spanska regeringen och som — om man får tro stockholmspressen — äro sådana fiender, att de icke på månader vågat visa sig i trädgårdarna till legationen. Det är mot att dessa skulle få asyl på svenska legationen, som vi vänt oss.

Jag förstår, att justitieministerns uppgift är icke precis angenäm. Jag ursäktar honom mycket, att han icke drar fram sådana fakta i denna sak, som bidra till att belysa de skumma och otrevliga sidorna av densamma. Det är emellertid ingen hemlighet — och varför skulle justitieministern förtiga det? — att bland dem, som räddats på svenska folkets bekostnad, finnes en massa folk, som nu internerats i Bryssel för att de icke omedelbart skola kuta över gränsen till Franco och kämpa på Francos sida. Det har visserligen icke meddelats i propositionen utan av den alltid välvilliga stockholmspressen. Det finnes ingen anledning att betvivla dess vederhäftighet i detta fall.

Man säger, att det är diplomatiska sedvänjor som följts. Jag konstaterar detta: det är diplomatiska sedvänjor att hjälpa fascisterna. Men när antifascisterna, vare sig det var socialdemokrater eller bondeförbundets trosfränder i Tyskland, jagades som vilda djur, fanns det ingen legationstjänsteman, som skulle hava upplåtit legationen för att skydda dessa undan de repressalier, som de tyska fascisterna utövade mot antifascisterna. Nej, den sedvänja, diplomaterna följa, är sedvänjan att hjälpa demokratiens fiender och därmed också kompromettera de länder de tjäna och som ändå bekänna sig till demokrati.

Jag skulle vilja ställa en fråga till justitieministern. Om jag icke är felaktigt underrättad, har Sverige konsulat även i andra städer än Madrid. Finnes det i någon av de städer, som Franco behärskar, på något konsulat, svenskt eller annat lands, något exempel på, att antifascistiska, förföljda människor kommit dit och fått skydd på det sätt, som skett med fascisterna på den svenska och andra länders legationer i Madrid? För min del tror jag det icke.

Ang. kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m. (Forts.)

Men det skulle vara intressant, och jag skulle bliva mycket glad, ifall det skulle kunna givas ett besked från regeringen, att det förhåller sig på det sättet, så att icke man kan påvisa, att utrikesdepartementets tjänstemän bara hava humanitära hänsyn, när det gäller fascister.

Chefen för justitiedepartementet, har statsrådet **Westman**: Herr talman! Jag kan icke låta stå oemotsagt vad de båda sista talarna här anført av det skäl, att om kammaren tror deras uppgifter, så skulle spanska regeringen gå miste om det erkännande, som den ur humanitär synpunkt förtjänar. Det är nämligen ingalunda så, att den spanska regeringen givit efter för påtryckningar, när den lämnat sin medverkan till utrymningen av legationerna i Madrid. Herr Hagberg talade om, att denna utrymning gick ut på att hjälpa demokratiens fiender. Då vill jag nämna något om de former, vari denna utrymning ägde rum. Den spanske generalstabschefen var närvarande på svenska legationen, när utrymningen skulle ske, och spanska regeringen ställde en militäreskort av 20 man till transportens förfogande förutom, som jag förut sade, erforderliga transportmedel. Dessa 20 militärens bajonetter äro således i viss mån riktade mot herr Hagberg, som uppträder som fiende till evakueringsföretaget.

Jag vill också säga, att det förhöll sig icke på det viset, som här uppgivits i debatten, att det var fiender till spanska regeringen, som voro inhysta på legationen. Våra tjänstemän hade den uppfattningen, att det icke fanns några aktiva politiskt verksamma personer bland denna krets. Och om de ärade talarna här icke vilja tro på de svenska ombudens omdömesförmåga, kan jag för dem nämna, att spanske inrikesministern gick igenom förteckningen på dessa personer, innan evakueringen ägde rum.

Jag har vid ett samtal med en av den spanska regeringens representanter framfört uttrycken för min uppskattning av den generositet, som spanska regeringen visat i detta ärende. Jag beklagar mycket, om under debatten här uttalats en annan uppfattning än den jag givit uttryck åt rörande spanska regeringens hållning.

Här ha vidare framställts några inrikespolitiska anmärkningar, som också grunda sig på otillräcklig kännedom om de verkliga förhållandena. Svenska regeringen kunde icke, som en ärad talare sagt, vänta med att evakuera, till dess riksdagen fattat beslut i ärendet, av det enkla skälet, att spanska regeringen önskade organisera evakueringen så, att vissa dagar anvisades för evakuering av människor från olika legationer. Svenska regeringen ville icke ställa till trassel för spanska regeringen genom att säga: »Vi vilja icke använda oss av edra transportmedel de och de dagarna.» Så kunde man ej göra.

Hade riksdagen icke varit samlad, hade regeringen kunnat sköta saken. Då hade medel stått till förfogande. Men det är verklighen så, att jag tror, att man gick en smula för hårt fram, när man likviderade förskottsväsendet en gång i tiden, vilket gör, att det kan uppkomma sådana situationer som denna, då regeringen — naturligtvis i förlitande på att riksdagen skall gilla regeringens handlingssätt — nödgas ställa riksdagen i den situationen, att riksdagen har att godkänna eller uttala sitt ogillande av en handling, som regeringen redan utfört.

Herr **Törnkvist**: Herr talman! Då två partiledare yrkat avslag på utskottets hemställan, kan det vara berättigat, att utskottets talesman ger sig till känna och ställer sitt yrkande. Emellertid vill jag i anledning av den kritik

Ang. kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m. (Forts.)

mot utskottet, som levererats av herr Flyg, säga, att herr Flyg har ju i den recit, som utskottets utlåtande består av, fått del av vad ärendet gäller. Det kan icke läggas utskottet till last, att utskottet, då det tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag, icke gör en självständig del av utlåtandet, som besvärar icke minst herr Flyg, när han skall taga reda på sammanhanget i ärendet i dess helhet.

Jag vill ju för min del erkänna, att det är en ovanlig form för en kläm, då det gäller pengar. Men det finnes ingen skillnad mellan Kungl. Maj:ts äskande och utskottets förslag till kläm. Där har utskottet icke haft några besvärligheter. De stå i fullkomligt ordagrann överensstämmelse med varandra. Men det är beroende på den innebörd ärendet har, en innebörd, som jag icke vill giva mig in på sedan den debatt utspelats, som vi hört i kammaren och som från regeringens sida skötts av statsrådet Westman.

Det går nog icke — det vill jag slutligen säga — att göra några invändningar i saken, sedan regeringen gjort sitt åtagande. Det måste fullföljas. Varken regeringen eller riksdagen kan vid detta stadium fixera de kostnader, som det kommer att tillfoga svenska staten. Men det är ingalunda — i varje fall har utskottet ej uppfattat det på det sättet — så, att dessa människor, som på grund av evakueringen nu befinna sig i andra länder än Spanien på grund av dessa åtgärder, skola vara svenska statens gäster till dess de komma tillbaka till sitt hemland. Tiden får väl ändå begränsas — åtminstone hava vi fattat det så — till den tid, då den nuvarande situationen förändrats och krigstillståndet upphört. I varje fall är det, såvitt jag fattat det, utskottets mening.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag vill bara peka på, att justitieministern glömde att svara på frågan, om det fanns några konsulat på Francos sida, som räddat några antifascister undan fascisternas raseri. Kanske han kan komma ihåg det sedan och svara på saken.

Sedan önskar jag peka på, att justitieministern föredrar att uppehålla sig vid frågan om evakueringen men förbigår utan vidare den andra frågan, den, som var kärnfrågan i vårt missnöje, nämligen att man på legationerna och även på den svenska legationen hade givit uppehållstillstånd faktiskt för fiender till den spanska republiken. Det var därför att legationerna fingo tjäna som sådana asylor och att vissa legationer till och med tjänade som vapenarsenal för den spanska republikens fiender, som det blivit en så stor skandal kring detta handlingssätt, som legationstjänstemännen låtit komma sig till last.

Vad beträffar talet om att vederbörande ställdes under skydd av 20 bajonetter och att det var fara, att jag själv skulle spetsas på dessa bajonetter — åtminstone i bildlig mening — vill jag säga, att i varje fall användes icke de bajonetterna för att skydda de där flyktingarna för spanska fascister. De användes för att skydda dem mot den spanska republikens anhängare, mot dem, som dagligen våga sitt liv för försvaret av demokratin där nere i Spanien. Det var icke min avsikt att klandra eller reducera spanska regeringens humanitära sinnelag i den mån den medverkat till att evakuera dessa pesthärdar inom Madrid. Det var icke alls min mening att göra det och att på något sätt försöka göra spanska regeringen ansvarig, ja faktiskt huvudansvarig i de utländska legationstjänstemännens handlingssätt. Det tycker jag icke är någon tjänst, någon erkänsla åt den spanska regeringen för den medverkan den gjort i detta fall.

Sedan vill jag erkänna, att de förklaringar, som justitieministern gav i sitt senaste anförande, i någon mån reducerade de rykten, som tidigare spritts i tidningspressen om vad som förevarit där nere. Det erkänner jag. Och om

Ang. kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m. (Forts.)

dessa förklaringar äro riktiga, har tydligen Sverige icke varit tvunget internera några flyktingar där nere i Bryssel och taga hedersord av dem, att de icke skulle gå över och kämpa på Francosidan. Då är detta naturligtvis bara en lögn, som spritts ut av de stora stockholmstidningarna. I så fall är det också på det sättet med dessa människor, att de utan vidare kunna hänföras till släktingar och sådana, som icke alls äro fiender till den spanska republiken utan helt enkelt politiskt ointresserade människor. Det är roligt, att justitieministern tror det, men det finns icke många här i landet, som tro på denna version.

Jag tror icke, att vad som sagts har i ringaste grad reducerat rätten att klandra de tjänstemän, som Sverige haft där nere på legationen i Madrid, för deras fientliga handlingssätt emot den spanska republiken.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**: Det är väl lämpligt, att herr Hagberg till den spanska regeringen själv framför sitt missnöje med att den spanska regeringen har låtit de personer, som herr Hagberg ogillar, få lämna Madrid. För övrigt har jag naturligtvis icke någon anledning upptaga en diskussion på den linjen här i kammaren.

Jag står naturligtvis för vad jag sagt i debatten, men jag står icke för vad herr Hagberg sagt, att jag sagt.

Men jag skulle icke hava tagit till orda, om icke herr Hagberg varit ledsen över att jag icke svarade på en fråga, huruvida i de svenska konsulaten i Spanien hade utövats någon asylrätt eller lämnats skydd för flyktingar, som dit vänt sig. Herr Hagberg betecknade den frågan såsom kärnfrågan i hans missnöje. Jag ber då få säga den ärade talaren, att den »kärnfrågan» är en nöt med maskstungen kärna, ty det finns och har aldrig funnits någon, som ifrågasatt, att konsulaten skulle kunna fungera på samma sätt, som fallet har varit med legationerna. Härmed har jag svarat på den »kärnfrågan».

Herr **Flyg**: Herr talman! Bara en kort replik till herr Törnkvist, som här talade för utskottets förslag och hävdade, att utskottet icke kunde klandras för sin behandling av den angelägenhet, vi här diskutera. Jag ber gent emot herr Törnkvist få hävda mycket bestämt en rakt motsatt uppfattning. Jag anser, att utskottet naturligtvis mycket väl hade kunnat citera detta avsnitt ur den kungl. propositionen, men att utskottet därefter skulle ha påtalat, att denna framställning med den formulering, den har just nu, när man talar om att »från Valencia till Marseille synes färden kunna för en relativt obetydlig kostnad företagas — — —» o. s. v., denna framställning är missvisande, alldenstund, när propositionen kom på riksdagens bord, resan i fråga redan hade företagits. Och ett utskott sådant som statsutskottet med den betydelse, som detta utskott har såsom ett riksdagens organ, har den uppgiften, när det har ett sådant dokument framför sig, att reagera emot att riksdagen med oriktig formulering bibringas intrycket, att någonting skall verkställas, som redan är verkställt. Det är detta jag velat påtala såsom en detalj, som bör klandras i denna angelägenhet.

Sedan ber jag, herr talman, i detta sammanhang få säga, att vi här ha ett utslag av det sätt att sköta utrikespolitiken, som tydligen blivit praxis under senare år. Mot detta ha vi från den socialistiska gruppens sida tydligt reagerat och uttalat vårt beklagande av att icke andra kammarens övriga riksdagspartier också reagerat däremot. Vad veta vi om svensk utrikespolitik denna dag i denna församling? Jag höll på att säga, att denna diskussion är det enda tillfälle, då vi haft möjlighet syssla med denna angelägenhet. Medan

Ang. kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m. (Forts.)

hela tidningspressen diskuterat vad som försiggått på detta område, ha vi icke fått en enda information därom här i riksdagen. Medan utländska tidningar av olika kulörer haft sina utläggningar om vad Sverige är i färd med att göra i utrikespolitiskt avseende, så sitter här den lagstiftande församlingen och vet ingenting. Och vi få icke diskutera annat än sådant, som tydligt och klart är oriktigt formulerat. Man begär anslag till någonting, som skall verkställas, men som redan har verkställts. Jag ber att få säga, att vi inom den socialistiska gruppen taga det knappast för vårt vidkommande som något, för vilket vi kunna klandras, om vi bli ensamma om att påtala ett sådant förfaringssätt. Då herr Törnkvist säger, att utskottet icke kan klandras för sitt handhavande av denna angelägenhet, så har jag här framhållit vad vi anse, att utskottet borde ha sagt, även om jag är fullt medveten om att utskottets kläm måhända kunnat bli densamma.

Sedan ber jag få sluta med att säga ett par ord till justitieminister Westman. Det gäller hans förklaring inför kammaren, att de som hade sökt skydd på den svenska legationen i Madrid icke voro några fiender till den spanska regeringen. Då förstår jag för det första icke, av vilken anledning de sökt skydd hos svenska legationen. Jag förstår icke heller, att icke regeringen i så fall givit order till vederbörande minister i Madrid att se till, att dessa människor, som icke voro fiender till den spanska regeringen och följaktligen icke behöfde skydd på svenska legationen, avfördes därifrån. Då hade vi sluppit dessa evakueringskostnader och sluppit de konsekvenser, som här påtalats, att även i fortsättningen sörja för dessa människor. Om det är så, att de icke äro fiender till den spanska regeringen, enligt justitieministerns uttalande här i dag, borde det ju vara lämpligt att anslå en summa för deras återtransport till Spanien. Ty därmed vore de hemma, och vi hade icke mera bekymmer för deras vidkommande.

Jag har endast velat säga detta, och jag vill tillägga, att förklaringen från statsrådsbänken i dag kastar sannerligen icke något motiverande ljus över den angelägenhet, som här förehaves. Det är icke, herr talman, såsom motståndare till humanitära hjälpåtgärder, även om sådana någon gång kunna avse människor med motsatt politisk uppfattning än den, jag själv representerar, men av de skäl, jag här anfört angående förfaringssättet och i övrigt, som jag vidhåller det avslagsyrkande, som här tidigare framstälts.

Herr Törnkvist: Herr talman! Statsutskottet har ju icke behandlat detta ärende såsom en utrikespolitisk fråga — det ligger utanför statsutskottets befogenhet — utan ärendet är av statsutskottet behandlat allenast som en finansiell transaktion. Om frågan ansetts vara av utrikespolitisk natur, hade ärendet icke kommit till statsutskottet. Och vi kunna icke låta förleda oss att gå över gränsen för vår befogenhet i detta stycke. Att ärendet kunnat framkalla en utrikespolitisk debatt här i kammaren ligger ju i linje med den rätt, vi ha att vidga området för våra överläggningar, men statsutskottet bör icke behöva ta emot ett sådant klander, som här förekommit, då man ju icke kan säga, att en avvikelse i sak här skett beträffande behandlingssättet av denna finansiella transaktion jämfört med andra dylika, som behandlats av statsutskottet.

Nu vill även jag säga det, att kostnaden för färden från Valencia till Marseille är allenast en liten del av denna transaktion. Jag trodde verkligen, att vad herr Flyg i sitt första anförande omnämnde, nämligen risken att få underhålla dessa personer under oöverskådlig tid framåt, vore tyngdpunkten i detta. Och jag antar, att herr Flyg därmed avser tyngdpunkten i fråga om de ekonomiska förbindelserna. Men kostnaden för resan från Valencia till Marseille

Ang. kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m. (Forts.)

får väl ändå sägas bli en relativt liten del av kostnaderna, därest nu inbördeskriget kommer att fortsätta länge och de avgörande händelser, som kunna möjliggöra ett återvändande till Spanien, låta vänta på sig. Jag påpekade redan i mitt förra anförande, att ärendet är såtillvida märkligt, att man icke här kan fixera en summa. Men detta är ju omöjligt för regeringen att göra för närvarande. När regeringen icke ansåg sig kunna underlåta att ge detta handtag, måste den göra framställning till riksdagen, såsom den nu gjort, om den över huvud ville ha pengar till förfogande för att betala löpande räkningar för ifrågavarande kostnader. Och de omständigheter, som äro förknippade med händelsernas natur, få vi underkasta oss. De äro en konsekvens av de oroliga förhållandena ute i världen, vilka vi nu borde syssla med i tankar, ord och gärningar, och vilka herr Flyg borde finna vara av den karaktär, att statsutskottets behandling av frågan borde vinna hans gillande. Det behövs icke några ytterligare kommentarer än vad utskottet levererat i sitt citat.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Flyg: Jag förstår, att herr talmannen anser det tämligen överflödigt, att jag återkommer ännu en gång. Men denna herr talmannens uppfattning bör riktas emot herr Törnkvist, statsutskottets talesman, som replikerade gent emot vad jag här sagt om resan från Valencia till Marseille såsom om jag velat göra detta till huvudpunkt för min argumentation. Vad jag avsåg var att fästa uppmärksamheten vid, att man här använder sig av en formulering, som ger det intrycket, att det gäller en resa, som skall verkställas, under det att det i verkligheten är fråga om en resa, som är verkställd. Jag tar detta som ett litet prov på förfaringsättet. Och jag förstår nu, att herr Törnkvist är fullkomligt oskyldig till den formulering, som utskottet här använt, ty han har icke alls förstått vad som här är kärnpunkten, nämligen att vi ha att göra med en framställning, som hör till det förflutna, något som är verkställt av den institution, som kommer och begär pengar. Det är detta jag velat få fram. Och nu skall jag icke återkomma mera.

Herr Törnkvist: Jag måste bekänna, att jag har svårt att förstå herr Flygs mindre förståndiga flygoperationer i detta stycke. Jag vill erinra om att vad som här står är en recit. Det är mycket lätt för herr Flyg att gå tillbaka till propositionen och finna, att denna skrivits före resans företagande. Att utskottet skulle ändra reciten på denna punkt vore väl ganska meningslöst.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag såväl å utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Härpå föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för statsbidrag till dispensärverksamhet för tuberkulosens bekämpande jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till förre kontoristen A. L. Johansson för mistad pension.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Ang. vissa
ändringar av
förordningen
om erkända
arbetslöshets-
kassor m. m.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra lagutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor m. m., dels ock motioner i ämnet m. m.

Genom en den 5 mars 1937 dagtecknad proposition, nr 172, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över social-ärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor; samt

2) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft två före propositionens avlämnande inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 166 av herr *Spångberg m. fl.* och nr 346 av herr *Senander m. fl.*

I motionen II:166 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta hos regeringen anhålla om förslag snarast möjligt till sådana ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor, att den effektivitet och humanitet i arbetslöshetsförsäkringen uppnåddes, som framginge av de i motionen anförda synpunkterna.

I motionen II:346 hade yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förslag till sådana ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor utarbetades och framlades inför riksdagen, att arbetsgivarna ålades att bidra till kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen, att understödstiden vid längre arbetslöshet utökades samt att direktiven för erhållande av hjälp i så måtto förändrades, att rätten till understöd tillerkändes varje ofrivilligt arbetslös.

Utskottet hemställde,

A. att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt

B. att motionerna II:166 och II:346, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Olsson* i Stockholm: Herr talman! Socialistiska gruppen har genom herr *Spångberg* framfört en motion i den föreliggande frågan, där det framhålls en del synpunkter på den nu gällande författningen om erkända statliga arbetslöshetskassor. Det har framförts önskemål om att understödstiden skulle utsträckas till 270 dagar per år, att utgifterna till arbetslöshetskassor skulle erläggas varje vecka, oavsett under vilka förhållanden arbetet utföres, och vidare att understöd skall utbetalas vid arbetslöshet, oavsett var eller under huru lång tid arbetet utförts eller arbetslöshetens längd, samt begränsas endast av en för alla lika gällande föreskriven maximitid. Vidare har det i motionen krävts, att vissa bestämmelser, som nu finnas i den gällande författningen, skulle utgå ur densamma. Dessa bestämmelser kunna sammanfattas enligt följande: uteslutningsrätt av medlem, som arbetar såsom självständig företagare och som ej arbetat viss tid inom sitt yrke eller som avflyttat från visst

Ang. vissa ändringar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m.

(Forts.)

arbetsområde, skyldighet för medlem att i vissa fall antaga arbete, där konflikt råder, rätten att nedsätta daghjälpn eller understödstens längd och slutligen arbetslöshetsunderstödens indragning under viss tid av året, då större fara för arbetslöshet föreligger.

Dessa bestämmelser, som vi ha önskat få in i den gällande förordningen, respektive önska få ut ur den nu gällande författningen, innehålla egentligen de synpunkter, som fackföreningsfolket närmast diskuterat och haft taga ställning till vid bedömande av frågan om upprättande av statliga arbetslöshetskassor. Senast har ju metallindustriarbetarförbundet, det största fackliga förbundet vi ha här i landet med nära 112,000 medlemmar, haft en verklig, jag höll på att säga generaldiskussion om den gällande författningen och därmed följande omröstning. I detta stora förbundet, där metallarbetarna mycket väl blivit informerade både från sin förbundsledning och på annat sätt, var utgången nästan självskriven, beroende på otillfredsställelsen med vissa bestämmelser och paragrafer i förordningen. Jag har tagit med mig de stadgar för metallindustriarbetarnas erkända arbetslöshetskassa, som lågo till grund för den diskussion, som fördes inom förbundet för kort tid sedan. Det heter i dessa stadgar om rätten till understöd från kassan i paragraf 20: »Arbete, vilket anordnats som statligt eller statskommunalt reservarbete, skall anses jämställt med arbete å öppna arbetsmarknaden. Sådant reservarbete skall dock vid tillämpning av § 19 i fråga om antagningsskyldighet anses såsom lämpligt arbete.» Här har man sålunda i stadgarna för en erkänd arbetslöshetskassa infört en passus, vari man förklarar, att statskommunalt eller statligt reservarbete skall anses jämställt med arbete på den öppna arbetsmarknaden. Det är en naturlig sak, att metallindustriens arbetare lika litet som många andra yrkesgruppers arbetare i sina stadgar kunna erkänna vad icke ens statsmakterna själva genom sina författningar i arbetslöshetsfrågor och arbetslöshetspolitik över huvud hava erkänt. Ty ännu har man väl icke någonstädes skrivit in, att reservarbeten, statliga eller statskommunala, skola vara att anse såsom jämställda med arbeten i den öppna arbetsmarknaden. Man har emellertid infört detta i dessa erkända arbetslöshetskassors stadgar, och grunden härtill är ju självfallet den författning som finnes. Vi ha önskat att detta skulle utrensas ur den gällande författningen, därför att det egentligen icke hör hemma där. Ty vill man ha kontroll på en understödstagare, mot att en person som icke är arbetsvillig erhåller understöd från kassan, kan ju en sådan kontroll mycket väl skapas genom tillsynsmyndigheten eller också på annat sätt. Detsamma är ju också förhållandet, då vi tänka på nästkommande paragraf i gällande stadgar, § 21. Där har man, enligt gällande regler för arbetslöshetskommissionen, insatt sådana undantagsbestämmelser, att folk som icke äro indragna i konflikt men som blivit arbetslösa på grund av en utbruten konflikt — i det fall att laglig konflikt efter vederbörlig varsel och icke i motsättning till vare sig arbetsdomstolen eller kollektivavtalslagen föreligger — skulle ställas utan möjlighet att erhålla understöd från kassan. Vi kunna tänka oss att en strejk utbröte inom metallarbetarindustrien eller dithörande bransch. Det finns ju en hel del fackföreningsarbetare, som bli indirekt indragna i en dylik konflikt, som beslutas av resp. organisationer — lockout från svenska arbetsgivareföreningens sida, strejk från metallindustriarbetareförbundets sida. Det är folk som icke ha med dessa beslut det minsta att göra, men som drabbas av denna konflikt och bli arbetslösa. Vad finns för rim och reson i att avstänga dem från möjlighet att erhålla understöd från de erkända arbetslöshetskassorna? Jag kan icke finna det minsta skäl som talar för ett sådant ståndpunktstagande eller vidhållande av bestämmelser, som skulle drabba på detta

Ang. vissa ändringar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m.
(Forts.)

sätt. Att bestämmelserna tidigare ha funnits i förordningen för arbetslöshetskommissionen och dess direktiv kan väl icke utgöra något skäl för att låta dem gälla för de erkända arbetslöshetskassorna. Det finns naturligtvis intet skäl härför.

Vidare förekommer en del kanske mindre betydelsefulla spörsmål som rullas upp i samband med inrättandet av erkända arbetslöshetskassor. Men även om de äro av låt mig säga mindre betydelse, äro de ändock av sådan art att man frågar sig, vad man egentligen syftar till och vad man menar därmed. I dessa stadgar — det gäller fortfarande metallindustriarbetareförbundets stadgar — beröres frågan om rätten att få tillhöra kassan. Därutinnan har man bl. a. föreskrivit i § 7 p. 2 följande: »Den, för vilken på grund av varaktig nedsättning av arbetsförmågan, lättja, osedlig vandel, dryckenskap eller annan dylik anledning synnerlig risk för arbetslöshet är för handen, — — —.» Vem skall bland 112,000 metallarbetare, eller om vi gå ännu längre, bland 700,000 fackligt organiserade arbetare avgöra vad som är orsak till nedsatt arbetsförmåga, så att risk för arbetslöshet föreligger? Är det meningen, då man har sådana paragrafer i förordningen, att man skall ha läkarundersökning av var och en för att han skall vinna inträde i kassan, eller är det tillsynsmyndigheten och arbetsförmedlingsorganen, som skola undersöka huruvida fackföreningsfolk för en osedlig vandel eller dylika saker? Detta kan vara smådetaljer som det icke är så mycket att fästa sig vid, men är det så att arbetsgivaren anser, att han i sin tjänst kan ha arbetaren, och att fackförbundet anser, att det inom fackförbundet kan ha arbetaren som medlem, då anser jag, att ingen risk heller bör föreligga för kassan att ta emot en sådan medlem, och den som icke har arbete utan är arbetslös, har ju ingen möjlighet att komma in som medlem i kassan och få understöd därur. Och då begriper jag icke heller som sagt varför sådana paragrafer som dessa skola införas.

Då Kungl. Maj:t nu har framlagt en proposition, skulle det ha varit önskvärt, att alla de synpunkter, som ha kommit fram under dessa år och under de diskussioner som förts sedan lagen antogs, hade något närmare ventilerats. Jag erkänner villigt, att den kungliga propositionen, till vilken utskottet har yrkat bifall, är ett framsteg, och jag erkänner också, att några av de synpunkter, som motionsledes framförts i frågan, också ha blivit beaktade, som det heter, i utskottets förslag. Men jag anser, att det är ett ytterst litet steg som tagits, och de önskemål från motionärernas sida som ha blivit beaktade äro nästan mikroskopiska, i varje fall synnerligen blygsamma. Nu hade det varit tid, anser jag, att ta ett litet djärvare steg, att rensa ut arbetslöshetskommissionens direktivarsenal ur arbetslöshetskassornas stadgar och ur förordningen. Då hade arbetarna lättare kunnat ansluta sig till dessa kassor, och man hade därigenom kunnat bygga upp en organisation, varmed det i en kommande krisperiod hade varit möjligt att kanske i mycket stor utsträckning vid sidan av samhället kunna hjälpa arbetslöshetens offer. Vi skola dock icke för ett ögonblick glömma, att här är det fråga om ett slags hälftenbruk, där arbetarna få betala en del genom sina egna kontingenter och samhället en annan del, men det hälftenbruket har i själva verket uteslutit alla dem, som vid en lågkonjunktur eller inträdande kris avskeda arbetarna ur fabriker. De borde också ha en liten bidragsskyldighet, och på det sättet skulle man kunna bygga upp en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, som gäve möjligheter att reglera arbetslösheten under en kommande krisperiod.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr Spångberg m. fl. i ärendet väckta motionen nr 166.

Ang. vissa ändringar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m.

(Forts.)

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall bara yttra mig på en enda punkt, beträffande den framförda kritiken mot den gällande arbetslöshetsförsäkringen. Jag tycker att det är litet ledsamt att man skall missleda fackföreningarnas medlemmar, som man gör, beträffande betydelsen av den bestämmelse, enligt vilken reservarbeten äro jämställda med vanligt arbete. Det förhåller sig ju nämligen så, att vad man därvidlag kan beklaga sig över, är av uteslutande teoretisk natur. Praktiskt sett har detta icke den ringaste betydelse, såvida nämligen icke vederbörande försäkrade arbetslöse går och anmäler sig hos arbetslöshetskommissionen eller hos arbetslöshetskommittéerna, innan hans försäkringstid har gått till ända. Anmälan hos en arbetslöshetskommitté är emellertid en helt och hållet frivillig akt. Har han icke anmält sig, är det ingen människa, som hänvisar honom till reservarbete. Det är först sedan han blivit anmäld, som han kan bli hänvisad till sådant. Nu medger jag, att själva försäkringsbeloppen ibland äro så pass låga, att det naturligtvis kan vara en frestelse för en person att t. o. m. hellre än att uppbära försäkringsbidrag ta ett reservarbete, och han därför går och anmäler sig till en kommitté med risk att bli hänvisad till sådant reservarbete. Men det hela är i varje fall av fullkomligt frivillig natur. Om fackföreningarna själva, som här äro kassornas faktiska förvaltare, vilja försöka verka för att medlemmarna gå in i högre strejkhjälpsklasser, förfaller också behovet av att under denna tid söka reservarbete. Jag bara konstaterar, att hela denna diskussion om arbetslöshetskommissionens reservarbeten är komplett meningslös ur alla praktiska synpunkter och att det följaktligen icke kan finnas något som helst skäl för den motagitation mot arbetslöshetskassorna, som från vissa håll bedrivs på denna grund.

Denna proposition innebär, att man skall, om kassan själv så vill, ha rättighet till daghjälp under 156 dagar av 12 månader. Det är alltså ungefär ett halvår som vederbörande nu kan få försäkringshjälp. Det är först efter den tiden som han behöver gå och anmäla sig till en kommission, och det måste han göra av det skälet, att om han är arbetslös under längre tid än 6 månader, får han söka samhällshjälp i stället för stöd från sin arbetslöshetskassa, och då står han naturligtvis risken att bli skickad till reservarbete, där sådant pågår, men icke förr. Jag vill bara konstatera detta, ty det har efter min uppfattning bedrivits en alldeles oresonlig och fullkomligt obefogad agitation på denna punkt emot anslutningen till arbetslöshetsförsäkringen.

Det förslag, som här föreligger, innebär ju i övrigt vissa förbättringar, och jag har för min del utgått ifrån, att förbättringar i arbetslöshetsförsäkringen undan för undan skulle komma till stånd, men jag måste ju medge, att när man beslutade en lag 1934, som alltså varit i tillämpning endast under en mycket kort tid, och endast ett mindre antal arbetare anslutit sig till försäkringen, kunde det ha varit befogat att man skaffat sig icke bara teoretiskt riktiga synpunkter utan också ett erfarenhetsmaterial, som visade att de teoretiska synpunkterna stode sig inför den verklighet, som nu föreligger inom arbetslöshetsförsäkringen. För min del förmodar jag, att kammaren kommer att bifalla utskottets förslag. Jag tycker emellertid, att det är rätt vackert, det måste jag säga, och det skulle icke ha gått under andra omständigheter, att redan 1937 få till stånd ganska ingripande förändringar i en 1934 beslutad lag, som i alla fall nu komma att ske.

Herr **Brädefors**: Herr talman! Det förslag som nu framlagts från andra lagutskottet om bifall till regeringens proposition i fråga om arbetslöshetskass-

Ang. vissa ändringar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m.
(Forts.)

sorna innehåller ju en del mindre detaljförbättringar i de bestämmelser som hittills ha gällt, men dessa detaljförbättringar äro i varje fall av sådan art, att de icke på något sätt förändra vad som egentligen borde ändras i fråga om dessa arbetslöshetskassor, nämligen själva grunden för desamma. Det är därför som vi också i vår motion, som behandlas i samband med denna fråga, föreslagit en utredning samt att riksdagen skulle besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med anmodan att uppgöra ett lagförslag på andra grunder för arbetslöshetskassornas verksamhet än de nuvarande. Vi ha också i vår motion anvisat en av de viktigaste av dessa grunder, nämligen den som gäller vilka som skola finansiera arbetslöshetsförsäkringen, och vi ha därvid anlagt samma synpunkter och samma principer som vi hade, då lagen om frivilliga arbetslöshetskassor genomfördes, nämligen att de som skola betala kostnaderna för denna arbetslöshetsförsäkring skola vara arbetsgivarna och staten och ej arbetarna och delvis staten, som nu är förhållandet. Det är detta förhållande som vi ansett vara den felaktiga grunden och varför vi också i det stycket föreslagit en utredning. Men också i andra avseenden ha vi givit anvisningar för vad man skulle utreda och göra förslag om, nämligen angående tiden för understödet. Visserligen har nu i den kungliga propositionen och likaså i utskottets utlåtande vidtagits en förbättring i det avseendet att understöd tiden höjts från 120 dagar till 156 dagar. Därmed ha både regeringen och utskottet erkänt riktigheten av vad vi sade redan vid denna lags tillkomst, att tiden för understöds utbetalande var för kort, och det säga vi fortfarande trots denna ökning av 36 dagar. Kan någon säga, varför gränsen skall dragas vid 156 dagar? Varför skall gränsen vara där, därest den försäkrade fortfarande är arbetslös? Vore det icke naturligare, att när det finns en arbetslöshetskassa, som staten och riksdagen givit bestämmelser för, att den försäkrade hade möjlighet — allra helst när han själv är avgiftsbetalande — att få understöd så länge arbetslösheten varar. Om man hade sådana grunder beträffande understöd tiden, tror jag också att man skulle vara betydligt mera angelägen om att försöka skaffa arbete åt den arbetslöse i stället för att låta honom få statlig arbetslöshetshjälp från kassan.

Vidare ha vi påpekat en tredje huvudpunkt i denna utredning som vi begärt, och det är den att vi ha ansett, likadant som när lagen genomfördes, att kassorna, under sådana former de nu hava, icke ge understöd åt alla ofrivilligt arbetslösa. Visserligen säger man, att de som nu frivilligt ha försäkrat sig i dessa kassor, de ha i varje fall försäkrat sig och komma att få hjälp från dessa kassor, när arbetslöshet inträder. Jäväl, det kan vara riktigt, men med en viss reservation, ty denna arbetslöshetsförsäkring gör ju reservationer beträffande vilka som äro berättigade att få understöd från understöds kassan och vilka som icke äro det, och dessa reservationer äro egendomliga om man ser efter vad som är infört i andra lagutskottets utlåtande. Först och främst må man lägga märke till den s. k. konfliktparagrafen, vilken vi vände oss emot ganska kraftigt, när denna lag genomfördes. Beträffande den kan man ju icke, som herr Möller gjorde gällande, säga att den blott är av teoretisk art, utan den är även av praktisk betydelse, då man kan kommendera dessa i arbetslöshetskassan försäkrade till att utföra strejkbryteri arbete. Därest någon vägrar att utföra strejkbryteri arbete, mister han rättigheten att få understöd ur arbetslöshetskassan.

Man har sagt, att dessa bestämmelser som äro fullständigt liktydiga med arbetslöshetskommissionens strejkbrytardirektiv — som man för övrigt påstår har blivit borttagna men som finnas kvar — icke medge kommenderingar till blockerad arbetsplats, och det säges visserligen, att till sådant lämp-

Ang. vissa ändringar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m.

(Forts.)

ligt arbete kan icke hänföras arbete på arbetsplats, där arbetskonflikt råder. Men då ställer sig frågan, vad som menas med arbetskonflikt, och detta förklarar man att som arbetskonflikter godkänner man inte sådana konflikter, som strida mot kollektivavtal eller lagen om kollektivavtal eller av tillsynsmyndigheten förklarats vara av den särskilda beskaffenhet, att skäligen anledning till arbetsvägran icke förelegat. Här framträder denna godtycklighetsparagraf, som skulle ge tillsynsmyndigheten fullmakt att förklara en fullt legal blockad på arbetsplatsen för icke giltig. Förordningen om arbetslöshetskassor har varit gällande så kort tid, att man ännu icke hunnit få tillräcklig praktisk erfarenhet om, huru dess bestämmelser verka. Men vi ha erfarenhet hur dessa liknande bestämmelser som A. K. ha verkat i praktiken. Jag erinrar om strejkbryterikommenderingar vid Finnforsfallet i Västerbotten för några år sedan. Det var en fullt legal konflikt, men det oaktat förklarade arbetslöshetskommissionen blockaden ogiltig och kommenderade dit arbetskraft. Precis likadana erfarenheter torde man komma att göra vid tillämpningen av förordningen om arbetslöshetskassor.

Enligt dessa kassors stadgar har man dessutom begränsat rättigheten att i vissa fall få bidrag under inträffad arbetslöshet. Där säges det bl. a., att understöd må icke utgivas till den, som frivilligt utan giltig anledning lämnar sitt arbete eller på grund av otillbörligt uppförande skilts från arbetet eller avvisat erbjudet lämpligt arbete för de fyra närmast följande veckorna efter det sådant förhållande inträffat. En sådan arbetare avstänges således från understöd under en tid av fem veckor, karensveckan inbegripen. Vem skall bevisa, att arbetaren uppfört sig otillbörligt? Det är icke arbetsgivaren, som avskedat honom, som skall bevisa detta, utan bevisskyldigheten enligt dessa stadgar åligger, i strid mot eljest i vårt land gällande juridiska regler, arbetaren, som har blivit avskedad. Nya grunder böra utarbetas för arbetslöshetskassorna, om dessa skola kunna bringa arbetarna verklig hjälp vid arbetslöshet. Det bästa beviset för att arbetslöshetskassorna icke fylla sitt ändamål utan äro ett slags missfoster till arbetslöshetskassor är, att arbetarna i Sverige icke visat sig vidare angelägna att ansluta sig till dessa kassor. Från olika håll, bland annat från fackförbundens ledningars sida, ha försök förgäves gjorts att få arbetarna att i större utsträckning än hittills skett ansluta sig till kassorna. För närvarande ha endast 12 förbund med cirka 140,000 medlemmar anslutit sig till kassorna. Landsorganisationen har över 700,000 medlemmar. Det är således bara en liten bråkdel av de organiserade arbetarna, som anslutit sig till dessa kassor. Detta bevisar, att kassorna icke tillgodose det behov, som avsetts. Vid omröstning inom metallindustriarbetarförbundet vägrade förbundet sin anslutning, trots att de hade vetskap om att regeringen redan framlagt proposition om de nu ifrågasatta små förbättringarna. Flera andra betydande förbund, däribland det förbund jag tillhör, nämligen järnvägsmannaförbundet, ha också sagt nej. Trots att förordningen endast varit i kraft en kort tid, kommer man med förslag om detaljförbättringar. Det tycks glädja socialministern. Regeringen borde av den ringa anslutning, som kassorna fått, kunna förstå, att ett misstag begåtts och att det behövs en ändring av grunderna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av min partikamrat herr Senander m. fl. väckta motionen.

Herr Hage: Herr talman! Jag kan icke förstå, att de skäl, som anförts av de båda föregående talarna, skulle kunna motivera ett avvisande av det förslag om förbättringar, som nu framlagts av regeringen.

Ang. vissa ändringar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m.
(Forts.)

Jag har begärt ordet för att yrka bifall till regeringsförslaget. Särskilt för herr Brädefors vill jag påpeka, att riksdagen vid arbetslöshetsförsäkringens tillkomst ingående diskuterat frågan om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring med bidrag från arbetsgivarna och därvid ställt sig avvisande till tanken på en sådan försäkring. Riksdagen har gått in för en arbetslöshetsförsäkring på frivillighetens grund. Jag tror, att utsikterna äro synnerligen små att få till stånd någon ändring härvidlag — d. v. s. i de *grundläggande* bestämmelserna. Däremot bör man naturligtvis gå in för att åstadkomma *förbättringar* av den arbetslöshetsförsäkring, byggd på frivillighetens grund, som vi nu ha. I dag föreligger till behandling ett förslag, som går ut på vidtagande av ett flertal ganska betydande dylika förbättringar. Bland annat föreslår man här bestämmelser om stärkande av kassornas fondbildning. Detta är mycket viktigt med hänsyn till kassornas stabilitet. Dessutom föreligger förslag till nya bestämmelser om daghjälsbidragets maximering. Enligt nuvarande bestämmelser utgår detta statsbidrag med progressiv stegring upp till 21 dagar. Nu föreslås, att den progressiva stegring av statsbidraget, som nu upphör vid 21 dagar, skall utsträckas till 26 dagar per medlem och år räknat. Beträffande understöd tidens maximering gäller för närvarande, att daghjälp icke får utgå för medlem för mer än sammanlagt 120 dagar under loppet av 52 på varandra följande veckor. Nu föreslås, att bestämmelserna om den längsta understöd tiden skola ändras i så måtto, att erkänd arbetslöshetskassa berättigas att utbetala understöd intill 156 dagar per år. Vidare föreslås en ökning av statens förvaltningsbidrag.

Alla dessa förbättringar jämte en del andra, som jag ej här skall gå in på, innebära, att staten går in för att lämna större bidrag till arbetslöshetsförsäkringen. I propositionen föreslås dessutom en hel del detaljbestämmelser, som också äro till fördel för arbetslöshetskassorna. Det föreligger ingen anledning att *nu* diskutera de spörsmål, som förts fram av de föregående talarna. Frågan gäller, om vi skola gå med på vad regeringen här föreslagit eller icke. Andra reformprojekt få diskuteras efter hand som skäl därtill föreligga. I dag gäller det att få till stånd de av Kungl. Maj:t föreslagna ändringarna, som ha till syfte att göra arbetslöshetsförsäkringen mera effektiv än vad den hittills varit.

I detta sammanhang ber jag att få understryka socialministerns uttalande om att man på detta liksom på andra områden för socialförsäkring bör söka få till stånd förbättringar undan för undan. Det gäller att taga lärdom av erfarenheten. Finner man, att en lag icke är tillfredsställande, får man försöka bättra på den. Det förslag till förbättring av socialförsäkringen, som i dag föreligger till behandling, är givetvis icke det sista på området. Nya förbättringar måste vidtagas undan för undan.

Till de båda föregående talarna skulle jag vidare vilja säga, att jag tror, att det vore lyckligast, om arbetarna så talrikt som möjligt anslöte sig till arbetslöshetskassorna. Ju större anslutningen blir, desto större möjlighet ha vi, som arbeta för en förbättring av arbetslöshetsförsäkringen, att vinna gehör för våra synpunkter. Arbetarna måste visa sitt intresse för denna försäkringsform. Om de icke göra detta, komma de, som nu ställa sig skeptiska, att känna sig ännu mera tveksamma, då det gäller ytterligare förbättringar.

Detta är min åskådning, och den tror jag är riktig. Från dessa utgångspunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Johnsson** i Kalmar: Herr talman! Jag har närmast föranletts att begära ordet av de anföranden, som hållits av herr Olsson i Stockholm och

Ang. vissa ändringar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m.

(Forts.)

herr Brädefors. Under de år som gått, har jag haft tillfälle att rätt ingående syssla med denna fråga. Jag har haft mitt arbete förlagt till metallindustriarbetarförbundet under den tid, då omröstningen försiggick. Jag nödgas konstatera, att herr Olsson i Stockholm och särskilt herr Brädefors misstolkat bestämmelserna på samma sätt som en del av förbundets medlemmar. Beträffande hänvisningen till reservarbete, har det påståtts, att arbetarna direkt kunna hänvisas till sådant arbete, när de bliva arbetslösa. Jag tror, att denna missuppfattning, som i agitatoriskt syfte förts fram på vissa håll i pressen, varit en bidragande orsak till att majoriteten av förbundets medlemmar ställt sig avvisande till förslaget om anslutning till arbetslöshetskassa. Som statsrådet alldeles riktigt framhållit, förhåller det sig så, att ingen medlem kan hänvisas till reservarbete, såvida han icke hos arbetslöshetskommittén på platsen begär sådan hänvisning. Det står ju till och med i instruktionen för arbetsförmedlingen, att arbetsförmedlingen icke skall hänvisa arbetslösa till reservarbete, såvida de icke begära det. För att markera skillnaden mellan reservarbete och sådant arbete, vartill hänvisning erhålles genom arbetsförmedlingen, har det sagts ifrån, att ingen tjänsteman inom arbetsförmedlingen får inneha någon befattning inom arbetslöshetskommittéerna.

Även strejkbryteriparagrafen misstolkas av herr Brädefors. Arbetslöshetskommissionen har ingenting att göra med arbetslöshetskassornas stadgar. Enligt dessa stadgar kan arbetare icke hänvisas till konfliktarbete i annat fall än när det är fråga om icke lagliga konflikter, d. v. s. konflikter, som icke godkänts av vederbörande fackförbund eller de institutioner, vilka det enligt lagen om kollektivavtal tillkommer att pröva frågor om sådant godkännande. Strebelkonflikten var en olaglig konflikt. Metallarbetarförbundet hade nödgats avstänga sina medlemmar från understöd, därför att de vägrat utföra arbete under konflikten. De i konflikten deltagande arbetarna understöddes visserligen av herr Brädefors' anhängare, men det hindrar ju icke, att konflikten var olaglig. Beträffande avlöningen för reservarbete har ju statsrådet redan uttalat sig. I regel ha ju metallarbetarna varit befriade från erläggande av kontingenter när de befunnit sig på reservarbete. Detta gör emellertid, att de icke kunna få något ytterligare understöd, sedan de tagit ut sitt understöd från förbundet. Om de däremot erlagt kontingenter enligt bestämmelserna i den statliga kassan, skulle de haft möjlighet att på nytt erhålla understöd från arbetslöshetskassan. Jag anser, att detta skulle vara till fördel för förbundets medlemmar.

Vad angår 7 § i arbetslöshetskassans stadgar, som herr Olsson i Stockholm också talade om, vill jag säga, att det är en paragraf, som inte är av tvingande natur. Den paragrafen har metallindustriarbetarförbundets styrelse dock ansett kunna få vara med i kassans stadgar därför att det endast är en ordningsparagraf. Vi ha emellertid, om vi så vilja, möjlighet att slopa den, därest medlemmarna inte äro belåtna med densamma. Vi ha redan i våra nuvarande stadgar en bestämmelse liknande denna, vilken talar om onykterhet på arbetsplatsen och om otillbörligt uppträdande o. s. v. Det talas här bara om metallindustriarbetarförbundets stadgar, men även övriga förbund, som äro anslutna till kassan, ha liknande bestämmelser.

När nu här också talas om de tvistigheter, som skulle kunna uppstå med tillsynsmyndigheten, och att tillsynsmyndigheten skulle komma att resa svårigheter härvidlag, vill jag säga, att innan vi gingo att behandla frågan om anslutning till den statsunderstödda kassan, så tillfrågade vi samtliga till statlig försäkringskassa anslutna förbund och bådo om vissa upplysningar angående deras erfarenheter av sin anslutning. Vi fingo då från samtliga den

Ang. vissa ändringar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m.
(Forts.)

uppgiften, att inga som helst tvistigheter varit rådande med tillsynsmyndigheten när det gällt tillämpningen av kassornas stadgar, och samtliga voro sålunda belåtna med sin anslutning till kassorna. Jag vill också nämna, att ett av förbunden i slutet av sitt yttrande svarade, att om det skulle företagas en omröstning om man skulle utträda ur den erkända kassan, skulle man säkerligen inte kunna mönstra många för en sådan åtgärd. Jag tror också, att medlemmarna inte ha någon större olägenhet utav denna anslutning. Visserligen finns det vissa bestämmelser, som kunna bli föremål för och måhända också måste bli föremål för ändring vad tiden lider. Men det är ju så som tidigare sagts på det sättet, att socialförsäkringen inte varit någonting så där fulländat redan från begynnelsen. Man får därför börja från grunden och bygga upp det hela undan för undan, tills det blir som man vill ha det. Så har det varit med all socialförsäkring såsom sjukförsäkringen och olycksfallsförsäkringen o. s. v. Dessa grenar sågo inte heller ut på samma sätt den dag de bildades, som de göra i nuvarande stund. Jag tror, att detsamma gäller arbetslöshetsförsäkringen, och jag kan för min del inte annat än beklaga, att metallarbetarna den gången avslogo förslaget om anslutning till kassan. Det förhöll sig emellertid på det sättet, att inte ens hälften av förbundets medlemmar deltog i denna omröstning. Herr Olsson nämnde, att det fanns 112,000 medlemmar i förbundet. Nu var ju antalet i själva verket 132,000. Av dessa 132,000 deltog 60,000 i omröstningen, alltså inte ens hälften av förbundets medlemmar. Av dessa 60,000 ville mellan 24,000 och 25,000 ha anslutning till kassan omedelbart enligt det framlagda förslaget. Man kan således inte säga, att det fanns någon enhällig uppfattning därom, att man skulle vägra anslutning, ty i det avseendet voro ju meningarna delade. Man vet inte heller på vilken sida de övriga, som voro mer än 65,000 till antalet, ställt sig, därest de deltagit i omröstningen.

Nåja, jag vill också för min del yrka bifall till det förslag, utskottet här kommit till. Det innebär ett steg till förbättring av kassornas stadgar, ehuru väl bestämmelserna om understödsdagarnas sammanlagda antal inte komma att tillämpas i någon större utsträckning. Det är ju kassorna som själva bestämma, hur det skall vara i det avseendet. Jag kan ju nämna, att det finns kassor, som inte utnyttja de 120 dagar, som de ha möjlighet till. Detta gäller till exempel beklädnadsarbetarförbundet, som inte utnyttjar mer än 90 dagar av de 120 dagar, som stadgan medger. Detta beror helt enkelt på att det krävs större fonder och högre kontingenter för möjliggörande av en längre understöd.

Jag har velat säga dessa ord med anledning av vad som här yttrats. Jag tror att det delvis är fråga om en missstolkning av stadgarnas bestämmelser, som vederbörande talare här gjort sig skyldig till. När man tar del av själva innebörden och utformningen av dessa stadgebestämmelser, måste man konstatera, att, låt vara att bestämmelserna till formen kunna förefalla kalla och nakna, så äro de dock till sin innebörd, och bli det också säkert i tillämpningen, någonting helt annat.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Brädefors**: Herr talman! Herr Hage ville göra gällande, att vi ifrån vårt håll i och med att vi föreslagit utredning om ändrade grunder för sjuk-kassorna skulle vara motståndare till de små detaljförändringar, som föreslås

Ang. vissa ändringar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m.

(Forts.)

i andra lagutskottets utlåtande. Detta är ingalunda fallet. Vi äro inte motståndare till dessa detaljförändringar och detaljförbättringar. Vi hälsa naturligtvis i stället med tillfredsställelse varje liten framgång i detta som i andra avseenden, men vi äro inte så utomordentligt nöjda, som herr Hage tycktes vara, med dessa små ändringar, som i det stora hela så litet förbättra arbetarnas ställning till dessa kassor.

Herr Hage sade vidare, att man ju så mycket diskuterat arbetslöshetsförsäkringsproblemet och våra tankar och förslag i det avseendet men att de avvisats. Herr Hage menade sålunda, att när våra förslag avvisats en gång, skola de vara avvisade för evighet. Eller har han någon bestämd tidpunkt, då en sådan fråga skall få tagas upp igen? Är då inte den relativt ringa anslutningen till dessa kassor från arbetarorganisationernas sida ett tillräckligt bevis för att kassorna äro lagda på felaktig bog, så att vi på grund därav ånyo böra taga upp en diskussion om kassornas läggande på en ny och annan grund? Betyder i verkligheten den omständigheten att vi ha en annan sammansättning åtminstone i denna kammare, sedan vi sist diskuterade dessa frågor och då dessa bestämmelser genomfördes, ingenting i det avseendet, så att man icke skulle ha rätt att diskutera en omläggning av kassorna? Herr Hage sjöng också en lovsång över dessa kassor då han sade, att vi nu skola försöka få så många organisationer som möjligt anslutna till dem. Enligt herr Hage skulle det vara nödvändigt att så många som möjligt anslöte sig till dessa kassor, ty därigenom skulle vi ha möjlighet att förbättra bestämmelserna för kassorna. Herr Hage! Jag tror för min del, att det inte är något sådant som föranlett regeringsförslagets små förbättringar, utan att fastmera den omständigheten att anslutningen till kassorna varit så ringa har gjort, att regeringen föreslagit åtgärder i syfte att få en större anslutning till dem. Det är nämligen rena omöjligheten att på detta sätt bevisa, att kassorna vila på en dålig grund. Vore det däremot så, att alla Sveriges fackförbund anslöte sig till kassorna, utgjorde detta ett bevis för att kassorna äro någonting utmärkt bra att ha för arbetarna.

En talare här försökte förgylla upp dessa kassor och de bestämmelser som härvidlag finnas genom att säga, att strejkparagrafen, om jag så får kalla den, inte hade något att göra med A. K:s bestämmelser, och att det i det avseendet inte fanns något samröre. Ja, må så vara att det inte finns något organisatoriskt samröre mellan arbetslöshetskassorna och A. K., men när bestämmelserna för båda äro ungefär liktydiga har jag utgått ifrån detta faktum och att bestämmelserna i verkligheten tillämpas på samma sätt i båda fallen. Med den erfarenhet vi ha av hur för A. K:s vidkommande dessa bestämmelser tillämpas få vi förutsätta, att praxis också för arbetslöshetskassorna kommer att få samma riktning.

Herr Sandström: Herr förste vice talman! Då statsrådet och chefen för socialdepartementet i sitt anförande, efter vad jag kunde förstå, uttalade inte endast sin glädje över att det i år varit möjligt att få igenom så många förbättringar i denna lagstiftning som fallet varit utan även, som man kunde höra, i viss mån sin förvåning över, att något sådant kunnat vara möjligt, så vill jag från de utskottsledamöters sida, som i utskottet representerat högern, förklara anledningen till att vi biträtt detta utskottets beslut och därigenom möjliggjort att utskottsbetänkandet blivit enhälligt.

År 1934, då vi hade att behandla lagen om arbetslöshetsförsäkring, voro som bekant högerpartiet och bondeförbundet motståndare till införandet av

Ang. vissa ändringar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m.
(Forts.)

en sådan lagstiftning. Jag skall nu inte ingå på de skäl, som då förestavade vår inställning till problemet, men jag vill säga, att med den inställning vi ha till de förslag, som andra lagutskottet i år haft att behandla i fråga om arbetslöshetsförsäkring, och då nu denna lag finns till, så är det även vår mening, att denna lagstiftning bör göras i möjligaste mån effektiv, och att man må råda bot på de brister, som vidlåda densamma. Vi ha således för vår del ingenting emot att understödja varje uppslag, som vi finna väl motiverat och ägnat att förbättra den redan existerande lagstiftningen på detta område. Vi ha också funnit de skäl, som i den kungl. propositionen av i år framlagts, bärande, och därför ha vi ansett oss kunna giva vår anslutning till dessa ändringar i lagstiftningen. På så sätt har detta utskottsutlåtande blivit enhälligt.

Det var emellertid egentligen inte för att säga detta som jag begärde ordet. Anledningen var närmast herr Hages uttalande, att han för sin del förväntade, att det undan för undan och allteftersom behov därav yppade sig skulle komma nya ändringsförslag. Ja, det är ju åtskilliga andra talare, bland dem en del motionärer, som intagit samma ståndpunkt. Jag vill emellertid i det avseendet säga, att då vi 1936 alltså i fjol redan, måste vidtaga en del ändringar i denna lagstiftning, och då vi nu i år ha beslutat ett så betydande antal förbättringar och ändringar i lagstiftningen, anser jag för min del, att vi borde ha grundad anledning att kunna förvänta, att det nu bör dröja några år innan Kungl. Maj:t kommer fram med ytterligare förslag till ändringar. Kungl. socialstyrelsen har emellertid gjort en verklig översyn av denna lagstiftning, och med det beslut, som jag antar att riksdagen nu kommer att fatta, få vi väl ändå anse denna lagstiftning vara i ett sådant skick, att vi borde kunna förvänta ökad anslutning till arbetslöshetskassorna och kunna förvänta, att vi skola slippa några år framåt att i andra lagutskottet behöva behandla spörsmål, som röra denna lagstiftning. Det var, herr talman, detta jag ville säga, och jag slutar med en vädjan till socialministern, att han ville vila på hanen några år framåt beträffande åtgärder rörande denna lagstiftning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! Herr Johnsson i Kalmar syntes vilja göra gällande, att jag misstolkat de stadgeparagrafer, som jag åberopade, och kanske också i någon mån försökte ånyo föra denna misstolkning till torgs. Han sade, att om någon agitation inte förts i frågan bland metallindustriarbetarförbundets medlemmar skulle utgången måhända blivit en annan. Ja, skulle det hela ha berott på den agitation, som fördes inom den organisationen, är det mycket möjligt, att utgången blivit den rakt motsatta till vad som åsyftades, ty herr Johnsson i Kalmar och förbundsledningen sparade inte på arbetet vid det tillfället utan reste land och rike runt till varenda organisation. Jag förmodar, att om man gick in för en anslutning till kassan, så försökte man inte misstolka vare sig stadga eller gällande ordning och bestämmelser, utan att man tvärtom försökte framställa dem i så gynnsam dager som möjligt för arbetarna för att dessa skulle acceptera dem. Trots denna agitation avsågs emellertid förslaget, och detta berodde väl på, att vederbörande läst bestämmelserna på det sätt, som de verkligen stå där, och utan att misstolka dem. Det skulle ju också förvåna mig i allra högsta grad, om en så stor procent av metallindustriarbetarförbundets medlemmar så till den grad skulle ha kunnat misstolka vad som är föreskrivet i gällande stadgar och förordningar.

Ang. vissa ändringar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m.

(Forts.)

Herr statsrådet Möller förklarade, att frågan om arbetslöshetskassornas ställning till de statskommunala och statliga reservarbetena endast vore av rent teoretisk art, och att det egentligen inte fanns någon möjlighet att skicka arbetare till reservarbeten och på så sätt avstänga dem från understöd från kassorna. Om nu detta endast är en teoretisk fråga, så förvånar det ju mig i allra högsta grad, att man skall kunna tvinga de fackligt organiserade arbetarna här i landet att erkänna denna teori genom att man i en stadgeparagraf fastslår, att statliga och statskommunala reservarbeten skola anses jämställda med arbetet i den öppna marknaden. Jag förstår inte heller, om nu detta bara är av teoretisk art, vilket intresse statsmakterna och vederbörande myndighet skulle kunna ha av att säga, att avlöningen vid ett reservarbete är skälig och därför också bör vara skälig för dessa arbetare. Här vill man på en omväg söka tvinga arbetarna att erkänna en princip, som statsmakterna själva inte ha erkänt. Det är detta som är det väsentliga, sedan må man diskutera eller klyva näbb om, huruvida det hela är av teoretisk art eller inte. Här är det en så pass praktisk sak det är fråga om som att metallindustriarbetarförbundets medlemmar, vare sig de äro 132,000 eller 112,000, skola tvingas erkänna en princip, som inte ens riksdagen tidigare vågat sig på. Det är på den grund jag reagerat så bestämt, och det är också från den utgångspunkten som framförallt metallindustriarbetarna ställt sig avvisande till förslaget om upprättande av en statlig arbetslöshetskassa.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det kan kanske vara en överflödsgränning att fortsätta denna diskussion, men jag måste ju säga, att det härvidlag inte är fråga om att anta ett program för en kongress, i vilket man skall försöka åstadkomma en teoretiskt riktig programpunkt. Vad man här har att se till är väl i stället, hur en bestämmelse kommer att verka i praktiken.

För att nu återgå till denna omröstning inom metallindustriarbetarförbundet så är det ju därvidlag klart som dagen, att om herr Olsson i Stockholm verkligen tror, att personer kunna tvingas ut på reservarbete genom sin fackförningsstyrelse, det inte heller är att undra på om det blir avslag på ett förslag om anslutning. Är herr Olsson så enfaldig är det ju ganska naturligt, att det finns några tusen medlemmar, som han kan inbilla, att det förhåller sig på sådant sätt. Men så förhåller det sig i själva verket inte. För att vederbörande skall komma till ett reservarbete räcker det inte med att han anmäler sig på arbetsförmedlingen, utan han måste också gå till ortens arbetslöshetskommitté. Det är således fråga om en fullt frivillig handling, och ingen som inte vill göra detta behöver heller göra det. Kassan avser ju att bereda dem trygghet under den tid, som dess stadgar angiva. Detta förutsätter alltså, att de under denna tid icke skola behöva vända sig till vederbörande arbetslöshetskommitté. Sedan kassan slutat ge dem understöd, är det fortfarande frivilligt, om de vilja göra det eller icke. Men då utöva givetvis omständigheterna sitt tryck. Denna bestämmelse om reservarbete har således ingen betydelse, då det är först sedan understöden äro slut, som de behöva gå och anmäla sig hos arbetslöshetskommittéerna — vare sig de tillhöra en erkänd kassa eller metallarbetarnas från arbetarnas synpunkt sett sämre kassa, sådan den för närvarande ter sig. Då först få de ju följa de regler, som gällde för arbetslöshetskommissionens verksamhet. Jag bara konstaterar, att herr Olsson — jag förutsätter i god tro, och i så fall betraktar jag detta påpekande närmast som en upplysning — har totalt misstagit sig beträffande

Ang. vissa ändringar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m.
(Forts.)

de faktiska verkningarna av den bestämmelse, som här framför allt åberopas för att förmå arbetarna att avböja kassorna.

Herr **Olsson** i Stockholm: Jag har inte diskuterat med statsrådet Möller om, huruvida arbetarna kunna komma att sändas till ett reservarbetsläger, om de vägra, och därigenom bli avstängda från kassan. Denna fråga har jag aldrig upptagit till diskussion. Vad jag vill ha reda på är, varför de arbetare, som upprätta en arbetslöshetskassa, skola tvingas att erkänna principer, som statsmakterna själva icke ha erkänt, t. ex. att ett visst anordnat arbete skall vara jämställt med statligt eller statskommunalt reservarbete. Det har aldrig från något håll gjorts gällande, att dylika arbeten skulle vara jämställda. Varför skola metallarbetare och andra arbetargrupper genom stadgar och förordningar tvingas att erkänna detta eller tvingas medgiva, att den avlöning, som utbetalas vid statligt eller statskommunalt reservarbete, skall anses skälig. När har detta bestämts? Det är detta jag vill ha reda på och ingenting annat.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Jag har tolkat herr Olssons anförande på det sättet, att han erkänner, att min skildring av de praktiska verkningarna av dessa bestämmelser är korrekt. Herr Olssons synpunkter ha alltså uteslutande teoretiskt intresse. Jag får säga, att om jag vore medlem i en fackförening skulle jag inte avstå från låt mig säga en miljon om året endast av det skälet, att jag genom att mottaga denna miljon skulle bli tvungen att erkänna något, som jag inte tyckte vore riktigt, men som likväl i praxis icke finge det ringaste inflytande på medlemmarnas handlingssätt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. På av herr förste vice talmannen given proposition biföll kammaren utskottets hemställan under punkten A.

Härefter framställde herr förste vice talmannen propositioner beträffande punkten B, nämligen på 1:o) bifall till utskottets däri gjorda hemställan, 2:o) bifall till motionen II:166 samt 3:o) bifall till motionen II:346; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

I anseende till förfall för sekreteraren övertogs här protokollsföringen, jämlikt herr förste vice talmannens bestämmande, av tjänstemannen hos kammaren, kammarrättsrådet S. Norrman.

In fidem

Per Cronvall.

§ 12.

Ang. införande av s. k. organbesiktning å orter, där köttbesiktningstväng föreligger.

Härpå upptogs till behandling

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, angående införande av s. k. organbesiktning å orter, där köttbesiktningstväng föreligger.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 190, hade herr *Pettersson* i Rosta *m. fl.*, anhållit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan ändring i kungl. kungörelsen den 30 november 1934 om besiktning och stämpling av kött m. m. att i orter, där köttbesiktningstväng föreligger, denna alltid skulle ske i form av s. k. organbesiktning.

Ang. införande av s. k. organbesiktning å orter där köttbesiktningstvång föreligger. (Forts.)

Utskottet hemställde, att här ifrågavarande motion, nr 190, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Kyling*, fru *Alvén* samt herrar *Nilson* i Eskilstuna, *Näsström* och *Janson* i Frändesta, vilka ansett, att utskottet bort anhålla, att riksdagen i anledning av förevarande motion, nr 190, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i kungörelsen den 30 november 1934 om besiktning och stämpling av kött m. m. att i orter, där köttbesiktningstvång föreligger, denna alltid skulle ske i form av s. k. organbesiktning i Götaland, Svealand samt i Gästrikland.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Janson** i Frändesta: Herr talman! Den fråga, som vi nu behandla, gäller huruvida vid köttbesiktning organbesiktning skall bli obligatorisk eller ej. Vid avgörandet i utskottet stodo fem röster mot fem och det föreliggande förslaget fälldes med lottens hjälp.

Jag skall be att med några korta ord få rekapitulera de bestämmelser, som 1934 års riksdag antog beträffande köttbesiktning och organtvång. Enligt det beslut, som då fattades, skulle i de åtta s. k. slakthusstäderna — de åtta största städerna i landet — alla de djur, varav köttet säljes efter den 1 januari 1939, vara slaktade i kontrollslakterier eller offentliga slakthus. Detta innebär, att allt kött, som säljes i dessa städer, ovillkorligen skall vara organbesiktigat. Vidare bestämdes, att i samhällen med mer än 4,000 invånare skulle köttbesiktning utan organtvång vara obligatorisk. För det tredje gäller den bestämmelsen, att köttbesiktning kan införas i övriga kommuner och samhällen i riket efter framställning från de kommunala myndigheterna till Konungens befallningshavande i länet. I detta fall är emellertid organtvång icke obligatoriskt, men kan komma att tillämpas efter särskild framställning. I detta sammanhang bör det kanske särskilt påpekas, att även vid en obligatorisk organbesiktning i samband med köttbesiktning, vilket i denna motion begäres, komma de kommuner och samhällen, som icke ha skyldighet att införa köttbesiktning, endast i den mån, som de frivilligt införa sådan, att bli underkastade bestämmelserna om organtvång.

Utskottet anför nu i sin motivering först och främst, att man är på det klara med, att köttbesiktning med organtvång är en högre form av besiktning, som lämnar större säkerhet för att den besiktigade varan verkligen är frisk. Av utlåtande från medicinalstyrelsen framgår att flera sjukdomar knappast låta sig med framgång bekämpas utan tillämpande av organbesiktning. Detta är t. ex. förhållandet med mjältbrand. Utskottsmajoriteten är också av den uppfattningen, att det ur hälsosynpunkt är uppenbart, att köttbesiktning bör vara förbunden med organtvång. När utskottet i alla fall tar ståndpunkt mot förslaget, hänger man upp sig på en del — som man uttrycker sig — praktiska svårigheter. Utskottet anför i sitt utlåtande, att dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, när han 1934 framlade propositionen, icke hade tagit upp frågan om organtvång. Utskottet säger följande: »De långa avstånden i stora delar av landet med därav följande transportsvårigheter, de ogynnsamma ekonomiska konsekvenserna för den fattigare landsbygdsbefolkningen — framförallt i skogsbygderna — o. s. v. ansågos av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet så pass väsentliga, att han uti proposition om ny köttbesiktning icke ansåg sig böra föreslå ett obligatoriskt organtvång.» Jag har ganska ordentligt läst igenom denna proposition, men har icke kunnat finna något sådant yttrande av chefen för jordbruksdepartementet. Det är möj-

Ang. införande av s. k. organbesiktning å orter där köttbesiktningstvång föreligger. (Forts.)

ligt att det återfinnes på någon annan plats, men i den offentliga handlingen finnes det såvitt jag har kunnat finna icke. I fråga om organbesiktning säger statsrådet Sköld: »Med hänsyn till det nu anförda torde de önskemål, vilka framförts därom, att *all* köttbesiktning borde vara förbunden med organtvång, ingalunda kunna anses oberättigade. Vill man emellertid ej gå så långt — och skäl synas tala för att vederbörande samhälle eller kommun bör, i likhet med vad nu är fallet, få avgöra, huruvida köttbesiktningen för dess vidkommande bör förenas med organtvångsbestämmelser eller ej —.» Han har alltså icke — åtminstone icke här — givit sig in på att bedöma de svårigheter, som utskottet delvis lägger till grund för sitt avslagsyrkande. Vidare säger utskottet, att »de skäl, som föranledde riksdagen att år 1934 nöja sig med ett fakultativt organtvång i stället för ett obligatoriskt dylikt, synas utskottet fortfarande äga giltighet och böra tillmätas avgörande betydelse».

Det är att märka, att riksdagen 1934 icke behandlade frågan om obligatorisk organbesiktning i samband med köttbesiktning utan i stället föreskrev, att i samhällen, där man hade köttbesiktning med organtvång, skulle icke annat än organbesiktigt kött få säljas. Utskottets motivering på denna punkt hänger alltså såvitt jag kan begripa i luften. Utskottet framhåller vidare, att Norrland icke skulle kunna inbegripas i denna skärpta lag. Detta ha vi reservervanter även gått in för. Vi ha gjort det mera av försiktighet; de skäl, som tala för att man skall låta Norrland vara tills vidare, ha vi ansett ha en viss betydelse, även om den inte varit av avgörande slag. Det bör i detta sammanhang påpekas, att Norrland är ett underskottsområde. Som sådant får det alltså kött nerifrån södra Sverige, och det borde alltså även vara ett norrlandsintresse, att vi i de södra delarna av landet få ett så bra kött som möjligt att skicka upp till Norrland.

Utskottet anför vidare, att endast en tredjedel av Sveriges yta skulle komma att falla under den föreslagna bestämmelsen, om man undantager Norrland. Det är visserligen sant, men detta får man väl inte tillmäta avgörande betydelse, då 83 % av landets innebyggare bo i de områden, som faktiskt skulle få nytta av denna bestämmelse. Utskottet framhåller vidare de olägenheter som en bestämmelse om organtvång skulle få för avlägset boende småjordbrukare. Jag medger, att det på denna punkt kan finnas visst fog för utskottets ställningstagande. De betänkligheter, som uttalas, anser jag i alla fall icke vara så tungt vägande. Genom de goda kommunikationer, vi numera ha, går det mycket lätt och lättare än förr att transportera levande djur långa avstånd. Dylika transporter ha i mitt hemlän, Södermanland, visat sig praktiskt genomförbara och lämpliga, och i vissa fall har man transporterat levande djur ända upp till sju mil. Utskottet säger, att om man transporterar djur med vidhängande organ, föreligger det risk för att dessa organ skada köttet. Det finnes ju ett visst berättigande i detta sätt att resonera, men då man numera lärt sig hur man skall emballera kött och organ, har denna olägenhet väsentligt minskats. Medicinalstyrelsen har utarbetat råd och anvisningar på denna punkt.

Jag vill även påpeka, att mindre jordbrukare förtjäna mycket litet på att skicka halva kroppar till konsumtionsorterna ty det är i många fall numera så, att hemslaktat kött betalas med 5 till 10 öre lägre pris eller kanske ännu mindre i vissa fall än slakthusslaktat kött. Denna trafik med halva djurkroppar har dessutom undan för undan avtagit i betydelse och omfattning.

Vilka fördelar äro då förenade med genomförandet av ett obligatoriskt organbesiktningstvång? Ja, främst är det som jag tidigare sade så, att köttbesiktning utan organtvång lämnar betydligt svagare garantier för att köttet

Ang. införande av s. k. organbesiktning å orter där köttbesiktningstvång föreligger. (Forts.)

verkligen är friskt. Det är belysande, att av alla svin, som 1934 eller 1935 — jag minns icke så noga vilket år — besiktigades vid besiktningebyråerna voro ungefär 6 % behäftade med tuberkulos. Denna sjukdom hade enligt vad medicinalstyrelsen meddelat i mycket få fall kunnat konstateras, där-est man icke hade tillämpat organbesiktning. Nu är det ju så, att efter den 1 januari 1939 ett stort antal samhällen få skyldighet att införa köttbesiktning men icke att införa organtvång i samband därmed. Jag skall genom ett exempel belysa vad detta kan komma att medföra. I Katrineholms stad, som har ungefär 8,000 invånare, är köttbesiktningstvång men icke organtvång infört. De organ, som icke föras in till Katrineholm, säljas i mycket stor utsträckning på landsbygden kring staden. Man tillverkar korv av dem o. s. v. Jag har fått uppgifter om, att man vid ett kontrollslakteri, där man slaktade ungefär 4,000 nötkreatur om året, har fått kassera inte mindre än 45 % av nötkreaturslevern. Under sådana omständigheter kan man ju förstå, vilka verkningar det medför, om denna till hälften hälsovådliga föda får spridas ut över landsbygden. De små olägenheter, som eventuellt kunna vara förknippade med genomförandet av organtvång, anser jag böra få väga mycket litet jämfört med vinsterna ur hälsosynpunkt för befolkningen.

Riksdagen har ju i år genomfört en lag om skärpt kontroll över konsumtionsmjölk. Vi ha ju haft några aktuella fall nere i Västergötland, där smitta spreds genom tuberkulös mjölk. Det vore ju beklagligt om man även i fråga om köttet skulle behöva vänta tills det inträffar ett påtagligt fall. Det vore ju lyckligare, om man kunde förebygga detta genom att införa det av all sakkunskap på området förordade organtvånget.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson i Kristinehamn: Herr talman! Det är alldeles riktigt, att debatten i denna fråga bör kunna begränsas till att omfatta de praktiska svårigheter, som utskottet för sin del anser skulle komma att uppstå genom införande av organtvång. Utskottet har icke bestritt, att motionärerna såväl som reservanterna ha rätt i sin uppfattning, att organtvånget utgör ett mycket värdefullt komplement till den köttbesiktning som vi för närvarande ha. Det är, som sagt, uteslutande de praktiska olägenheter, som uppstå i samband med införandet av detsamma, som gjort utskottet tveksamt.

Jag vill i detta sammanhang fästa kammarens uppmärksamhet på att riksdagen, som 1934 antog en helt ny lag för ordnandet av köttbesiktningen i landet, icke vågade gå så långt som motionärerna i dag påyrka. Herr Janson i Frändesta har visserligen icke i propositionen till 1934 års riksdag kunnat återfinna de betänkligheter, som utskottet uppger, att statsrådet liksom sedermera även jordbruksutskottet hyste, men han har själv antagit, att detta möjligen har kunnat bero på att han icke läst igenom aktstycket tillräckligt noggrant. Men när herr Janson medgivit, att herr statsrådet förklarade sig icke våga gå så långt som att göra organbesiktningen obligatorisk, så måtte väl statsrådets tvekan vara beroende bland annat på det förhållandet, att han ansåg de praktiska olägenheterna väga alltför tungt.

I den lag om köttbesiktning, som riksdagen 1934 antog, gjordes organtvånget fakultativt. Man föreskrev en bestämmelse, enligt vilken de kommuner, som själva så önskade, skulle ha möjlighet att komplettera köttbesiktning med organtvång. Denna anordning har, såvitt utskottet har kunnat finna, hittills fungerat utomordentligt väl. Den har i själva verket medfört, att vi i dag befinna oss i den situationen, att motionärernas syfte håller på att uppnås på frivillig väg. Den 31 december 1933, alltså året innan den nya köttbesikt-

Ang. införande av s. k. organbesiktning å orter där köttbesiktningstvång föreligger. (Forts.)

ningslagen antogs, hade vi här i landet 113 orter med köttbesiktningstvång. Av dessa hade 36 samtidigt genomfört organbesiktning. Motionärerna uppgiva själva, att antalet orter med köttbesiktning för närvarande uppgår till 275, av vilka icke mindre än 153 även ha infört organbesiktning. Detta innebär, att från 1933 till 1937 antalet köttbesiktningssorter med organtvång ökats från 32 till 58 % av samtliga köttbesiktningssorter i landet. Jag måste fråga mig, varför man skall söka införa ett tvångsförfarande, när man ute i landet tydligen till fullo inser det värdefulla i den anordning, som reservanterna äro förespråkare för, och söker att på frivillighetens väg genomföra densamma.

Reservanterna ha själva velat undantaga Norrland, i varje fall de fyra övre norrlandslänen, från det ifrågasatta organtvånget. Herr Janson uppger, att sedan man undantagit dessa fyra län, skulle dock 83 % av landets befolkning komma i åtnjutande av de goda följderna av organtvånget. Det är möjligt, att detta är riktigt, men jag skulle be att få fästa herr Jansons uppmärksamhet på att om man vill genomföra full rättvisa vid införandet av organtvång, så nödgas man undantaga icke bara de fyra övre norrlandslänen utan även Gävleborgs, Värmlands och stora delar av Kopparbergs län samt rikets skärgårdar. När reservanterna ha gått så långt i förståelse för utskottets uppfattning att de gått med på att undantaga de fyra övre norrlandslänen, tycker jag konsekvensen borde ha bjudit vederbörande att även inse, att svårigheterna att genomföra organtvånget i de län, jag nyss nämnde, äro minst lika stora som i Norrland.

Jag ber för övrigt att få fästa uppmärksamheten vid en omständighet som jag för min del tycker är rätt viktig. Herr Janson säger själv, att denna anordning med ett obligatoriskt organtvång icke skulle komma att betyda något för de många små orter ute i landet, som inte ha skyldighet att införa köttbesiktning och vilka ju endast i den mån de frivilligt gå med på köttbesiktning även skulle få underkasta sig organtvånget. Jag vill icke bestrida att detta är riktigt, men kan man icke tänka sig att utvecklingen i själva verket skulle komma att bli den, att en skärpning av köttbesiktningssbestämmelserna genom införande även av organtvång skulle göra dessa småkommuner tveksamma, huruvida de överhuvud taget ville underkasta sig köttbesiktning. Om man slår upp landsortstidningarna för de senaste dagarna finner man att småkommuner runt omkring i landet vidtaga anordningar för att underkasta sig köttbesiktningstvånget trots att de icke äro skyldiga att göra det. Om nu detta köttbesiktningstvång kompletteras med organtvång, medför detta större svårigheter för småkommunerna att införa köttbesiktning, och vad har man då vunnit ur hygienens synpunkt? Ty hälsovården är väl något som är värdefullt att värna om inte bara i städerna och i samhällen med över 4.000 invånare utan också ute på landsbygden och i de många mindre kommunerna.

Vad som emellertid har kommit majoriteten — för all del, jag medger att herr Janson har rätt därvidlag — den tack vare lotten uppkomna majoriteten i utskottet, att intaga en avvisande hållning, har i främsta rummet varit, vilket jag här tidigare påpekat, möjligheterna att på frivillig väg söka nå vad motionärerna syfta till. Jag vill komplettera min framställning på den punkten med att tillägga, att det förefaller mig som om man inte i onödan borde skapa irritationsmoment ute på landsbygden; de senare åren ha statsmakterna på en rad områden vidtagit åtgärder, som inte alltid mottagits med så stor glädje ute i bygderna. Finns det någon anledning att i oträngt mål skapa nya dylika irritationsmoment, som komma den fattigare befolkningen, framför allt i skogsbygderna, att känna olust inför de svårigheter som däri-

Ang. införande av s. k. organbesiktning å orter där köttbesiktningstvång föreligger. (Forts.)

genom upptorna sig för deras försörjning? Jag är medveten om att man på en del håll inte tillmäter detta någon betydelse, emedan de svårigheter det här gäller skulle beröra en så jämförelsevis ringa del av landets befolkning, men det till trots har det säkerligen mycket stor betydelse, om man från statsmakternas sida visar sig förstå och beakta de svårigheter, som den fattigare befolkningen i landet har att kämpa med.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

§ 13.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 300, angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m.; och

nr 302, angående anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 14.

Fortsattes behandlingen av andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5; och yttrade därvid:

Herr *Pettersson* i Rosta: Herr talman! Då jag är huvudmotionär i denna fråga, ber jag att få säga ett par ord. Den förste ärade talaren har ju redogjort för hur besiktningfrågan ligger till, och jag skulle då bara vilja tillägga att husdjurssjukdomarna, framför allt tuberkulosen, först uppträda i organen på våra kreatur, framför allt i lungor men även i levern. Av dessa organ, som då icke äro föremål för besiktning, tillverkas som bekant charkuterivaror, vilka sedermera försäljas, icke till städerna, ty där är det besiktningstvång och där få de icke försäljas, utan till landsbygden, till stationssamhällen, brukssamhällen och andra platser, där det inte finns något besiktningstvång. Där försäljas och spridas dessa charkuterivaror bland befolkningen. Detta är med andra ord en affär som man tycker det skulle vara skäl att antligen sätta stopp för. Utskottet har också erkänt att detta vore önskvärt, och utskottet säger även att den veterinära sakkunskapen uttalat sig för en sådan åtgärd, som den anser fullt berättigad, och detsamma är fallet med medicinalstyrelsen, ehuru man i detta avseende undantagit de norrländska länen.

Utskottet framhåller emellertid att praktiska svårigheter lägga hinder i vägen för sakens genomförande. I någon mån är det givetvis på det sättet, men med hänsyn till den biltrafik som numera förekommer i hela landet och även med hänsyn till utvecklingen av slakteriföreningarna ha dessa svårigheter i högsta grad minskats. Slakteriföreningarna hämta ju på hur långa avstånd som helst kostnadsfritt de djur som skola slaktas, eller också användes nog utjämningsystem så att alla få betala samma pris. Den som bor många mil från slakteriet behöver nog inte betala mer än den som är dess närmaste granne, varför dessa praktiska svårigheter, som utskottet talar om, till stor del äro borteliminerade. Reservanterna ha även nämnt att det i Finland trots glesare befolkning och svagare utvecklade kommunikationer alltid förekommer organbesiktning. Nu ha reservanterna i likhet med medicinalstyrelsen gått in för att från den föreslagna lagen undantaga de norrländska länen och på så sätt tagit hänsyn till de praktiska svårigheterna i detta av-

Ang. införande av s. k. organbesiktning å orter där köttbesiktningstvång föreligger. (Forts.)

Ang. införande av s. k. organbesiktning å orter där köttbesiktningstvång föreligger. (Forts.)

seende. Därigenom skulle i stort sett sådant tvång endast förefinnas i Mellansverige och Sydsverige.

Nu är det ju så att riksdag, landsting och kommun årligen anslå stora summor till bekämpande av tuberkulosen, men samtidigt betrakta vi lugnt hur tuberkulosen sprides på grund av denna mindre riktiga lagbestämmelse. Jag för min del tycker, att den här trafiken borde upphöra nu och att vi kunde bespara det svenska folket den mindre behagliga måltid som det bjudes med dessa organ, varigenom vi dessutom medverkade till att ytterligare bekämpa tuberkulosen. Därför ber jag, herr andre vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande, varunder herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Andersson* i Dunker.

Herr **Janson** i Frändesta: Utskottets ärade ordförande sade nyss något ironiskt, att jag tydligen inte läst igenom den kungl. propositionen av 1934 och att jag själv skulle ha uttalat något i den stilen. Jag tror att detta var en missuppfattning. Jag sade att jag i propositionen icke kunnat finna något stöd för de ord, som utskottet i sitt utlåtande lagt i dåvarande chefsens för jordbruksdepartementet, statsrådet Skölds mun. Om utskottet haft några andra källor än propositionen var en sak som jag däremot inte kunde yttra mig om.

Utskottets ordförande var övertygad om att man på frivillighetens väg skulle kunna komma fram till det åsyftade målet. Jag håller gärna med om att skulle den vägen inom rimlig tid vara framkomlig, skulle man kanske inte nu behöva ha så bråttom med detta. Men när man exempelvis ser, att en så stor stad som Katrineholm med 8,000 invånare fortfarande håller fast vid besiktning utan organtvång, då må man väl ha den förvisningen att en hel del landskommuner — där man inte alls har samma uppfattning om hälsovård som i en stad av Katrineholms storlek — i många fall kommer att vara med om köttbesiktning men utan organtvång.

Utskottets ärade ordförande gick i sitt anförande, så vitt jag kunde höra, helt och hållet förbi det som ändå är huvudsaken i vår reservation, nämligen att genom denna anordning med köttbesiktning utan organtvång en hel del orter komma att översvämmas av organ, som icke äro lämpliga såsom födoämnen. Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Kyling**: Herr talman! Reservanterna ha uteslutande tänkt på de folkhygieniska synpunkterna i detta fall, och även utskottsmajoriteten har varit inne på samma linje. Då gäller det alltså om de folkhygieniska synpunkterna skola väga så tungt, att de uppväga de svårigheter som ansetts föreligga för ett införande av de föreslagna bestämmelserna.

Det är ganska självklart, att då det här gäller en så viktig fråga som folkhygien och folkhälsa, vi få göra rätt stora eftergifter på annat håll för att en förbättring härvidlag skall kunna åstadkommas. Utskottets ärade ordförande sade, att han för sin del trodde att det skulle uppstå stora svårigheter särskilt för de mindre kommunerna att införa obligatorisk köttbesiktning. Jag för min del tror, att en obligatorisk organbesiktning tvärtom skulle medföra att flera av våra små kommuner skulle införa köttbesiktning och därmed följande obligatorisk organbesiktning.

Herr Janson i Frändesta har redan klarlagt reservanternas tanke i detta fall och därför skall jag inte stanna vidare vid den, men jag vill påpeka, att då

Ang. införande av s. k. organbesiktning å orter där köttbesiktningstvång föreligger. (Forts.)

riksdagen för några dagar sedan fattade ett mycket viktigt beslut rörande pastöriseringslagen, om konsumtionsmjölkens förbättrande, bör det väl ligga nära till hands att riksdagen i dag inför obligatorisk organbesiktning för att även på detta område öka möjligheterna till ett förbättrande av folkhälsan. För mig står det klart, att skola det svenska lantbrukets produkter kunna öka i efterfrågan, då måste man naturligtvis försöka göra det bästa möjliga för att få dessa lantmannaprodukter på en så hög nivå som möjligt.

Med dessa ord, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilson i Eskilstuna: Herr talman! När man läser detta utlåtande och finner, att den utskottshalva som står bakom detsamma — det är ju så att utskottet här sönderfaller i två lika stora delar — har fäst sig i huvudsak vid landets *areal*, så blir man rätt förvånad. Reservanterna åter anse att *människorna* äro den faktor man först och främst bör räkna med när ett sådant ärendesom detta är före.

Utskottsordföranden ville i sitt anförande avråda kammaren från att biträda reservanternas yrkande genom att påpeka, att det beslut, som är fattat i ärendet, är så färskt som av 1934 och att man inte hade någon anledning att redan nu rucka på det beslutet. Det är inte många timmar sedan riksdagen med frejdigt mod beslöt komplettering av en lag som antogs samma år, och det är inte längre sedan riksdagen med lika frejdigt mod — jag vet inte om utskottsordföranden då reserverade sig — beslöt komplettera en senare tillkommen lag. Ett sådant skäl bör alltså inte anföras i detta sammanhang, ty det kan hända att beslut som fattats i fjol behöva kompletteras redan i år och att beslut som fattas i år behöva kompletteras nästa år, och jag anser att ett sådant fall nu är för handen. Det synes mig som om omsorgen om vår folkhälsa bör övervinna alla betänkligheter, ty det är folkhälsan som här är huvudsaken.

Den ärade utskottsordföranden har vidare sagt, att han fruktar att flertalet samhällen icke skola införa köttbesiktningstvång, om riksdagen biträder reservanternas yrkande, men jag har en bättre tanke om samhällena och menar att ansvarskänslan och känslan för folkhälsans betydelse förvisso kommer att göra att flertalet samhällen snart nog införa köttbesiktningstvång. Skulle tröghetslagen försena utvecklingen, får väl riksdagen vid lämpligt tillfälle påskynda den en smula. Det synes mig som om producent- och konsumentintressena alldeles påtagligt sammanfalla på denna punkt. Det gäller för producenterna att få fram en hög kvalitet och få bra betalt och för konsumenterna att erhålla så frisk föda som möjligt. Alla skäl tala för ett bifall till reservationen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Jag skulle inte ha begärt ordet i denna fråga, därest icke reservanterna i sitt förslag till riksdagsskrivelse försökt sig på en gränsdragning mellan de norra delarna av Sverige och de sydligare. Enligt mitt förmenande är denna gränsdragning gjord felaktigt. Jag kan inte finna annat än att Dalarna ovillkorligen måste hänföras till det område, där medicinalstyrelsen anser att obligatorisk organbesiktning i förening med köttbesiktningstvång är olämplig. Köttbesiktningstvånget är ju icke obligatoriskt i de egentliga landsbygdskommunerna, men i Dalarna är det ett mycket stort antal kommuner, som frivilligt infört detta tvång, där närbelägenheten till en köttbesiktningssbyrå gjort det möjligt. Äro avstånden till köttbesiktningssbyrån för stora, kan något köttbesiktningstvång helt enkelt icke införas, och när man tänker på de glest bebyggda trakterna i Norrland — såda-

Ang. införande av s. k. organbesiktning å orter där köttbesiktningstväng föreligger. (Forts.)

na ha vi också i Dalarna — är det fullkomligt omöjligt att gå med på köttbesiktningstväng.

Utskottets ordförande har emellertid alldeles rätt i att, därest införande av köttbesiktningstväng skulle vara ovillkorligt förbundet med införande av organtväng, benägenheten hos landsbygdskommunerna att införa köttbesiktningstväng skulle bli ofantligt mycket mindre. Den kommun jag tillhör skulle i varje fall aldrig ett ögonblick ha reflekterat på införande av köttbesiktningstväng, därest det varit förbundet med organtväng, ty organtvänet medför praktiskt taget, att all hemsakt omöjliggöres. Slakten måste, såsom förhållandena äro i Dalarna, åtminstone under den varma årstiden, ske vid slakteri. Vi ha visserligen andelsslakteri, men landskapet är stort och på grund av de stora avstånden kan inte slakten koncentreras till slakteriet. Detta skulle vara i högsta grad betungande för såväl producenterna som konsumenterna i de avsides belägna orterna. Vid sådant förhållande anser jag, att man inte gärna kan gå längre än man gjort. Man har, synes det mig, i reservationen helt och hållet förbisett de svårigheter, som lantbruksstyrelsen har berört i sitt yttrande, och som jag kan vitsorda äro för handen och måste bli för handen överallt, där jordbruksbygderna ligga spridda och där avståndet till slakterier och besiktningebyråer är stort. Jag tror heller inte att man egentligen gagnar det syfte, man vill främja, genom bifall till reservationen, ty, som utskottsordföranden anförde, de kommuner där intet besiktningstväng föreligger gör man mera obenägne att frivilligt införa obligatorisk köttbesiktning, och följaktligen blir det en mindre del av produktionen och konsumtionen av kött som blir underkastad kontroll än fallet är enligt de bestämmelser som nu gälla.

Med hänsyn härtill, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Hilding*.

Herr Nilsson i Kristinehamn: Herr talman! Gentemot herr Jansons senaste inlägg vill jag bara säga, att frågan i vilket tempo organbesiktningen kan genomföras på frivillighetens väg givetvis är en fråga om kommunala initiativ. Jag känner inte närmare till förhållandena i Katrineholm, men jag föreställer mig, att om herr Janson, som väl har något inflytande inom slakteriorganisationerna i landet, söker komma till tals med de kommunala myndigheterna i Katrineholm, kanske det går mycket lätt att få organtvänet ordnat för denna stads vidkommande. Slakteriorganisationerna kunna nämligen, föreställer jag mig, vinna framgångar för sin verksamhet även med andra metoder än den som man kräver att riksdagen skall knäsa.

Till herr Nilson i Eskilstuna, som talar om folkhälsan med sådant patos, vill jag säga, att naturligtvis förbise vi icke i utskottet att det härvidlag måste tagas mycket stor hänsyn till folkhälsan, men någonstans måste ju gränsen mellan möjliga och icke möjliga åtgärder gå. Det är tyvärr så, att vi människor sedan historiens barndom fått underkasta oss mycket som varit ohälsosamt därför att det varit omöjligt att undvika det. Jag tror inte herr Nilson i Eskilstuna kan vidhålla den uppfattningen att folkhälsan skulle allvarligt riskeras därest gränsen, i fråga om de åtgärder som äro möjliga, drages före eller efter organtvänet. Detta är väl ändå att betrakta som en detalj, i vilken folkhälsan — visserligen med all respekt för den — i någon mån får maka åt sig för praktiska omständigheter, som man ju också har att taga mycket stor hänsyn till.

Ang. införande av s. k. organbesiktning å orter där köttbesiktningstvång föreligger. (Forts.)

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Jag begärde ordet när utskottets ärade ordförande talade om de stora svårigheter transporten skulle medföra. Jag är i tillfälle att upplysa om att transportkostnaderna inte bli så stora. Nere på norra Öland ha vi ganska svåra och långa transportvägar — det kan vara 8 å 10 mil till slakteriet. Därifrån skall köttet fraktas över sundet, så lastas om och forslas till ett annat slakteri. Vi ha avstånd på 8—10 mil i vårt distrikt, där vi frakta djur varje dag, men transportkostnaderna gingo i fjol inte upp till mer än 2 kronor 50 öre per djur. Jag kan också peka på att man får igen dessa kostnader genom att tillvarataga avfallet, och det hela ställer sig på det sättet inte så dyrbart.

Den ärade utskottsordföranden talade också om att de folkhygieniska synpunkterna måste vika. Men vi få inte låta dem vika så länge, att det går så, som slakteriförbundet pekat på här, nämligen att på de orter, där det inte finns köttbesiktningstvång, alltmer anhopas de varor, som man inte vågar föra till köttbesiktningsbyråerna. Ju fler platserna bli, som undan för undan få köttbesiktningstvång, dess större blir risken att de orter, där man inte har sådant, tillföras varor, som äro minst sagt olämpliga till människoföda.

Vi lantbrukare ha ju de senaste åren gått in för att försöka förse konsumenterna med bästa möjliga varor. Därför är det också i vårt intresse att i detta fall vidtaga sådana åtgärder, att konsumenterna kunna veta, att de livsmedel de köpa av lantbrukarna, äro ur hälsosynpunkt fullt tillfredsställande.

Jag skall inte uppehålla mig vid denna sak längre utan ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

Fru **Nordgren**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att tillkännagiva, att jag till fullo delar de synpunkter på denna fråga, som framförts av reservanterna, och att jag obetingat anser, att de folkhygieniska och hälsovårdande synpunkterna härvidlag böra väga tyngre än de praktiska svårigheter, man här talar om. Det är ett betydande husmodersintresse, att det finns garantier för att de livsmedel, som saluföras, äro av den beskaffenhet, att de inte äro hälsovådliga. I regel är det de fattigaste hemmen på landsbygden, som äro köpare och förbrukare av dessa ofta mindervärdiga och hälsovådliga varor, vilka städernas folk slipper äta, tack vare att man där har stark kontroll, och det är framför allt den omständigheten, som kommer mig att ställa mig på reservanternas sida, då jag anser att även landsbygdens folk har rätt att kräva samma omvårdnad. Vi ha tvångsföreskrifter på så många andra områden, när det gäller folkhälsans bevarande, att vi inte böra rygga tillbaka för det tvång, som den nu föreslagna åtgärden skulle innebära.

Om man tager del av de yttranden, som avgivits över motionen, finner man för övrigt, att densamma tillstyrkts från så gott som alla håll. Den enda myndighet, som haft erinringar mot förslaget, är lantbruksstyrelsen, och de skäl denna anfört tycker jag äro så svaga, att man inte böra taga alltför stor hänsyn till desamma.

Den som har någon erfarenhet av vad det är för köttvaror, som många gånger bjudas ut på landsbygden, dels som råvara och dels i form av korvvaror och liknande, vilket landsbygdens folk får hålla till godo med, måste säga sig, att här har riksdagen intresse av att se till, att det blir bättre förhållanden på detta område. Jag vill därför, herr talman, på det varmaste avsluta mig till reservanternas förslag och yrkar bifall till detsamma.

Herr *von Seth* instämde häruti.

Ang. införande av s. k. organbesiktning å orter där köttbesiktningstvång föreligger. (Forts.)

Herr **Liedberg**: Herr talman! Jag kan inte neka till att jag med mycket stort intresse följt denna fråga och läst utskottets utlåtande. Efter genomläsningen av detta var min nyfikenhet ännu större, och jag var ivrig att få höra vad utskottsmajoritetens representanter skulle anföra, som kunde i någon mån komplettera allt det man saknade i utskottets utlåtande.

Utskottets ärade ordförande började med att säga, att han gav reservanternas i allt väsentligt teoretiskt rätt. Det är ganska mycket det. Men sedan kom klämman, och det var detta, att de praktiska olägenheterna skulle vara så stora, att de i närvarande stund omöjliggjorde reformen i fråga. Hur jag satt och lyssnade till utskottsordföranden, kunde jag emellertid inte finna, att han kom fram till dessa olägenheter. Han talade om, att den och den gången fanns det så och så många orter, som hade köttbesiktningstvång, därav så och så många med organtvång, och att nu, tre eller fyra år efter det dessa siffror angivits, hade man kommit fram till andra siffror, d. v. s. köttbesiktningstvånget och ännu mer bestämmelserna om organtvång hade införts alltmera allmänt. Nåja, men detta är väl ingen motivering för att man inte skall gå raskare fram. Jag kan inte finna, att därmed berörts några praktiska olägenheter av att gå på reservationslinjen. Jag måste fråga: vilka äro dessa praktiska olägenheter? Jag förmodar, att det är väl de som föresväva också herr Andersson i Rasjön, när han gör sig till talesman för utskottsmajoriteten och säger, att i glest bebyggda trakter svåra olägenheter skulle uppstå. Det förutsätter ju överhuvud taget, att det kött, som skall föras ifrån dessa trakter vidare för att säljas, naturligen skulle hamna i orter, där köttbesiktningstvång med organtvång är infört. Jag tror för min del, att det i relativt liten grad sker på det sättet. Köttet i fråga förbrukas väl i stor utsträckning ute i resp. orter, som inte falla under lagens bestämmelser, om de inte rent frivilligt gått in för åtgärden. Sedan är det också den omständigheten, att utvecklingen går i en helt annan riktning. Jag vågar säga, att hemslakten och saluförandet av halva delar eller kvartsdelar av grisar eller annat, en metod som var så vanlig för 10 eller 20 år sedan, så gott som fullständigt upphört i södra delarna av landet. I vad mån sådant möjligen försiggår i de norra delarna och i glest bebyggda trakter, vet jag inte, men jag har svårt att föreställa mig, att inte utvecklingen kommer att gå i samma riktning där likaväl som längre söderut, så mycket mer som Kungl. Maj:t och statsmakterna överhuvud taget främja en dylik utveckling, främja slakteriorganisationer, tillkomst av slakthus etc.

Vidare heter det, att åtgärden skulle skapa irritation. Detta tycker jag också är ett löst framkastat påstående. Liksom man säger, att det blir stora olägenheter utan att angiva vilka dessa äro, påstår man, att förfarandet är ägnat att framskapa irritation, utan att angiva vilken sorts irritation som skulle framskapas. Jag skulle tro, att irritationen är mycket större, när det kan försiggå sådana saker, som då och då händer och relateras i pressen, nämligen att varor, som faktiskt medföra en ren förgiftningsrisk, opåtalat få kringföras och saluföras såsom människoföda. Jag vill vidare påpeka, att ett land som Finland, som väl i allra högsta grad är behäftat med de svårigheter, som utskottsmajoriteten uppehåller sig vid, d. v. s. just har dessa glest bebyggda trakter, genomfört denna åtgärd för länge sedan.

De avgivna yttranden, som redan äro apostroferade här, gå ju helt och hållet på reservationslinjen — endast lantbruksstyrelsen har en annan mening. Men det är ganska belysande för invändningarna det lantbruksstyrelsens uttalar. Det heter: »Särskilt är detta förhållandet för de minsta producenterna,

Ang. införande av s. k. organbesiktning å orter där köttbesiktningstvång föreligger. (Forts.)

nämligen småbrukare och de arbetare vid jordbruket, som hava tillfälle att hålla gris. Allt fortfarande torde rätt allmänt förekomma, att dylika småproducenter vid slakt av gris försälja halva grisen och utnyttja den återstående hälften jämte organen i det egna hushållet.» Jag har gått omkring i dag i kammaren och frågat åtskilliga, som kanske bättre än jag känna till förhållandena — fastän jag känner till dem ganska väl också — hur det egentligen är med den saken. Förekommer det fortfarande ofta, att en stattare, som håller gris, slaktar denna hemma, använder halva grisen själv och far till staden, där det är köttbesiktningstvång, och säljer andra hälften? Jag har inte fått belägg på att det fortfarande skulle vara på det sättet från någon av alla de många, som jag i dag tillfrågat om saken och som böra vara ganska väl insatta i förhållandena.

Det är väl obestridligt, att köttbesiktningstvång utan organtvång är en oerhört bristfällig anordning. Bristerna bli allt tydligare och mer betänkliga i sina verkningar; ju flera orter, som införa köttbesiktningstvång med organtvång, desto större risker uppstå för andra trakter, som bli avstjälpningsplatser för det kött, som saluföres utan att man kontrollerat det viktigaste, nämligen organen. Om det gäller antingen att bibehålla en ineffektiv lagstiftning eller förbättra den, få väl inte formella synpunkter, sådana som att vi skola avvakta och se resultatet, sedan lagen den 1 januari 1939 trätt i kraft, och givit så och så många års erfarenheter etc., hindra oss från att nu taga ett resolut steg i rätt riktning. Det förefaller mig, som om utskottsmajoriteten och dess företrädare hade bra litet beaktat den moderna uppfattningen i fråga om de hygieniska krav, som man har rätt att uppställa på saluförda livsmedel, och de åtgärder, som måste vidtagas för att skydda konsumenternas rätt och deras krav på att inte utsättas för uppenbara risker.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till reservanternas yrkande.

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Jag tycker, att man gör alltför stort nummer av hela denna sak. Några praktiska eller teoretiska behov i detta hänseende har jag inte hört av. Här talar man om att det är så förfärligt mycket farligheter i vad folk får äta, och att det skall vara kontroll. Nu kan man ju frivilligt införa organtvång på en ort om så är. Vi ha upprepade gånger under årens lopp haft denna fråga uppe, och då har det alltid hetat, att om organtvång vore genomfört, skulle allan rättfärdighet vara uppfylld. Men svårigheterna ha varit så stora, att man t. o. m. i Stockholm gått in och begärt att få befrielse från organtvång. Jag tänkte på detta, när herr Liedberg hade sitt anförande och talade om att köttbesiktningstvång utan organtvång vore en högst bristfällig anordning. Han har nyss varit stockholmare uti 1½ år eller något mera. Jag vet inte, om det märks på honom eller någon annan heller, att det varit bristfällig födoämneskontroll här. Som jag nämnde, var organtvång genomfört här i Stockholm, men på framställning av Stockholms stadsfullmäktige hos överståthållarämbetet bestämdes på sin tid att köttbesiktningen skall ske utan organtvång. Skälen för ändringen voro bl. a. att veterinärerna vid stadens två besiktningsbyråer, vilka tidigare gått in för organtvång på grund av omständigheterna och sin erfarenhet nu yrkade på att man skulle befrias härifrån då det åstadkom så mycket tråkigheter därigenom att köttet bleve förstört när det skulle transporteras med organen. En talare har här i dag försäkrat, att det inte är någon fara i det hänseendet längre, då det uppfunnits anordningar, som göra, att organen emballeras så att de inte åstadkomma någon sådan skada. Det är egendomligt, tycker jag, att inte

Ang. införande av s. k. organbesiktning å orter där köttbesiktningstvång föreligger. (Forts.)

stockholmarna upptäckt detta och tillgodogjort sig de senaste uppfinnin-garna.

Det har sagts om Katrineholm, som skulle vara en så stor stad med 8,000 invånare, var efter sin tid med sin köttbesiktning utan organtvång. Jag antar, att Stockholm skall väl kallas stort också — ännu åtminstone — och jag tycker, som sagt, att det är egendomligt, att Stockholm skall räknas vara så efter i utvecklingen.

Det är någonting, som heter frihet. Varför skola vi den ena gången efter den andra, utan att behöva det, göra intrång på den frihet vi ha och skapa ett sådant tvång, så att folk många gånger inte vet, var de äro hemma? Folk stöter på bestämmelser och förordningar vart de vända sig.

Härvidlag föreligger inte något behov av en sådan här s. k. reform, och jag instämmer, herr talman, i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr Liedberg: Herr talman! Till herr Andersson i Grimbo vill jag bara säga, att hans förmåga — och låt vara min också, fastän jag inte varit med så länge som han — att tåla och må bra av vad som helst, knappast utgör något sakskäl i denna debatt.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Pettersson i Rosta, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Janson i Frändesta begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid afgavs 111 ja och 63 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 226, till Konungen, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 16.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om sänkning av rösträttsåldern vid alla politiska och kommunala val; och anförde därvid:

Ang. sänkning av rösträttsåldern vid politiska och kommunala val.

Herr Nordström i Kramfors: Herr talman! Den motion, som den kommunistiska gruppen framlagt, innehåller förslag om att man skulle sänka rösträttsåldern vid alla politiska och kommunala val till 21 år, och jag tror det är i överensstämmelse med den allmänna meningen bland den största delen av Sveriges arbetande folk vi framfört detta krav.

Det förvånar mig, att utskottet så lättvindigt kunnat komma ifrån sitt ställningstagande till denna fråga. Utskottet säger endast, att det icke funnit några omständigheter hava inträffat, vilka skulle motivera en från 1936 års riksdagsbeslut i denna fråga ändrad ståndpunkt, och hemställer därför om avslag på motionen.

Ingenting har inträffat, säger man. Utskottet har ingenting att invända i sak emot kravet på en sänkning av rösträttsåldern till 21 år utan säger endast, att ingenting inträffat. Detta anser jag vara litet egendomligt, alldenstund det varit val sedan 1936 års riksdagsbeslut, ett val, som rätt väsentligt förändrat styrkeförhållandena i Sveriges riksdag, förändrat dem på sådant sätt, att de grupper och de partier, som förr befunnit sig i minoritet, när de framfört krav på sänkning av rösträttsåldern, i dag befinna sig i majoritet. En viss förändring torde således ha inträffat efter 1936 års beslut i denna kammare.

Även reservanterna stå på samma ståndpunkt som utskottet. De ansluta sig i princip till kravet på rösträttsålderns sänkning, men på grund av en överenskommelse, alltså en uppgörelse, anse de sig icke kunna biträda motionen utan biträda utskottsmajoritetens uppfattning.

En sänkning av rösträttsåldern till 21 år vid alla politiska och kommunala val är ju ingen ny fråga för riksdagen. Den har varit före flera gånger. Jag skulle mycket gärna vilja ha svar på en fråga, och det är: Vilka skäl tala för att rösträttsåldern skall vara satt till 23 år? Vad är anledningen till att man utan vidare fastställt 23-årsgränsen såsom det naturliga för den kommunala och politiska rösträtten? Mig veterligen finnas inga som helst bärande skäl för en sådan åtgärd. Ungdomen har ju långt tidigare än vid 23 års ålder belastats med en hel del skyldigheter mot samhället. Man har ingenting emot att indriva skatter av de unga. Man har ingenting emot att de unga vid 20—21 års ålder skola ut och försvara vårt fosterland, och man har genomfört en militär värnplikt, där många gånger till och med själva värnplikten i fredstid kan betyda, att dessa unga män sätta sina liv på spel, när det gäller att skola sig för det kommande fosterlandsförsvaret. Men trots att man ålägger ungdomen sådana skyldigheter, se vi, huru de konservativa krafterna år efter år söka förhindra, att åt ungdomen också skall ges motsvarande rättigheter, då det gäller samhällsangelägenheterna. De unga ha också skyldighet att godvilligt finna sig i massarbetslöshet, när de ekonomiskt maktägande så behaga och ställa dem på gatan. Det har ungdomen skyldighet att utan vidare finna sig i, men några som helst rättigheter vill man inte tillerkänna ungdomen.

Det är ju rätt egendomligt, att man skall ha två olika myndighetsåldrar i Sverige. Man räknar annars, att ungdomen är myndig vid 21 år, men då det gäller dessa val, duger inte ungdomen i den åldern, och jag kan inte se det som någonting annat än att de reaktionära och konservativa krafterna i samhället, som ständigt motarbetat en utveckling av de demokratiska fri- och rättigheterna, allt fortfarande, trots förändringarna i riksdagen, bestämma takten för detta reformarbete. Man hade väl rättighet att vänta, att det stora socialde-

Ang. sänkning av rösträttsåldern vid politiska och kommunala val. (Forts.)
 demokratiska partiet och den regering, som efter 1932 års val av det socialdemokratiska ungdomsförbundet döptes till ungdomens speciella regering, i dag bifallit vårt förslag. Det är ju ett krav, som, om jag inte tar fel, den nuvarande statsministern själv rätt aggressivt en gång kämpade för, och jag tror att parlamentariska förutsättningar i dag föreligga för att man skulle kunna genomföra en sådan förändring.

Man säger, att det är på grund av något annat än den principiella inställningen till frågan riksdagen och regeringen gå emot en sänkning av rösträttsåldern, och det är eftergifter inför de grupper i riksdagen, som för närvarande befinna sig i minoritet, eftergifter för de konservativa krafterna i samhället och i riksdagen, som allt fortfarande i viss utsträckning dominera, när det gäller den sittande regeringens reformförslag och dess åtgärder för reformers genomförande för Sveriges arbetarbefolkning. Jag tycker man skulle ha så pass ödesdigra erfarenheter från andra länder av vad sådana eftergifter för de reaktionära krafterna betytt för Tysklands och Österrikes arbetare, att man här äntligen skulle göra slut på dessa eftergifter och i stället beträda en väg, där Sveriges arbetande folk kan helt och fullt sluta upp bakom den sittande regeringen. Det skulle det kunna göra, därest den sträckte sig längre och genomförde sådana här elementära och livsviktiga reformförslag.

Herr talman! Jag finner inga som helst skäl tala för utskottets avslagsyrkande, varför jag yrkar bifall till vår motion nr 294.

Herr **Hallén**: Herr talman! Jag ber i korthet att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vad beträffar de socialdemokratiska ledamöterna i detta utskott ber jag att få hänvisa till den deklaration, som vi avgivit och i vilken vi framhålla, att efter det en överenskommelse träffats så nyligen som i fjol, vi icke kunnat tillstyrka i förevarande motion framlagda förslag om sänkning av rösträttsåldern.

Herr **Nordström** i Kramfors: Herr talman! Efter meddelande om, att det icke kan framställas proposition på det förslag, som vi framlagt i vår motion, skall jag be att få yrka återremiss till utskottet av förevarande motion och därmed återtaga mitt tidigare yrkande om bifall till motionen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det under överläggningen framställda yrkandet, att ärendet måtte återförvisas till utskottet för ny behandling; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17.

Ang. upphävande av 1936 års riksdags beslut om skärpning av valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar.

Härefter föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckta motioner om upphävande av de vid 1936 års riksdag fattade beslut om skärpning av valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft de inom andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motionerna nr 195 av herr *Senander m. fl.* och nr 292 av herr *Mårtensson m. fl.*

I motionen II: 195 hade hemställts, att riksdagen måtte upphäva det vid 1936 års riksdag fattade beslutet om utskyldsstreckets skärpning för innehavare av kommunala och andra samhälleliga förtroendeuppdrag.

I motionen II: 292 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till 1938 års riksdag om upp-

Ang. upphävande av 1936 års riksdags beslut om skärpning av valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar. (Forts.)
hävandet av de skärpta valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar, som beslutats vid 1936 års riksdag.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen i anledning av motionen II: 292 i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om skyndsamt utredning och förslag angående upphävande av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpningarna av utskyldsstrecket som valbarhets- och behörighetsvillkor till kommunala förtroendeuppdrag;

2) att motionen II: 195 måtte anses besvarad genom vad utskottet ovan under 1) hemställt.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

1) av herr *Holmbäck*, som hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vilken omfattning de 1935 och 1936 beslutade skärpta villkoren för valbarhet till kommunala förtroendebefattningar kunde mildras för att möjliggöra, att den, som på grund av sjukdom eller arbetslöshet icke kunnat erlägga kommunalskatt, måtte fortfarande bibehållas vid valbarhet, samt om på denna utredning grundat förslag till 1938 års riksdag; samt

2) av herrar *Gustaf Adolf Björkman*, *Per Andersson*, *Hagström*, *Carlström*, *Elon Andersson*, *Lundqvist*, *Andersson* i Ovanmyra, *Arne*mark och *Johansson* i Tväråselet, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Andersson* i Ovanmyra: Herr talman! Den fråga, som här föreligger till behandling, är en för riksdagen gammal och känd historia. Gång på gång sedan decennier tillbaka har riksdagen stått inför sammanställningen: fullgjorda skyldigheter såsom villkor för erhållna rättigheter, helt naturligt förresten, då fordran på fulljord skatteplikt såsom grundval för offentlig representation i grund och botten måste anses såsom ett, låt mig säga renlighetskrav i ansvarigt medborgerligt liv överhuvud taget. Särskilt när det såsom här gäller kommunala förtroendeposter, bör det vara en rimlig fordran att den, som får sig anförtrödd dispositionen och förvaltningen av kommunens och skattebetalarnas medel, själv också föregår med det exempel, som utgör grunden för kommunens ekonomiska liv och existens. Riksdagen har också alltsedan 1930 vid upprepade tillfällen uttalat sig för en skärpning av utskyldsstrecket såsom valbarhetsvillkor för kommunala förtroendeuppdrag samt även under de två föregående åren i detta hänseende vidtagit ändringar i kommunalförfattningarna.

I realiteten synas ej heller socialdemokraterna, att döma av utskottets motivering, ha något väsentligt att invända emot detta krav i och för sig. I motiveringen heter det: »Denna fordran har emellertid faktiskt upprätthållits inom kommunerna redan före den beslutade skärpta lagstiftningen i ämnet. I de sällsynta fall — märk, i de sällsynta fall — då undantag härifrån må hava förekommit, lära dessa hava varit motiverade av tungt vägande skäl, såsom sjukdom, oförvårdad arbetslöshet eller annan liknande orsak.»

I endast sällsynta fall, säger utskottet, har sådant sålunda förekommit, och i dessa fall, menar man, har det enbart varit sjukdom, arbetslöshet och sådant, som vållat skatteförmågan. Utan att vilja förneka, att i vissa fall så är förhållandet — och jag är ingalunda okänslig för detta argument — så

Ang. upphävande av 1936 års riksdags beslut om skärpning av valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar. (Forts.)
kan man dock ej i sanningens namn förbigå det ingalunda sällsynta men för rättskänslan upprörande fall, då rena rama odågor av den typ, som föga bjuda till att göra rätt för sig, innehaft dylika poster. I sådana fall kan införsel i lön ej ifrågakomma, då ingenting finns att ta, men dessa personers stora tillgång är deras förmåga till agitatoriskt frasmakeri, som särskilt på unga och oreflekterande sinnen verkar förvirrande och suggererande och med vilkas hjälp de lyftas upp i ansvarig ställning i samhället och förfoga över medel, som andra skattskyldiga erlagt. Detta kan ej vara förenligt med ett på ordentlighet och plikt känsla fotat samhällssystem.

Beträffande de fall, då verklig oförvällad skatteoförmåga förekommer, har jag för min egen del ingenting emot, att hänsyn toges därtill och att i ömmande fall fullständig skatteavskrivning sker. Men utskottet talar om, att det endast är i sällsynta fall, som man står inför situationen, att skatteplikten i detta sammanhang ej upprätthållits inom kommunen, och för dessa sällsynta falls skull vill utskottet ej gå med på en skärpning av utskyldsstrecket såsom valbarhetsvillkor, enär den kan befaras bli till sina framtida verkningar skadlig och, tillägger utskottet, det är angeläget att förevarande lagstiftning ändras, innan den ännu hunnit bliva till men för det kommunala livet.

Med förlov sagt, herr talman, man brukar tala om små orsaker och stora verkningar. I nu berörda fall har den nya lagstiftningen ännu inte ens hunnit träda i tillämpning, och det brukar väl ändå vara en gammal regel, att en lagstiftning ej ändras, förrän den hunnit visa skadliga verkningar. I avvaktan härpå kunna vi gärna låta den bestå sitt prov. Den är dock till sitt väsen, tillåt mig säga det, herr talman, baserad på satsen: före rätten går plikten — en huvudregel, en grundval för allt sunt samhällsliv.

På anförda skäl, herr talman, ber jag att få yrka avslag på motionen och bifall till den av herr Björkman m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herrar *Werner* i Höjen och *Johansson* i Tväråselet instämde häruti.

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Denna fråga är så utdebatterad i kammaren, att det knappast är lämpligt, att den nu föranleder några längre anföranden. I det politiska läge, som vi för närvarande ha, skall jag till och med underlåta att yrka bifall till den reservation, som jag har avgivit till konstitutionsutskottets utlåtande. Jag vill dock till protokollet uttala, att jag fortfarande icke är på något sätt övertygad om, att det skulle vara tekniskt omöjligt att genomföra en regel, som gäve valbarhet åt de personer, som på grund av arbetslöshet eller sjukdom inte kunna betala sina skatter, samtidigt med att man hade en regel, som effektivt utestängde alla skattesolkare. Jag tror inte, att det är så omöjligt att genomföra ett dylikt system, som konstitutionsutskottets övriga ledamöter ha ansett. Att ett sådant system borde införas, därom torde alla vara ense, ty å ena sidan anse vi naturligtvis alla, att inga skattesolkare skola vara valbara till kommunala förtroendepdrag, å andra sidan äro vi på det klara med, att den, som genom arbetslöshet eller sjukdom något år inte kunnat betala sina skatter, inte därför bör förlora sin valbarhet.

Herr **Hallén**: Herr talman! Det är ett nöje för mig att få betyga min erkänsla för vad herr Holmbäck nu hade att säga om att detta minne ifrån den Ekmanska regeringen 1930 lider av en del brister, som behöva botas. Jag tror emellertid, att då nu denna fråga har förfallit för i år på grund av

Ang. upphävande av 1936 års riksdags beslut om skärpning av valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar. (Forts.)

det beslut, som första kammaren har fattat, finns det ingen anledning för vår kammare att reflektera på den så att säga kompromisslinje, som herr Holmbäcks reservation innebär, utan det är större skäl, att denna kammare med tanke på den sammansättning, som den numera har, klart och tydligt säger ifrån, att denna lagstiftning var förhastad och att den bör så fort som möjlighet därtill ges undanskaffas.

Jag skall inte taga upp tiden med att upprepa de skäl, som vi ett par år å rad anfört för vårt motstånd mot dessa skärpta valbarhetsbestämmelser. Det räcker med att i korthet endast anföra, att intet parti binder ris åt sin egen rygg genom att utse skatteskolkare till kommunala förtroendeposter. Å andra sidan kan det aldrig bestridas, att väl förtjänta kommunalmän kunna utan eget förvällande komma i den situationen, att de på detta sätt måste lämna sina uppdrag, och då löses icke deras svåra ställning genom att man bara efterskänker deras utskylder, utan de bli automatiskt uteslutna ur kommunalnämnd, drätselkammare eller vad det må vara. Det måste sägas vara en både orättfärdig och obarmhärtig åtgärd, och att andra kammaren reagerar däremot, finner jag vara alldeles på sin plats. Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Mårtensson: Herr talman! Vi motionärer ha ingalunda velat göra gällande, att innehavare av kommunala förtroendeuppdrag skola få restera för skatt, utan vi ha tvärtom den uppfattningen, att de, som inneha kommunala förtroendeuppdrag, böra i största möjliga utsträckning fullgöra sin skattskyldighet till kommunen. Men det kan förekomma fall, där trots den bästa vilja en del av dessa representanter inte kunna fullgöra denna sin skattskyldighet vid en bestämd tidpunkt. Därmed är ju ingalunda sagt, att om de inte kunna fullgöra denna skattebetalning på bestämd tid, de bli befriade från dessa kommunala utskylder, utan det är tvärtom så, att så snart deras ekonomiska ställning det tillåter, dessa kommunala utskylder ju komma att indrivras eller frivilligt betalas av dem, som blivit efter med deras erläggande. Det är i dessa senare fall vi anse det vara orättvist, att sådana personer på grund av att de blivit sjuka eller på grund av långvarig arbetslöshet skola nödgas lämna de kommunala befattningar, som de kanhända under många år skött på fullt monstergillt sätt. Herr Andersson i Ovanmyra gjorde gällande, att dessa lagbestämmelser ännu inte ha trätt i kraft, att verkningarna ännu inte gjort sig gällande. Det är alldeles riktigt, att verkningarna av de av förra årets riksdag antagna förändringarna av förevarande författningar ännu inte gjort sig gällande i någon större utsträckning, på grund därav att dessa lagändringar trädde i kraft först från och med den 1 januari 1937 och att vi sedan den tiden inte haft några allmänna val till olika kommunala förtroendeposter. Men det visade sig dock under förra hösten inom en del kommuner i Bohuslän, när man skulle förrätta val till vissa kommunala befattningar, att en del gamla kommunalmän måste avsäga sig befattningar, som de innehåft sedan flera år tillbaka och skött på fullt monstergillt sätt, därför att de på grund av arbetslöshet eller långvarig sjukdom inte kunnat fullgöra sin skattskyldighet. Det är möjligt att bestämmelserna tolkats fel, men inom en kommun t. ex. i Bohuslän var det inte mindre än tre personer, som vid förnyelseval förra hösten — alltså val, som skulle träda i kraft från och med den 1 januari 1937 — måste avsäga sig de befattningar, som de innehåft sedan ett flertal år tillbaka. Inom en annan kommun var det likaledes tre personer, som av samma anledning måste avsäga sig omval till de befattningar, vilka de sedan många år tillbaka hade innehåft och skött på fullt tillfredsställande sätt. Och jag vågar försäkra herr Anders-

Ang. upphävande av 1936 års riksdags beslut om skärpning av valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar. (Forts.)
son i Ovanmyra, att dessa personer ha inte på något sätt försökt komma ifrån sin skattskyldighet till kommunen, utan det har varit deras högsta önskemål att kunna fullgöra sina skyldigheter. Men på grund av ekonomiska svårigheter, föranledda av de orsaker jag förut nämnt, har det för dem inte funnits möjlighet därtill. Anser verkligen herr Andersson i Ovanmyra och övriga borgerliga ledamöter det vara riktigt, att personer av dylik anledning skola straffas på sådant sätt? Jag kan åtminstone inte, herr talman, finna detta vara riktigt och rättvist; jag får därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Karlsson* i Munkedal, *Andersson* i Mölnadal och *Johansson* i Öckerö.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Under åtskilliga år har det stått skarpa strider angående det kommunala utskyldsstrecket. År efter år ha förslag framförts att skarpa utskyldsstrecken, så att fullgjord skattebetalning för de tre senaste åren skulle erfordras för rösträtt. Vi ha för vår del icke biträtt dessa förslag utan ansett, att en beskärning av den rätt att deltaga i de allmänna kommunala angelägenheterna, som en gång lämnats medborgarna, inte kan komma ifråga. Emellertid framfördes vid sakens behandling i riksdagen förslag att begränsa problemet allenast till rätten att inneha vissa kommunala förtroendeuppdrag. Det rörde sig alltså om en mindre och delvis annorlunda beskaffad sak. Förslag framlades också i en av riksdagen begärd och av landshövding Hammarskjöld verkställd utredning. När kommunallagarna för Stockholm reviderades, genomfördes ock en begränsning av nämnda rätt till kommunala förtroendeuppdrag, och vid förlidet års riksdag fattades av båda kamrarna ett beslut, som innebar en utsträckning av de bestämmelser, som sålunda gällde för huvudstaden, till att gälla för landet i dess helhet. Vi å vår sida ansågo, att striderna därmed skulle vara avblåsta. Vi betraktade beslutet i fjol som på sätt och vis en kompromiss mellan dem, som krävde skärpning av rösträttsstrecket, och dem, som inte ville vidtaga någon ändring. Vi kunde så mycket hellre deltaga i beslutet i fjol, som vi voro förvissade om, att bakom kravet på betalda kommunalutskylder stod en stark opinion, som ansåg det vara ett renlighetskrav, att de personer, som sattes att styra och ställa i kommunerna och hade att besluta om andra medborgares skatter, skulle ha fullgjort sin skatteplikt. Nu föreligger en motion om upphävande de facto av det beslut, som fattades i fjol. Rent formellt finns det, som här har sagts, inte anledning att rubba en lag, som knappast trätt i kraft. Därtill kommer, att de motiv, som föranledde fjolårets beslut och som utvecklades såväl i utskottet som under kammardebatterna, alltjämt finnas kvar och stå oemotsagda, trots allt vad motionärerna påpekat. Jag vill ingalunda bestrida, att det i ett eller annat enstaka fall kan verka orimligt, att en person nödgas frånträda en kommunal befattning därför att han inte kunnat betala utskylderna. Men däremot få vi ställa det säkerligen inte ringa antal fall, då personer tidigare innehafvt kommunala förtroendeuppdrag utan att ha betalt utskylderna, och detta utan att verklig oförmåga varit orsaken härtill. Jag tror, att man här om någonsin kan använda den gamla satsen, att det är bättre att en man dör för folket än att hela folket förgås. Den starka opinion, som utan tvivel är för handen och som kräver, att detta renlighetskrav upprätthålles och respekteras, bör också beaktas. Man får här inte se så mycket på de individuella fall, som herr Mårtensson pekat på, som fastmera på förhållandena i stort.

Den kompromisslinje, som herr Holmbäck uppdragit, kan naturligtvis mycket bra motiveras, men så snart man går att undersöka de praktiska vägar, som

Ang. upphävande av 1936 års riksdags beslut om skärpning av valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar. (Forts.)

stå till buds för realiserandet av hans tankegång, kommer man underfund med, att det är utomordentligt svårt att finna någon framkomlig väg. Ty var skall man lägga prövningen av den påstådda skatteförmågan? Ja, i sista hand måste den väl ligga i händerna på den kommunala nämnd, där den valde sitter, och då kan man knappast påräkna den objektiva prövning, som ärendets art skulle kräva. Jag fruktar alltså, att en utredning beträffande möjligheten att med avseende på valbarhetscensus differentiera skatteskolarna efter förmåga och oförmåga skulle giva liknande resultat som den som gjordes beträffande rösträttsbestämmelserna, och som visade svårigheten att komma fram på den linjen.

Jag ber sålunda, herr talman, då ingenting förekommit, som föranleder ett frångående av fjolårets beslut, att få förena mig med reservanterna.

Herr Lundqvist: Herr talman! Jag skall inte upptaga någon principdebatt i denna fråga. Vi känna till varje argument i förväg. Jag kan helt och hållet ansluta mig till den uppfattning, som uttalades av herr Andersson i Ovanmyra. Vad jag särskilt vill understryka är det i mina ögon ganska anmärkningsvärda, att utskottets majoritet här föreslår riksdagen ett så pass skarpt uttalande om ett beslut, som riksdagen själv har fattat och fattat så sent, att obestriddligen inga som helst verkningar av detta beslut ännu kunnat göra sig gällande vare sig till fördel eller till nackdel. Nog måste det, då man vet, att den omstridda lagen inte börjat tillämpas förrän från och med den 1 januari 1937, förefalla ganska märkvärdigt, att man i utskottets motivering kan finna följande hårda dom om det beslut, som ligger till grund för den nya lagen. Där står: »Den skärpning av utskyldsstreet som valbarhetsvillkor, vilken beslöts år 1935 och 1936, finner utskottet alltså icke befogad och kan befaras bliva till sina framtida verkningar skadlig. Då det är angeläget, att den förevarande lagstiftningen ändras innan den ännu hunnit bliva till men för det kommunala livet, hemställer utskottet o. s. v.» Utskottet hemställer alltså, att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och taga tillbaka vad man 1935 och 1936 förordat.

Utskottets vice ordförande sade, att det var uppenbart, att beslutet i fjol var förhastat. Jag skall inte tvista med vice ordföranden därom, men nog förefaller det ganska märkvärdigt, om ett sådant beslut kan betecknas så, då ju, som herr Andersson i Ovanmyra påpekat, frågan varit aktuell sedan 1930 och riksdagen ända sedan det året vid olika tillfällen hävdadt samma uppfattning som 1935 och 1936. Då skulle jag tro, att många, många beslut, som ha fattats här i riksdagen, förtjäna att karakteriseras på samma sätt.

Det har väl, herr talman, vidare aldrig tidigare hänt — skulle jag nästan våga tro — att man på detta sätt från ett utskotts sida begär, att en lag skall upphävas, innan den trätt i kraft. Men det är en sak som är ännu märkvärdigare. Om Ni, mina damer och herrar, vilja vara vänliga att vända ett par blad i häftet med utskottets utlåtanden, skola ni där i utlåtandet nr 15 finna, att utskottet självt föreslår riksdagen att godkänna ett förslag till vissa ändringar i landstingslagen, där man i 6 § alltjämt som kompetensvillkor återfinner kravet på att vederbörande skall ha fullgjort sin skatteplikt. Alltså, samma dag och kanske samma timme som denna skrivelse skulle beslutas, går kammaren med glatt hjärta att godkänna ett förslag om att ifrågakvarande villkor skall stå kvar i landstingslagen. Man har väl då ändå rätt att fråga sig, vad Kungl. Maj:t över huvud taget skall få för uppfattning om en riksdag, som handlar på detta inkonsekventa sätt.

Jag tycker för min del, att det finns mycket goda skäl för att åtminstone

Ang. upphävande av 1936 års riksdags beslut om skärpning av valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar. (Forts.)
tillsvidare låta riksdagens beslut av 1935 och 1936 gälla och se, om verkligen verkningarna av denna nya bestämmelse bli av den menliga och skadliga art för vårt samhälle, som utskottets majoritet påstår skola bli fallet. Tillsvidare tillåter jag mig tro, att så icke blir fallet.

Det förslag, som här kommit från utskottets sida, är ju anmärkningsvärt även ur en annan synpunkt. Det visar, synes det åtminstone mig, vad vi ha att vänta, om socialdemokraterna skulle få majoritet inte bara i denna utan också i första kammaren, och att man alltså då uppenbarligen kommer att riva upp det ena beslutet efter det andra, som en annan majoritet fattat. Om detta kan vara så lyckligt lämnar jag därhän. Om varje majoritet på det sättet skulle begagna sin tillfälliga majoritetsställning, skulle det nog bli en ganska brokig lagstiftning och ganska svårt för medborgarna i detta land att veta vad som gäller från den ena dagen till den andra. Det förefaller mig också, som om socialdemokraterna hade bort visa litet mer hänsyn mot den andra parten i kompanjonskapet efter de stora eftergifter, som i varje fall från det hållet vid denna riksdag redan visats. Det förefaller emellertid, som om man här kunde konstatera riktigheten av det gamla ordspråket att otack är världens lön.

Jag vill, herr talman, med dessa få ord ansluta mig till yrkandet om avslag på utskottets hemställan och bifall till den reservation, som avgivits av herr Gustaf Adolf Björkman m. fl.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! En del människor ha en mycket stor förmåga att insvepa de allra krassaste partiintressen och egoistiska intressen i rökslöjor av samhällsintresse, samhällsmoral och annat. Men om herrarna ett ögonblick vilja tänka objektivt, är det väl ändå så, att de framstötat, som gjorts såväl från socialdemokraterna som från vårt håll i denna fråga, ingenting annat äro en logisk konsekvens av den kamp, som Sveriges arbetare fört i så många decennier för medborgarrätt, för att göra slut på ett system, där medborgarrätt heter pengar. Och likvisst möter det i dag ungefär samma invändningar, som alltid rests från de håll, som vilja göra medborgarrätten till en fråga om hur stort ekonomiskt resultat som vederbörande haft. Kravet på upphävande av de beslut, som fattades 1935 och 1936, är helt naturligt med hänsyn till den svenska arbetarklassens tidigare traditioner. Det är ur principiell synpunkt fullständigt naturligt men också ur praktisk synpunkt, och det har framförts sådana exempel därpå ur praktisk synpunkt, som tala för att dessa beslut voro synnerligen orimliga. Jag är bosatt i en del av landet, där inte bara arbetarnas representanter utan även de borgerliga partiernas representanter skulle ha berövats en del av sina förtroendemän i kommunala institutioner för några år sedan, om denna lag då varit gällande. Det finns kommuner, där arbetslösheten har härjat särskilt svårt, där all produktiv verksamhet legat nere i årtal, där knappast någon, om jag undantar skolläraren och kanske någon domänverkets tjänsteman, har kunnat fullgöra skatteförpliktelse. Det är ju praktiska skäl som visa, vilka skadeverkningar ett sådant beslut måste få, och verkningarna bli naturligtvis större i perioder av stor arbetslöshet och omedelbart efter sådana perioder, än när man finner sig på toppen av en högkonjunktur. Jag är från en landsända, där ett av Sveriges mäktigaste företag ligger i ständigt krig med kommunerna och landstinget för att bedraga dem på skatter. Vi skola om en liten stund behandla frågan om att återigen ge detta företag en liten handräckning, samtidigt som kommunerna få kosta på stora pengar för att korrigera detta bolags ständiga manipulationer för att undgå skatteplikten gent emot dessa samhälleliga

Ang. upphävande av 1936 års riksdags beslut om skärpning av valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar. (Forts.)
organ. Därför tror jag inte, att i verkligheten de moraliska hänsyn trängt så värst djupt i samhället, som man åberopar, för ett sådant här steg bakåt som riksdagen har tagit.

Dessutom är det en annan sak, som också har stor praktisk betydelse. Det beslut, som riksdagen har fattat i fråga om indrivning av resterande skatter, kommer att till ett minimum reducera möjligheten för folk att undgå fullgörandet av skatteplikt. Vad det i så fall på sin höjd kan gälla är att vederbörande, som blivit efter med skatten, får dess inbetalning fördröjd med ett år. Men sedan får han betala så mycket mera, därför att han också får lämna bidrag till underhåll av samhällets tjänstemän, av dem som indriva dessa skatter. Det måste vara dessa vägar som statsmakterna skola ha att gå i dessa frågor och icke den att avstänga människor ifrån medborgarrätt på grund av resterande skatter, då ju den som resterar i realiteten får fullgöra precis samma förpliktelser mot samhället som alla andra, ja, i viss mån har tyngre förpliktelser. Detta är ingenting annat än ett försök att beskära medborgarrätten i de besuttna klassernas intresse.

Det sägs här, att man skall vänta tills de eventuellt skadliga verkningarna visat sig. Detta skulle, så vitt jag förstår, vara ett av reservanternas starkaste skäl. De skadliga verkningarna komma emellertid att visa sig redan som förhållandena nu äro. Om utskottsmajoritetens förslag går igenom betyder detta, att lagen kommer att upphävas på sin höjd om ett par år. Vi ha ju val 1938, och det är tämligen säkert, att de, som stupa för skattestreck och den restriktion som riksdagen här genomfört, inte dessförinnan komma att insättas i sina rättigheter. Dessa verkningar kommer man inte ifrån. Man har ju redan haft en hel rad dylika fall, och det kommer att bli ännu flera. Ännu har nämligen denna grundlagsändring inte helt trätt i kraft, ty den gäller ju inte dem, som före ikraftträdandet innehade kommunala uppdrag.

Man talar här om en stark opinion. Ja, nog finns det en stark opinion, men det är från de borgerliga sida. Så har det alltid varit. De borgerliga ha väl emellertid en viss skyldighet att ta hänsyn till det faktum, att de befinna sig i minoritet i detta land. De krafter som hävda satsen, att medborgarrätt heter pengar, ha inte längre majoritet i Sverige, utan nu ha de krafter i vårt land majoritet, som hela tiden slagits mot dessa oavbrutna försök att begränsa medborgarrätten.

Då det alltså här är fråga om en klasslag, och då de rent praktiska skäl, som tala för dessa bestämmelsers upphävande, äro så stora som de äro, ha vi ansett det fullt motiverat att kräva, att de beslut, som riksdagen i fjol och 1935 fattade, skola upphävas.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i denna fråga.

Herr Skoglund: Herr talman! Den siste talaren ville begränsa denna fråga till att endast avse ett försök att beskära medborgarrätten i de besuttna klassernas intresse. Jag tror emellertid, herr talman, att vi böra placera frågan i dess rätta sammanhang.

Vi ha i vårt land en kommunal självstyrelse i en omfattning som få andra länder. Denna självstyrelse äro vi stolta över, och vi vilja på olika håll slå vakt om densamma. Denna självstyrelse bygger sitt forbestånd på att det finns medborgare, som känna sitt ansvar och vilka äro villiga att göra sina insatser utan att se till egen fördel. Jag har tillåtit mig att tidigare i den offentliga debatten framhålla, och jag gör det ännu en gång, att de dugliga kommunalmän vi ha i detta land inte komma från någon viss yrkesgrupp eller från

Ang. upphävande av 1936 års riksdags beslut om skärpning av valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar. (Forts.) något visst politiskt parti. Dessa förtroendemän ute i bygderna äro drivna av en känsla att vilja göra sitt bästa för samhället. Våra kommunalmän få allt större och större uppgifter allteftersom vi bygga ut den sociala omvårdnaden och samhällets verksamhetsområde överhuvud taget. I och med att så sker komma de i en allt svårare ställning, då de måste handlägga och avgöra grannliga problem. Skall den kommunala självstyrelsen bestå i vårt land, fordras absolut, att dessa kommunala förtroendemän äro av hög kvalitet, män som man ser upp till, män som man har förtroende till.

Jag vill med detta inte bestrida, att personer, som av vidriga omständigheter råkat i den belägenheten att de inte kunnat betala sina skatter, ändå kunna vara både präktiga och hyggliga människor. Det händer dock mer än en gång att personer av den typ, som herr Andersson i Ovanmyra nämnde, få överta ansvarsfulla uppdrag. Jag menar, att vi i ett sådant läge få finna oss i att, även om en och annan oförvitlig medborgare inte skulle bli i tillfälle att mottaga ett kommunalt förtroendeuppdrag, ta den risken, när det gäller att värna om en sund kommunalförvaltning och fastslå en god medborgares skyldigheter. Det kan inte vara riktigt att människor, vars största förmåga är, såsom herr Andersson i Ovanmyra sade, att kunna föra ett agitatoriskt tal, ja, herr talman, jag skulle vilja skärpa detta uttryck och rent ut säga att ha en stor trut, skola flyta ovanpå och många gånger bli de som dominera. Det håller på att bli en förändring inom den kommunala förvaltningen här i landet. Den tillgår på det sättet att, allteftersom uppgifterna bli flera, det kommer att i allt större utsträckning anställas tjänstemän och avlönade befattningshavare, vilka övertaga grovarbetet och de administrativa uppgifterna. Det blir då i stor utsträckning så, att de kommunala förtroendemännen endast bli personer som sitta i sammanträden och debattera och diskutera, medan tjänstemännen i själva verket äro de som utföra det verkliga arbetet. I och med att så sker är det lättare för dessa pratmakare att komma fram. Så länge kommunerna måste uppdra åt sina kommunala förtroendemän att handha medelsförvaltningen med stora kassor och värdefulla tillgångar, blir man tvungen se till, att sådana personer som jag nämnde hållas åt sidan. Vi bygga ut samhällets sociala verksamhet. Vi försöka ge allt större och större grupper utav dem, som ha det svårast, hjälp och understöd i olika former. Det kan inte, när utvecklingen går i den riktningen, vara rätt att det skall finnas kommunala förtroendemän som äro i den ställningen att de måste anlita samhällets hjälporgan, men som samtidigt skola sitta och fördela skattebetalarnas medel.

Jag tror, herr talman, att om vi vilja slå vakt om den folkliga självstyrelsen, som vi så högt värdera och som vi betrakta som en stor tillgång, vi också böra säga ut, att fullgjord skattebetalning är ett krav, som vi ha rätt att ställa på dem, vilka skola handhava samhällets angelägenheter. Kanske kommer en och annan att drabbas oförskyllt, men han kan trösta sig med att det finns hundratals, ja, tusentals medborgare, som äro i den ställningen att de borde äga förutsättningar att kunna mottaga och på ett utmärkt sätt sköta ett kommunalt förtroendeuppdrag, men som på grund av sitt dagliga arbete hindras därifrån.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade, av herr Gustaf Adolf Björkman m. fl. avgivna reservationen.

Med herr Skoglund förenade sig herrar *Holmgren, Hagberg* i Malmö, *Liedberg, Lithander, Nolin, Lindskog, Hansson* i Vännäsby, *Sandström, Bagge, Holmdahl* och *Janson* i Frändesta.

Ang. upphävande av 1936 års riksdags beslut om skärpning av valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar. (Forts.)

Herr **Fast**: Herr talman! Före debattens början kommo vi överens om att försöka begränsa densamma. Vi trodde nämligen, att några nya argument utöver de tidigare många gånger anförda inte skulle kunna och knappast heller behöva anföras från någondera sidan. Detta förutsatte emellertid, att man å ömse sidor respekterade varandras uppfattning: att inga nya själar skulle stå att vinna från den ena eller den andra sidan. Jag tror också, att denna uppfattning är riktig.

Jag begärde emellertid, herr talman, ordet, när herr Lundqvist försökte göra detta utskottsutlåtande till någonting ytterst märkligt. Jag tycker för min del, att det är ganska enkelt och lättfattligt. Herr Lundqvist hänvisar till det följande utlåtandet och säger: Se där har man utan vidare varit med om att tillämpa samma princip, som man här vill avvika ifrån. Ja, herr Lundqvist tillhör ju själv konstitutionsutskottet och vet följaktligen, att i detta senare fall är det fråga om en konsekvens av en grundlagsändring, som riksdagen förmodligen om några minuter går att konfirmera, och en sak, som sålunda från såväl Kungl. Maj:ts som från riksdagens sida måste betraktas som rena expeditionsärendet.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten vid, att utskottet inte har föreslagit ett omedelbart upphävande av dessa valbarhetsbestämmelser. Om utskottsmajoriteten varit lika krass som herr Lundqvist, skulle den säkerligen ha valt just den vägen. Nu har den i stället valt den vägen, att den föreslår skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande av förslag till dessa bestämmelsers upphävande. Det märkliga, herr talman, med detta ärende är dess historia. Den majoritet, som fanns när dessa bestämmelser infördes, ansåg sig nämligen kunna gå ifrån de principer, som tidigare varit tillämpade och som gå ut på, att utskottet självt inte skall sätta sig ner och skriva en lagtext, då det kräver en förändring i en lag. Man skrev emellertid här en gång till Kungl. Maj:t, men Kungl. Maj:t ansåg sig förhindrad tillmötesgå kravet. Detta gjorde, att man från utskottets sida fick så bråttom att man ansåg sig kunna och böra göra detta själv, och så hemställde utskottet, att i speciallagarna och följdbestämmelserna skulle införas en sådan här bestämmelse. Men denna har också låtit vänta på sig, och jag hoppas, att den skall låta vänta på sig. Om man sålunda vill se något märkligt i denna historia, någonting att taga vara på med hänsyn till framtiden, så är det detta att man en annan gång bör gå en smula försiktigare fram från utskottets sida, när det gäller att sätta sig i Kungl. Maj:ts ställe och skriva lagtext och framkomma med självständiga förslag. Jag är för mitt vidkommande övertygad om, att herr Lundqvist och hans parti inte skulle ha visat på långt när samma hänsyn och respekt för en gång åtagna förpliktelser och en gång antagna förslag som vi gjort. Jag erinrar i det avseendet om det utskottsutlåtande, som nyss gick igenom och i vilket vi visserligen hävdade vår egen uppfattning men dock böjde oss för vad riksdagen i fjol beslöt. Jag menar alltså, att vi skulle ha godtagit vad vi från början kommo överens om, nämligen att respektera varandras uppfattning. Jag respekterar högerns uppfattning, men jag kräver å min sida respekt för min uppfattning.

Jag inte blott respekterar utan sätter också värde på det försök, som herr Holmbäck gjort att få fram en medelväg. Jag beklagar emellertid, att den vägen inte är framkomlig. Man skall ju sträva efter att finna framkomliga vägar, men denna har som sagt visat sig oframkomlig och på grund av praktiska hänsyn måst avvisas. Jag uppskattar emellertid, såsom jag förut sade, den goda vilja, som jag finner ha varit tillfinnandes bakom detta förslag.

Till herr Skoglund vill jag slutligen säga, att hans anförande här var en den

Ang. upphävande av 1936 års riksdags beslut om skärpning av valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar. (Forts.)
 bästa motivering för att man skall skilja mellan skattebetalning å ena sidan och rösträtt och valbarhet å den andra sidan. När man säger, att våra kommunala förtroendemen på ett utomordentligt sätt skött sina uppgifter, och att deras intresse och ansvarskänsla ökat i samma mån som arbetet ökat och de kommit in i sina uppdrag, frågar jag: Tro ni, mina damer och herrar, att den ansvarskänslan inte också i fortsättningen är tillfinnandes, även om vederbörande råkat i fattigdom eller blivit arbetslös genom att en större eller mindre industri lagts ned? Jag tror för min del inte alls, att ansvarskänslan följer de ekonomiska villkoren. Det har funnits och finns fortfarande i detta land bland dem som inte betala sina skatter pratmakare, men sådana finnas även på den andra sidan, där de göra lika stor skada, ja, kanske större just därför att de inte känt fattigdomen och hur den trycker.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Olsson* i Mellerud, *Sundström* i Skövde, *Persson* i Tidaholm, *Sundström* i Vikmanshyttan, *Norén*, *Berg*, *Norling*, *Ekdahl*, *Lindén*, *Werner* i Hultsfred, *Lindberg* i Stockholm, *Cruse*, *Gustafsson* i Bogla och *Hoppe*, fru *Johansson* och fru *Björck* samt herrar *Erlander*, *Hage*, *Eklund*, *Uddenberg*, *Månsson* och *Eriksson* i Sandby.

Herr **Flyg**: Herr talman! När jag begärde ordet i denna debatt, avsåg jag blott att med hänvisning till vad från vår grupps sida anförts, då denna fråga tidigare behandlats här i riksdagen, yrka bifall till det föreliggande utskottsförslaget. Emellertid har sedan dess herr Skoglund talat, och jag kan därför inte underlåta att med några ord vända mig mot det anförande, som han här höll.

Herr Skoglund sade, att de kommunala förtroendemen skola vara män som man ser upp till. Jag förmodar, att det väl inte finns någon, som har en direkt invändning att göra mot denna sats i och för sig. Med tanke på den motivering, som herr Skoglund hade för denna sats, och det innehåll, som denna sats i hans mun utan tvivel hade, ligger emellertid problemet helt visst helt annorlunda till. Det har här redan av flera talarare påpekats, att en kris ånyo kan gå fram över landet, ja, att hela industrier på vissa platser kunna bli stillastående, därvid de kommunala representanter, som finnas bland arbetarna vid dessa industrier, bli arbetslösa och på grund därav och utan att bära skulden därtill bli oförmögna att erlägga sina skatter och i följd därav också icke valbara till det ena eller andra kommunala uppdraget. Upphöra då enligt herr Skoglunds resonemang dessa människor att vara sådana kommunala förtroendemen, som man bör kunna se upp till? Såvitt jag kan förstå bör svaret på denna fråga bli ja. Detta är alltså den mentalitet som finns i herr Skoglunds anförande här i dag, ett anförande, som fick instämmanden av herr Bagge, högerledaren, och en hel del andra i högergruppen. Varför inte bekänna kort, herrarna på den kanten? Varför inte tala rent ut och säga, att ert intresse i denna fråga bottnar i vissheten om, att med det här strecket, med de här bestämmelserna, mot vilka vi i dag argumentera, drabbas representanterna för arbetarpartierna, medan de dugande män, som herr Skoglund talade om och som nu inte ha möjlighet att vara kommunala förtroendemen, möjligen skulle ha utsikt att komma in i de kommunala institutionerna. Detta är der krassa och naturliga utgångspunkten för det resonemang, som herr Skoglund här förde. Jag beklagar, att herr Skoglund, som i andra frågor är en ärlig och uppriktig man i denna kammars debatter, nu inte har kurage att säga sin verkliga mening om en fråga som den föreliggande.

Ang. upphävande av 1936 års riksdags beslut om skärpning av valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar. (Forts.)

Herr Skoglund talade vidare om kommunala representanter med en särskild stor trut — det var hans egna ord. Jag vet inte om och i så fall i vad mån ett sådant talorgan är förefintligt enbart inom arbetarpartierna. Med den erfarenhet jag har särskilt från senare år måste jag säga, att procentuellt sett ett sådant talorgan är i minst lika hög grad förefintligt på den motsatta sidan och då inte minst inom den unga falang, som högern i närvarande stund försöker fostra. Detta är för övrigt ett argument, som inte har något sakligt värde i den fråga, som det här gäller. Här gäller det endast att från sant demokratiska utgångspunkter undanröja en bestämmelse, vilken till sin karaktär klart och tydligt riktar sig emot folk, som på grund av förhållanden, som de själva inte bemästra, råka i nöd tillstånd, och därmed också drabbas av de här påtalade nyligen genomförda reaktionära bestämmelserna.

Jag skulle nu till sist, herr talman, vilja ha sagt, att det kanhända blir det resultatet av denna fråga att man från 1937 års riksdag får ett tecken på, att någonting hände i september i fjol, nämligen att arbetarpartierna fingo majoritet i den svenska riksdagen. Kunna vi i denna fråga få ett utslag som visar detta, vore det ju glädjande. Jag beklagar bara, att sådana tecken inte visat sig i litet större utsträckning vid behandlingen av andra frågor, som här förelegat.

Herr Lundqvist: Herr talman! Jag skall fortfarande avstå från att taga upp en principdebatt i frågan. Jag förstår mycket väl herr Fast, när han säger, att det är mycket bättre, att utskott och riksdag skriva till Kungl. Maj:t, än att utskott och riksdag själva sitta och fatta beslut. Jag förstår det särskilt väl i detta fall, eftersom i de delar, där riksdagen skrev till Kungl. Maj:t och bad att få likformiga bestämmelser utfärdade även i andra lagar, Kungl. Maj:t tills dato icke gjort något för att tillmötesgå riksdagens önskan. Och därför förstår jag mycket väl, att herr Fast beträffande denna fråga tycker, att det i det fallet varit bättre om riksdagen skrivit till Kungl. Maj:t än att själv fatta beslut. Jag vet icke, om herr Fast har samma uppfattning beträffande det utlåtande, som nu föreligger. Nu är det ju för sent att få till stånd en skrivelse till Kungl. Maj:t, eftersom första kammaren redan avslagit utskottets hemställan, men om det blivit en skrivelse, så skulle kanske icke herr Fast funnit sig med samma jämnmod, ifall Kungl. Maj:t underlåtit att respektera en på detta sätt uttryckt önskan från riksdagens sida, som herr Fast kan göra, när det gäller andra saker, som icke riktigt tilltala herr Fast.

Jag vet mycket väl, att utskottet icke förordat något bestämt beslut i frågan utan föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t, men detta gör i mina ögon icke utlåtandet på något sätt mindre märkligt. Jag tycker, att det hos Kungl. Maj:t skall te sig ännu märkligare, att riksdagen, samtidigt som den fattar beslut om att vi skola ha kvar fullgjord skatteplikt såsom valbarhetsvillkor, skriver till Kungl. Maj:t och begär en utredning i syfte att få bort denna bestämmelse. Jag tycker, att det i och för sig är ganska märkvärdigt, att någonting sådant kan hända vid samma riksdag och på samma dag.

Herr Skoglund: Herr talman! Jag vill säga herr Flyg, att jag icke gjort ett sådant uttalande som att de personer, vilka skulle vara utrustade med ett särskilt gott talorgan, skulle höra hemma i något visst politiskt parti. Jag har icke ens, herr Flyg, velat påstå, att de skulle uppträda särskilt talrikt i herr Flygs egen omgivning. Då jag yttrat mig i dag, har jag hållit mig på ett vidare plan än som markeras av partigränser. Jag vill också öppet och utan något som helst svek försäkra herr Flyg, att jag har kurage att tala om hur

Ang. upphävande av 1936 års riksdags beslut om skärpning av valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar. (Forts.) jag ser på de personer, som han frågade om, och vilka, därför att de kommit i en besvärlig ekonomisk situation, icke kunna inneha några kommunala förtroendeuppdrag. Herr Flyg gjorde den frågan: upphöra dessa personer att vara sådana, till vilka man kan se upp? Jag sade i mitt förra anförande, och jag upprepar det ännu en gång, att jag betraktar dem, även när deras ekonomi blivit försämrad, såsom lika hederliga och lika bra människor. De komma emellertid, herr Flyg, ur det allmänna förvaltningsarbetets synpunkt i en fullständigt ohållbar situation, eftersom de i många fall skulle samtidigt ha att fördela skattebetalarnas pengar för sociala hjälpåtgärder och att själva vara med om att få sådana bidrag. Jag tror, att om herr Flyg försöker omsätta sina teorier i det praktiska livet, skall han finna, att dessa människor få det bästa stödet och den allra bästa hjälpen att komma ut ur en för dem besvärlig situation, om man icke låter dem inneha kommunala förtroendeuppdrag.

Herr Flyg talade till sist om att man borde väl visa, att det hade hänt något i september 1936. Herr talman! Jag har under den debatt, som här har förts, fått det bestämda intrycket, att man har nog icke någon så förfärligt het önskan att få till stånd en ändring i själva saken, utan vad herr Flyg och många med honom vilja är, att man skall visa, att det har hänt något år 1936. Det är det egentliga skälet till att man velat göra denna framstöt.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag kan icke neka mig nöjet att ge en replik i anledning av herr Skoglunds bägge anföranden. Av det sista anförandet framgick, att han anser människor, som på grund av vissa svårigheter restera i skatt, vara lika hederliga som andra människor. Av det förra anförandet framgick, att man hittills icke haft några dåliga erfarenheter ute i kommunerna, utan den kommunala förtroendemannakåren i Sverige har uppträtt på sådant sätt, att det inget herr Skoglund de allra starkaste känslor av tillfredsställelse. Men vad återstår då som argument för att man skall bevara ett sådant skattestreck? Jo, det argument, som herr Andersson i Ovanmyra och herr Skoglund framfört, nämligen att vissa personer äro utrustade med så stor käft. Det skall väl fattas såsom en invändning mot vissa högröstade människor, som kräva mer än andra, om jag tolkat herrarna rätt. I så fall måste ni emellertid föreslå ännu en begränsning, så att man icke bara har villkoret om fullgjord skatteplikt, utan att vederbörande också skall vara skapt på ett visst sätt, ty det blir i själva verket konklusionen av edert resonemang.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Gustaf Adolf Björkman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundqvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Gustaf Adolf Björkman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Ang. upphävande av 1936 års riksdags beslut om skärpning av valbarhets- och behörighetsreglerna till kommunala förtroendebefattningar. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 77 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.27 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 28 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet, och på grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde därvid undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen, m. m.

Ang. ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen m. m.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft de av Kungl. Maj:t till riksdagen avlätna, av båda kamrarna till utskottet den 15 mars 1937 hänvisade propositionerna nr 182 och 183.

I propositionen nr 182 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden den 5 mars 1937, föreslagit riksdagen att, under förutsättning att av riksdagen såsom vilande antaget förslag till ändrad lydelse av §§ 6 och 19 riksdagsordningen bleve slutligen godkänt, antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

I propositionen nr 183 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 5 mars 1937, föreslagit riksdagen att under enahanda förutsättning som beträffande propositionen nr 182 antaga vid propositionen fogade förslag till 1) lag angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ samt 8 § 1 mom. lagen den 20 juni 1924 om lands- ting; samt 2) lag om ändrad lydelse av 8 § och 22 § 2 mom. kommunala vallagen den 6 juni 1930.

Ang. ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen, m. m. (Forts.)

Slutstadgandet till förberörda lag angående ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag hava följande lydelse:

»Denna lag träder i kraft, då Konungen låtit i riksdagen uppläsa öppet brev, att kungörelse utfärdats om ändrad lydelse av §§ 6 och 19 riksdagsordningen; och skola de enligt hittills gällande bestämmelser utsedda elektorer för städer, som ej deltaga i landsting, samt suppleanter för sådana elektorer därmed hava frånträtt sina befattningar.»

Utskottet hemställde, att riksdagen, under förutsättning att av riksdagen såsom vilande antaget förslag till ändrad lydelse av §§ 6 och 19 riksdagsordningen bleve slutligen godkänt,

1) med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 182 icke kunnat av riksdagen i oförändrad form antagas, i anledning av sagda proposition för sin del måtte antaga ett av utskottet framlagt förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 183 måtte antaga av Kungl. Maj:t framlagda förslag till

a) lag angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ samt 8 § 1 mom. lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting; och

b) lag om ändrad lydelse av 8 § och 22 § 2 mom. kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).

Enligt utskottets förslag skulle slutstadgandet till nämnda lag angående ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen hava följande lydelse:

»Denna lag träder i kraft, då Konungen låtit i riksdagen uppläsa öppet brev, att kungörelse utfärdats om ändrad lydelse av §§ 6 och 19 riksdagsordningen.»

Reservationer hade likväl avgivits bl. a.

av herr *Lundqvist*, som beträffande punkterna 1) och 2) i utskottets hemställan anförde:

»Ehuru jag icke vill biträda det vilande grundlagsändringsförslaget avseende ändrad lydelse av §§ 6 och 19 riksdagsordningen, har jag ansett mig böra inom utskottet medverka till ett positivt beslut beträffande de i propositionerna nr 182 och 183 framlagda ändringsförslagen, enär det väl är troligt, att det vilande grundlagsändringsförslaget under alla förhållanden blir av riksdagen godtaget. Jag har därvid emellertid ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i sin helhet och alltså även godkänna slutstadgandet i lagförslaget angående ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen.»; och

av herr *Arneberg*, som instämt i reservationen av herr *Lundqvist*, såvitt den hänförde sig till punkten 1) i utskottets hemställan;

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Lundqvist*: Herr talman! När vi i följande punkt på föredragningslistan komma till det vilande grundlagsförslaget, kommer jag att framställa yrkande om avslag på detsamma. Jag skulle därför helt naturligt kunnat följa det exempel, som givits här av herr *Gustaf Adolf Björkman* m. fl., som yrkat avslag ävenledes på det nu föreliggande betänkandet. Att jag emellertid ej har gjort det, har berott därpå, att det är ganska små utsikter, förefaller det mig, att vinna majoritet för yrkandet om avslag å det vilande grundlagsförslaget.

Ang. ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen, m. m. (Forts.)
Då har jag ansett, att det vore riktigare att deltaga i behandlingen av det nu föreliggande förslaget och söka få det så tillfredsställande utformat som möjligt.

Vad då det förslag angår, som utskottet framställt, skiljer det sig från Kungl. Maj:ts förslag endast därutinnan, att utskottet strukit det slutstadgande, som av Kungl. Maj:t föreslagits, rörande upphörandet av elektorenas mandatstid. Frågan, huruvida det skulle behövas ett särskilt stadgande om den saken, har varit föremål för olika meningar. Jag dristar mig ej till att på något sätt upphöja mig till grundlagstolkare vid sidan av utskottets ärade ordförande med flera på detta område mera bevandrade personer än jag. Men jag kan dock ej bortse från att denna fråga måste ses något i belysningen av vad som tidigare förekommit här under riksdagen. Jag syftar på utrikesnämndens ersättande med utrikesutskottet. Hade man då allmänt haft den meningen, som konstitutionsutskottets majoritet uttalar, att det ej kunde vara någon tvekan om att de nya bestämmelserna omedelbart skulle träda i full verksamhet, så hade den debatt, som ägde rum, eller de åtgärder, som vidtogos, ej behövt förekomma. I det sammanhanget uttalades i varje fall från många håll i riksdagen en mening, motsatt den av utskottsmajoriteten nu uttalade.

Då nu justitieministern, när han lagt fram denna proposition, uppenbarligen velat taga hänsyn till den mening, som vid detta tidigare tillfälle kommit till uttryck i riksdagen, tycker jag, att det bjuder något emot att rikta liksom en anmärkning mot statsrådet, därför att han på detta sätt velat vara lojal mot riksdagen. Detta är alltså det främsta skälet, varför jag anser att utskottet hade bort kunna taga Kungl. Maj:ts förslag oförändrat och i motiveringen säga ifrån, att man kan ha olika meningar om behövligheten av detta slutstadgande men att, då det lagts fram, utskottet ej funnit skäl att stryka det samt att det ej finge ha prejudicerande verkan för framtiden beträffande ikraftträdandet av grundlagsändringar överhuvud taget.

Jag har suttit i utskottet och lyssnat till de synpunkter, som främst herr ordföranden där utvecklade, samt naturligtvis läst hans uttalande här. Jag kan följa honom långa stycken men är ej alldeles övertygad om att hans uppfattning är den enda, som kan göra anspråk på att vara riktig eller tillfredsställande.

På de skäl, som jag nu anfört, har jag inom utskottet yrkat, att man skulle taga Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Jag har ingen anledning att ändra min uppfattning, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Häruti instämde herr *Arne*mark.

Herr **Hallén**: Herr talman! Det är ganska tacknämligt, att den siste ärade talaren vill vara så konungslig, att han anser, att Kungl. Maj:ts förslag bör i oförändrat skick antagas, ehuru han ändå framlägger en reservation och säger, att han egentligen ej alls vill biträda det vilande grundlagsförslaget.

Vad det här närmast gäller är, att utskottet velat såsom överflödig stryka den bestämmelsen i den kungl. propositionen, genom vilken skulle sägas ifrån, att elektorerna genom detta beslut skola försvinna. Utskottet har där hävdade den uppfattningen, att det är, som vi säga, betänkligt ur principiell synpunkt att utan stöd i grundlag giva en auktoritativ förklaring om grundlagsändringens innebörd och rättsverkningar. Jag vågar hävda, herr talman, att av den uppfattning, som kom till synes här i andra kammaren då utrikesutskottet kom till och det gällde utrikesnämndens ledamöters frivilliga avsägelse av sina mandat, framgår alldeles tydligt, att åtminstone andra kammaren ansåg, att

Ang. ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen, m. m. (Forts.) denna väg med avsägelser ej behövt anlitas. Att sedan justieministern lojalt tagit hänsyn till vad som förekommit och försett grundlagsändringen med detta tilläggsstadgande, är en sak för sig. Men jag menar, att de i andra kammaren vid detta tillfälle från flera håll gjorda uttalandena utgöra en god anledning för kammaren att nu följa konstitutionsutskottet och antaga Kungl. Maj:ts förslag med den åtminstone formellt obetydliga ändringen, att tilläggsbestämelsen om elektorernas försvinnande utgår.

Jag ber därför, herr talman, att i korthet få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Lundqvist avgivna, vid utlåntandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 2.

Ang. vissa vilande förslag till ändringar i grundlag.

Vidare föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 1 b, med uppgift å vissa vilande förslag till ändringar i grundlag.

I berörda memorial hade utskottet för riksdagen anmält följande vid 1936 års riksdag såsom vilande antagna förslag

- 1) angående ändrad lydelse av §§ 6 och 19 riksdagsordningen; samt
- 2) angående ändrad lydelse av § 6 mom. 10 riksdagsordningen.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, anförde:

Herr **Hallén**: Herr talman! Jag ber i fråga om nu föreliggande memorial få föreslå, att kammaren måtte antaga utskottets förslag under punkt 1 och förkasta utskottets förslag under punkt 2.

Herr **Lundqvist**: Herr talman! Såsom jag sade, när vi behandlade det föregående ärendet, är jag av den uppfattning i år likaväl som i fjol, att den föreslagna grundlagsändringen ej bör av riksdagen bifallas. Jag skall ej gå in på någon motivering. När vi behandlade frågan i fjol, angävo vi på vårt håll utförligt skälen för vår ställning till förslaget. Jag ber att med åberopande av vad som då sades och som finnes i protokollet alltjämt få yrka avslag på det under punkt 1 föreliggande förslaget.

I detta anförande instämde herrar *Holmdahl*, *Bagge* och *Arneberg*.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande det under punkten 1) omförmälda förslaget, nämligen dels på antagande av berörda förslag, dels ock på förkastande av detsamma; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Härefter blev på av herr talmannen given proposition det av utskottet under punkten 2) anmälda grundlagsändringsförslaget av kammaren förkastat.

§ 3.

Vid nu skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 79 och 88 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m. biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 4.

Till avgörande företogs härpå sammansatta konstitutions- och bankouts-kottets utlåtande, nr 1, i anledning av ifrågasatta åtgärder för snabbare tillhandahållande av de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m.

Ang. de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m.

I anledning av en inom första kammaren vid 1936 års riksdag av herr Sigfrid Hansson väckt motion (nr 296) hade kammaren i enlighet med av dess första tillfälliga utskott i utlåtande nr 2 gjord hemställd beslutit att åt fullmäktige i riksgäldskontoret uppdraga att efter samråd med kanslideputerade och kammarens kanslipersonal verkställa utredning om i vad mån ökad skyndsamtet i publicerandet av kammarens protokoll måtte kunna ernås samt för kammaren framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde giva anledning.

Vidare hade andra kammaren vid nämnda riksdag i anledning av en inom kammaren av herr Björck i Kristianstad väckt motion (nr 506) och i enlighet med hemställd av dess femte tillfälliga utskott i utlåtande nr 3 beslutit att beträffande kammarens protokoll lämna fullmäktige i riksgäldskontoret enahanda uppdrag.

Sedan med anledning härav fullmäktige i riksgäldskontoret för verkställande av berörda uppdrag, efter överläggning med kanslideputerade, tillsatt en kommitté, samt kommittén till fullmäktige inkommit med ett den 30 januari 1937 dagtecknat betänkande i ämnet, hade fullmäktige med skrivelse den 10 februari 1937 till talmännen i riksdagens kamrar överlämnat betänkandet.

Sedan frågan behandlats vid ett den 12 mars 1937 hållet talmanssammanträde, vid vilket jämväl de ständiga utskottens ordförande och riksdagens kanslideputerade närvaro, hade talmännen i skrivelse samma dag, i enlighet med den mening som vid nämnda sammanträde gjorde sig gällande, till konstitutionsutskottet för vederbörlig behandling överlämnat bl. a. ifrågavarande betänkande.

Efter överenskommelse mellan konstitutionsutskottet och bankouts-kottet hade förevarande betänkande jämte en av herr *Lindhagen* inom första kammaren väckt, till bankouts-kottet hänvisad motion nr 200 behandlats av sammansatt utskott.

I motionen I: 200 hade i första hand hemställts om avslag å förslaget om påskyndat utgivande av diskussionsprotokollen samt i andra hand, därest det förra förslaget ej bifölles, om stenografisystemets ersättande med ett system med mekanisk ljudupptagning.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte såvitt anginge föreslagna ändringar i reglementariska föreskrifter för riksdagen och därmed förenade stenografkostnader avslå kommitténs förslag;

2) att riksdagen vid bifall till vad utskottet under 1) hemställt måtte uppdraga åt utskottet att överlämna till fullmäktige i riksgäldskontoret ett exemplar av förevarande utlåtande; samt

3) att motion I: 200 måtte anses besvarad genom vad utskottet ovan under 1) och 2) hemställt.

Reservationer hade likväl avgivits:

1) av herr *Akerberg*;

2) av herr *Vougt*, som ansett, att utskottets motivering bort erhålla annan, i reservationen angiven lydelse;

3) av herr *Holmbäck*, som hemställt, att riksdagen ville giva riksgäldsfullmäktige i uppdrag att vid början av 1938 års riksdag inkomma med förslag

Ang. de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m. (Forts.)
till försöksåtgärder i enlighet med vad i reservationen angivits för snabbare tillhandahållande av de stenografiska referaten från riksdagens debatter; samt

4) av herrar *Gustaf Adolf Björkman* och *Lindskog*, som yrkat bifall till i kommitterades betänkande framlagda förslag.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde:

Herr **Lindskog**: Herr talman! Det var i fjol, som riksdagen på initiativ av herr Björck i denna kammare och herr Sigfrid Hansson i första kammaren enhälligt uttalade sig för önskvärdheten av ett snabbare offentliggörande av kammarens förhandlingar. Den kommitté, som sedermera tillsattes, har enhälligt avgivit sitt betänkande med förslag till ganska radikala förändringar, åsyftande genomförandet av de av riksdagen i fjol framförda önskemålen. Nu har emellertid konstitutionsutskottet, på ett par reservanter när, yrkat avslag på kommitténs förslag, och det har gjort det med en ganska utförlig motivering, som i verkligheten innefattar tre olika punkter. För det första har utskottet förmenat, att det ej skulle vara någon egentlig nytta med hela anordningen med snabbare referat, för det andra anses det, att förslaget i praktiken skulle vara rätt svårt att realisera, framför allt beroende på otrevnaden att låta ojusterade yttranden komma ut till offentligheten, samt slutligen och för det tredje anføres det, att ett genomförande av grunddragen av de framförda önskingarna skulle bäst kunna ske genom en mekanisk ljudupptagning, som visserligen ej ännu är färdig i alla sina tekniska detaljer men som man hoppas skall kunna bli det. Denna framställning låter ju ganska förkrossande, men det är nog här som så ofta annars, att man nästan bevisar för mycket. Det är ej heller utan, att man tycker, att det ena argumentet nästan slår ihjäl det andra. Jag skall tillåta mig att en mycket kort stund gå igenom de olika punkterna.

För det första säger utskottet alltså, att någon större vinning kan man ej få genom ett sådant här snabbare offentliggörande. Detta uttalande står således, kan man säga, i viss mån i motsatsställning till de önskemål, som riksdagen i fjol enade sig om. Den enda, som bland majoriteten har intagit en annan ståndpunkt, är herr Vougt, som till min glädje konstaterar, att det vore önskvärt med ett snabbare offentliggörande. Men flertalet vill ej en gång ansluta sig till detta ganska blygsamma uttalande, och för de flesta är det nog så, att det egentligen förefaller vara skäligen betydelselöst med ett snabbare offentliggörande av riksdagsprotokollet. Det synes nästan, som om herr Lindhagen för en gångs skull haft utskottets öra, när han strängt och strävt säger i sin motion: »Intet som helst livsintresse står på spel, såvitt jag förstår. Det gäller kanske att tillgodose en handfull mycket nyfikna.» Det gäller således enligt herr Lindhagens mening, som kanske delas av åtskilliga andra, att tillfredsställa nyfikenheten hos dessa, som ej kunna ge sig till tåls, med mindre än att de ögonblickligen få se, vad som sagts. Jag vill för min del bestämt protestera mot en dylik tankegång.

Jag förstår mycket väl den enskilde riksdagsmannen, som från sin synpunkt säger: Vad skola vi med ett snabbare publicerande av protokollen; vi reda oss ju härförutan, vi behöva det ej. Det är alldeles riktigt. Vi behöva det icke, men riksdagen är ej ett självändamål. Det vore ödesdigert för hela den demokratiska tanken, om riksdagen isolerade sig så, att den ej stode i intim kontakt med hela folket, och således ej debatten här liksom fortsattes ute bland folket och där väckte intresse. Man kan ej förneka, att den, som här står som förmedlare mellan riksdagen och allmänheten, är pressen, och pressen har genom sina två främsta förtroendemän, ordförandena i publicistklub-

Ang. de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m. (Forts.)
ben och journalistföreningen uttalat sin livliga önskan om ett betydligt snabbare offentliggörande av referaten över kammarens förhandlingar. Redan detta tycker man borde ha förhindrat utskottet att säga ett så strävt ord som detta, att det ej är någon större vinning med denna sak. Men det förefaller mig, som om konstitutionsutskottet rent av har missuppfattat hela den önskan, som ligger bakom pressens framställning. Utskottet säger, att pressen knappast kan komma att bereda större utrymme än nu är fallet åt riksdagens överläggningar. Det är ej alls detta, som är avsikten, att det skulle bli utförligare referat. Utförligare referat blir det nog ej, och det väntar ej riksdagen. Det tänker sig ej heller pressen, men vad pressen önskar, är att få ett utförligare referat som grundval för en vederhäftig diskussion i pressen. Detta och ingenting annat är det, som är anledningen till att pressen önskar få utförligare referat. Det är ej alls något klander mot Tidningarnas Telegrambyrå, om man konstaterar, att det ofta i referatet av en debatt utelämnas ganska viktiga moment, som kanske kunnat bringa diskussionen i ett annat läge, om de förts fram. Därför är det från pressens sida och därmed också indirekt från riksdagens sida ganska angeläget, att ett offentliggörande kommer så hastigt, att det allmänna intresset ej hunnit svalna — som det gör på några dagar — för vissa frågor.

Sedan komma vi till den andra punkten. Det gäller de ojusterade protokollen. Där har tydligen utskottet och jag tror också riksdagens medlemmar i stor utsträckning en rätt stark motvilja mot att släppa ut ojusterade yttranden. Man till och med drar här fram grundlagens § 76 och säger, att det är fråga om förslaget fullt står i samklang med denna paragraf. Jag menar, att om det verkligen funnes någon vilja att genomföra ett snabbare offentliggörande av ojusterade protokoll, skulle man kunna ändra grundlagen, om det skulle behövas, vilket jag för min del anser, att det i detta fall ej gör. Hur osäkert utskottet självt är i denna fråga, framgår av att utskottet liksom vill formulera sina satsar så här: »Det har framhållits inom utskottet», »det har vidare framhållits inom utskottet». Det är som om utskottet icke självt ville taga bestämd position och säga, att så och så menar utskottet; utan utskottet säger, att inom utskottet har den och den meningen kommit fram. Det är ändå utskottet själv som skall stå för sin mening, och utskottet bör icke liksom ställa sig bakom ett eller annat enskilt yttrande eller yrkande inom utskottet.

Vad så angår själva saken, så är man rädd för — står det — att dessa ojusterade yttranden skola »få en i viss mån officiell prägel och för den stora allmänheten komma att framstå som fullt officiella». Jag vill nu för min del ärligt medgiva, att jag tycker, att detta är en lek med ord att tala om, att de få en officiell prägel. Pressmännen äro väl ändå icke dummare än att de veta, vad det är fråga om, nämligen ojusterade yttranden, där det gäller att få fatt på själva innehållet men icke att fästa sig vid en eller annan misslyckad formulering, och där det är fråga om att få den fylligast möjliga bakgrund för en debatt.

Dessutom vill jag säga, att om man vill läsa i slutet på utskottets eget positiva förslag, så säges det, att utskottet vill framhålla möjligheten av att representanter för Tidningarnas Telegrambyrå, då så önskas, erhålla tillträde direkt till kamrarnas plenisar för att bättre än från läktarna kunna uppfatta anförandena under kammardebatter. Det är alldeles uppenbart, att om man är ängslig för auktoritativa officiella referat, så komma dessa referat, upptagna här nerifrån genom Tidningarnas Telegrambyrås referenter, att få precis samma officiella prägel som någonsin de ojusterade uttalanden, som stenograferna skulle släppa fram.

Ang. de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m. (Forts.)

Sålunda, det förefaller mig som om detta är en viss skuggrädsla, som man knappast behöver fästa sig alltför mycket vid.

Sedan står det särskilt betonat, att de ojusterade yttrandena äro så besvärliga med tanke på den praktiskt taget obegränsade yttranderätten. Jag har för min del svårt att förstå sammanhanget mellan den obegränsade yttranderätten och svårigheten att låta protokollen vara ojusterade ännu någon dag. På åtskilliga håll, där detta av kommittén föreslagna tillvägagångssätt praktiseras, är yttranderätten fullständigt lika obegränsad som hos oss.

Det är klart, att en och annan fadäs kan komma med. Men det förefaller mig, som om det väl ändå vore bättre, att en dylik fadäs, som kan slinka med i ett uttalande, kommer fram i hela sitt sammanhang än att en referent på läktaren sitter och antecknar just denna fadäs, som då kanske etsar sig in i det allmänna medvetandet. Vi kunna taga ett exempel från ett mycket bekant och berömt uttalande för några dagar sedan i första kammaren från en medlem av bondeförbundet, som sedan på det bestämdaste bestred, att hans ord fallit så och så. Jag menar, att detta ord, som då fälldes, har annoterats av en referent på läktaren, och det ordet, antecknat av en referent, har etsat sig in i det allmänna medvetandet. Det skulle från talarens egen synpunkt sett varit långt, långt bättre, om hans eget yttrande, såsom han menade att han formulerat det, framlagts inför pressen. Därmed hade han haft fullkomlig klarhet och kunnat säga: »Så och så har jag sagt, men icke det, som nu missuppfattats av pressen.»

Sålunda, jag menar, att hur man tar det, vare sig man tänker på ett enskilt förslaget yttrande eller på hela sammanhanget, har jag mycket svårt att förstå denna rädsla för de ojusterade yttrandena.

Så kommer till sist den tredje punkten i utskottets utlåtande, där utskottet talar om den mekaniska ljudupptagningen och säger, att denna uppfinning är visserligen icke färdig ännu men kan snart bli det, och då hava vi intet skäl att nu forcera fram en ändring. Nu menar jag, att även om man tänker sig, att en dylik mekanisk ljudupptagning verkligen skulle kunna bli effektiv och tillfredsställande, så kan man ändå icke vinna de mål, som pressen önskar, nämligen att få mycket snabbare referat — en dag efteråt eller samma dag — utan att dessa referat bli ojusterade. Sålunda, den svårigheten står kvar precis på samma sätt som förut.

Denna s. k. telediphon har prövats i Norge, Amerika och på andra håll. Överallt har man varit missbelåten med den. Utskottet har själv prövat den. Jag må säga, att icke var det något lysande resultat. För all del: varje tidningsman känner dessa diktafoner, som äro utomordentligt bra. Man kan i diktafonen tala in ett anförande, och det återgives utomordentligt bra. Men villkoret för detta är, att det skall vara tyst i kammaren, att det skall vara blott en enda, som talar. Alla de andra måste tiga. Herrarna skratta med all rätt åt en dylik rent fantastisk tankegång, att det skall vara tyst. Det är en rent fantastisk tankegång. Man kanske säger, att det går utmärkt att få kammaren att tiga. Mina damer och herrar! Det vore mycket bra, men det kan endast genomföras under samma förutsättning som man i det engelska parlamentet kräver tystnad, d. v. s. att yttranderätten begränsas. Med yttranderättens begränsning kommer också tystnaden att kunna krävas. Men så länge yttranderätten är obegränsad — som vi vilja hava den — så länge är det säkert, att också pratfriheten blir obegränsad. Däröfver finnes ingen tvekan. Jag vill se den apparat, som urskiljer eller särskiljer en talares ord från allt mummel och sorl, som finnes i kammaren samtidigt. Den maskinen tror jag icke, att man får fatt i. Det skulle jag vilja säga, att en uppfinning av detta ovärderliga slag påminner mig nästan om den strålande satir, som Henrik Ibsen

Ang. de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m. (Forts.)
ger av en uppfinning, då han låter Hjalmar Ekdahl på förfrågan, när uppfinningen blir färdig, säga: »Nej, men Herre Gud, sådana där detaljer får du inte fråga om nu; det kommer an på inspiration och ingivelse. Jag funderar varje dag på uppfinningen, men man får icke jaga mig.» Det säger Relling också. Det var samme Relling, som slutade med att säga: »Fan tro't.»

Jag tror icke mycket på denna möjlighet. Men den bör i varje händelse icke hindra, att vi redan nu ordna det på ett förnuftigt sätt så, att verkligt snabba referat komma ut i pressen. Vad vi här önska är ingenting annat än vad man med olika modifikationer finner i nästan alla parlament, där det fungerar till stor belåtenhet. Naturligtvis kan man anmärka på detaljerna. För min del har jag icke ansett mödan lönt att ens gå in på dessa detaljer. Jag gör det icke. Jag bara menar, att nog skulle man kunna ordna det här lika väl som i nästan alla andra parlament.

I egenskap av konservativ borde jag visserligen vara glad åt den konservatism, som behärskar det sammansatta konstitutions- och bankoutskottet och väl också riksdagen i denna fråga. Men, som bekant, man kan få för mycket av det goda. Därför vill jag på denna punkt verkligen anmäla mig hava avvikande mening från mina många konservativa vänner och kamrater i utskottet.

Det är ganska betecknande, att icke ens herr Holmbäcks ganska blygsamma förslag att göra ett prov har tillvunnit sig utskottets gehör. Det visar, att man tycker, att det är en sak, som icke vidare angår riksdagen. Enligt min mening är detta ett mycket starkt demokratiskt krav, att vi skola ställa oss i intimare förbindelse med folket genom pressen.

Därför, herr talman, tillåter jag mig yrka bifall till den reservation, som herr Björkman och jag framställt.

Herr *Lundqvist* instämde häruti.

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Om en sak måste naturligtvis alla vara ense, som deltaga i en debatt om denna sak. Det är, att någon som helst teknisk svårighet finnes icke att åstadkomma ett betydligt snabbare offentliggörande av riksdagens protokoll än för närvarande sker. Det sista riksdagsprotokoll, som utdelats här i kammaren, är första kammarens protokoll för lördagen den 17 april. Det har utdelats i dag, den 28. Alltså, det har dröjt 11 dagar, innan det lagts inför oss i tryckt skick. Om man till exempel tar ett sådant land som Norge, utdelas där riksdagsprotokollen 3—5 dagar efter debatten, med andra ord tiden är där hälften eller tredjedelen, kanske ännu mindre, än i Sverige. Naturligtvis äro icke stenograferna i Norge bättre än de svenska. De äro säkert likvärdiga i båda länderna. Helt säkert äro icke heller ärendena svårare här hemma än i Norge. Jag tror heller icke, att talarna där äro mera övade. Vad språket beträffar, betyda i denna kammare dialekterna i varje fall utomordentligt mycket mindre än i Norge. Där har man till och med två språk. Det norska parlamentets förhandlingar äga ju rum på både riksmålet och landsmålet, både på bokmålet och nynorsk, som numera termerna lyda, och protokollet tryckes så, att den ene talaren finner sitt anförande på det språk, han använt, och den andre på det språk han använt.

Orsaken till att det går så långsamt här i Sverige ligger uteslutande i den organisation, som vi hava. Det gäller uteslutande att förändra denna. Då är det, som herr Lindskog mycket riktigt anmärkte, tre skäl, som anföras mot en reform. Jag skall liksom han taga upp dessa tre skäl, men kanske ur något andra synpunkter beträffande något av dem.

Ang. de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m. (Forts.)

Det första man säger är, att reformen skulle innebära, att ojusterade yttranden av kammarens ledamöter skulle lämnas ut till pressen. Jag påpekar mot detta påstående, att i England gå nu faktiskt ojusterade yttranden ut till pressen och allmänheten. Där skrivs omedelbart efter en debatt referaten ut, och skickliga stenografer sätta litet form på det hela. Så tryckes det omedelbart, så att det på morgonen följande dag kan publiceras. Under det sammansatta utskottets debatter var det en av ledamöterna, som hade med sig ett häfte av det engelska underhusets tryckta protokoll, alltså dessa protokoll, som tryckas och delas ut omedelbart, för att publiceras på morgonen dagen efter debatten. Nu få i England talarna sedan detta tryck ägt rum justera sina yttranden, och därefter tryckes debatten på nytt. De på nytt tryckta protokollen äro de definitiva. De bindas sedan och sändas ut, t. ex. till de offentliga biblioteken. När jag såg det ojusterade trycket rekvirerade jag från riksdagsbiblioteket det justerade tryck, som finnes där. Jag kunde då konstatera, att sida upp och sida ner hade talarna icke gjort några ändringar. Först ett stort antal sidor in på debatten i fråga — det gällde en stor arbetslöshetsdebatt — förekom det små ombrytningar, ett par rader i det tryckta protokollet hade flyttats över från den ena spalten till den andra — protokollet tryckes i spalter. Det var ytterst obetydliga justeringar, som hade ägt rum.

Detta visar naturligtvis, att det går med ojusterade yttranden. Men nu får man givetvis, herr talman, icke jämföra det engelska parlamentet med vilket parlament som helst. I England är det bara den talare, som talmannen »ser», som får ordet. Och talmannen ser icke alla ledamöter i parlamentet, han ser i stort sett bara partiledarna, dem som hava sysslat tidigare med den sak, som är uppe, och de nyvalda ledamöter, som skola hålla sina jungfrutal. De andra bryr han sig ofta helt enkelt icke om. Det blir därför så att säga en elit av talare plus de nyvalda, som få yttra sig i engelska parlamentet. Detta gör naturligtvis, att man icke får dra alltför stora slutsatser från det engelska riksdagstrycket.

Men det är heller icke nödvändigt, att det ordnas så, att ojusterade yttranden släppas ut till allmänheten. Det är, tror jag, bara det engelska parlamentet, som släpper ut ojusterade yttranden till allmänheten. I den framställning, som gjorts av den av riksgäldsfullmäktige tillsatta kommittén, är det i varje fall icke angivet något annat parlament än det engelska, som förfar på detta sätt med ojusterade yttranden. Kanske är förslaget, att ojusterade yttranden skola släppas ut, ett psykologiskt missgrepp, som de kommitterade gjort, det missgrepp, som åstadkommit, att man i den svenska riksdagen, ställer sig avvisande emot de kommitterades förslag. Men det finns andra system. Det finns möjlighet att åstadkomma justeringen så snabbt, att pressen och allmänheten redan efter någon dag kunna få referat av parlamentsdebatterna. Så är fallet till exempel i Danmark. Där erhålla talarna dagen efter en debatt ojusterade utskrifter av sina anföranden, vilka talarna sedan ha rätt att — efter justering, om de så önska — sända ut till pressen. På den vägen erhållas mycket snabba referat av vad som förekommit i den danska riksdagen, och i många andra länder äro liknande anordningar träffade. Jag skulle beträffande ojusterade yttranden vilja säga, att jag för min del tror, att det skulle gå bra att göra på samma sätt här som i England, men att jag icke är säker därpå. Det är heller icke någon som helst nödvändighet att man väljer just den vägen för att åstadkomma snabba protokoll.

Det andra skälet, som herr Lindskog tog upp, var att vi nu stå på gränsen till en ny tid i detta hänseende, att vi kunna få apparater, som taga upp vad som säges i riksdagen. Här skulle jag vilja instämma med

Ang. de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m. (Forts.)
herr Lindskog. Jag tror icke det är någonting att bygga på att man kanske om några år kan få mera fullkomliga ljudupptagningsapparater än man för närvarande har. Jag har överhuvud närmast den uppfattningen, att dessa apparater bäst passa i parlament av den typ, som den tyska riksdagen för närvarande representerar, d. v. s. där riksdagen sammanträder för att höra en eller två talare och sedermera utan diskussion fattar beslut. Däremot tror jag icke, att de passa lika bra i riksdagar sådana som den svenska, d. v. s. där diskussionen spelar en så utomordentligt stor roll. Herr Lindskogs framställning på denna punkt tycker jag var bra och träffade enligt min uppfattning alldeles träffande själva kärnpunkten.

Det tredje skälet, som anförts emot reformen, är att allmänheten och pressen i själva verket skulle sakna intresse för en snabbare publikation av riksdagsprotokollen. Utskottet gör i början av sitt utlåtande gällande, att det icke har kunnat helt övertygas om att det fanns något starkare intresse för en snabbare publikation av riksdagsprotokollen. Redan den omständigheten, att det nu har varit klagomål i ungeför 70 år, d. v. s. ända sedan det nya representationsskicket kom till, på att riksdagsprotokollen komma så sent, torde emellertid vara ett fullt tillräckligt skäl för att visa, att det finns mycket starkt intresse för att komma fram till ett snabbare publicerande av riksdagsprotokollen. Om man anser det tveksamt, huruvida det finns ett verkligt intresse och ett verkligt behov av en snabbare publicering av riksdagsprotokollen, finns det naturligtvis bara en väg att komma till klarhet om den saken, och det är experimentets väg. Då är det naturligtvis alldeles klart, att vad man bör göra är att verkställa ett försök med att under någon tid publicera riksdagsprotokollen snabbare, med de uppoffringar, som ett dylikt försök kan innebära för tillfället, och med de kostnader, som eventuellt komma att uppstå därav. Därför har jag i sammansatta utskottet framställt den tanken, att man under nästa riksdag skulle göra ett försök med olika metoder för en sådan snabbare publicering. Därvid kan man naturligtvis pröva det engelska systemet med ojusterade yttranden, som lämnas till pressen, vilket förfaringsätt förordats av stenografkommittén. Man kan naturligtvis också pröva det danska systemet eller eventuellt något annat lands system för att se, vilket som är lämpligast för den svenska riksdagen.

I det läge, vari ärendet för närvarande befinner sig, är det kanske icke riktigt att yrka någonting annat än bifall till utskottets förslag, när nu detta förslag antagits av första kammaren. Om andra kammaren antar ett annat förslag, kan det hela resultera i att det överhuvud icke blir något positivt beslut. Men jag har hållit detta anförande därför att jag, även om nu utskottets förslag antages, velat rikta en vädjan till riksgäldsfullmäktige att ändå taga upp frågan om att under nästa riksdag göra ett försök med olika vägar för att få en snabbare publicering av riksdagsprotokollen. Och jag tror mig våga säga, att jag icke är den ende i denna kammare, som hyser den uppfattningen, att det vore både lämpligt och önskligt, att riksdagen toge initiativ till ett dylikt försök.

Herr Vougt: Herr talman! Den reservation, jag fogat till sammansatta konstitutions- och bankoutskottets utlåtande, är föranledd därav, att jag visserligen kunnat följa utskottsmajoriteten i dess yrkande om avslag på stenografkommitténs förslag men icke kunnat acceptera motiveringen. Jag anser i likhet med motionärerna vid fjolårets riksdag och i likhet med herr Lindskog, som nyss hade ordet, att kravet på snabbare protokoll är ett stort och viktigt önskemål, som riksdagen icke har rätt att för sin egen och pressens och delvis även den stora allmänhetens skull eftersätta. Men jag har icke kunnat över-

Ang. de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m. (Forts.)
tygas om att det system, som stenografkommittén föreslagit, kan nå fram till förverkligande av detta önskemål, därför att det avser att skapa en ny stenografkår, byggd på andra principer, d. v. s. stenografer, som vore helt anställda som sådana men som likvisst icke skulle betalas en sådan årslön, att man kunde räkna med verkligt förstklassiga krafter för den summan. Det gäller ju att få så tillförlitligt folk, att de kunna uppfatta de många komplicerade saker, som yttras i riksdagen, och snabbt få ned dem på papperet och omedelbart göra dessa i ordning samt därefter rycka in till nästa protokollsupptagning. Jag har icke kunnat övertyga mig själv om möjligheten att genomföra ett sådant system.

Däremot tror jag på övergången till mekanisk upptagning. En sådan upptagning anser jag vara i stånd att fylla detta ändamål, och den måste under alla förhållanden bli tillförlitligare än den levande arbetskraften, därför att maskinen har ett säkrare öra än människoörat. Sedan är det visserligen sant, att den mänskliga arbetskraften kommer in i andra momentet, då det gäller att skriva av från diktafonrullen det som upptagits, och det är självklart, att riksdagen måste hava mycket förstklassiga arbetskrafter, då det gäller att utföra denna andra del av arbetet. Men jag föreställer mig, att ingen kan jäva det omdömet, att det är långt större utsikter för att en maskin icke missar på ett svårt dialektanförande, än att även den skickligaste stenograf gör det.

Nu är riksdagen emellertid som vanligt rädd för allt vad mekanik heter. Jag kan icke underlåta att erinra om en liten anekdot, som berättades i ett radioanförande häromdagen. Det var någon, som höll ett föredrag om det intryck, som järnvägarna vid sin tillkomst skapade. Och han återgav ett citat från en skrift i mitten av 1800-talet, vari dåtidens läkare uttalade en varning till allmänheten mot att över huvud riskera något sådant som att åka tåg. Man sade, att hela mänskligheten måste få hjärnskakning, därest man körde fram med en sådan fruktsvärd hastighet, som man då ifrågasatte, nämligen 20 à 30 kilometer i timmen. På samma sätt ha ju alla nya mekaniska medel rönt motstånd, när de kommit fram. Det var på samma sätt med telefonen, radion och över huvud alla de tekniska hjälpmedel, som vi undan för undan hava tagit i vår tjänst.

Nu äro vi emellertid i det läget från sammansatta konstitutions- och bankoutskottets sida, att vi även hava provat denna apparat. Vi hade den uppe i utskottets lokal, ehuru icke på samma sätt disponerad, som man skulle ha den här i kammaren, där det ju är meningen, att var och en skall ha en liten upptagningsskiva i sin bänk. När han sedan stiger upp och skall hålla sitt anförande, trycker han på en knapp eller ordnar på annat sätt, så att en ledning öppnas. Ensamt hans ledning står då öppen. Han talar i den naturliga ställning, som han intar i bänken, och saken är icke mera komplicerad än så. I utskottet hade vi däremot endast tre mikrofoner i konstitutionsutskottets relativt långsträckt lokal, vilket gjorde, att vissa av oss, när vi talade, befunno oss på 3 à 4 meters avstånd från mikrofonen. Detta hindrade emellertid icke, att de relativt oprövade medhjälpare vi hade vid utskrivningen, vilka sedermera skrevo från rullarna, likvisst voro i stånd att så när som på någon detalj återgiva anförandena korrekt. Man har talat om, att det sorl, som finnes i kammaren, skulle tränga in i diktafonen. Jag vill då be herrarna titta på sidan 12 i sammansatta utskottets utlåtande, där det i Bolinders Fabriksaktiebolags utlåtande över förslaget står anfört, att det är möjligt att inmontera en mikrofon i varje dubbelbänk, »och kommer då endast talaren vid varje tillfälle att hava sin mikrofon inkopplad, varför inga andra ljud från kammaren uppfångas och registreras». Vidare säges det: »Dessa mikrofoner kunna utföras så, att de icke uppfånga några ljud på större avstånd från mikrofonen än cirka

Ang. de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m. (Forts.)
1 $\frac{1}{2}$ à 2 meter.» I sammansatta utskottet, herr talman, arrangerade vi, särskilt ett några minuters mummel för att utröna, huruvida detta i så fall skulle taga bort den talares ord, som för tillfället talade. Det visade sig, att det gick mycket bra i alla fall. Jag tror sålunda icke, att kammarens ledamöter böra låta den naturliga motvilja mot alla nya tekniska hjälpmedel göra sig gällande till den grad, att kammarens ledamöter ställa sig tveksamma till det, som i alla fall är kärnpunkten i sammansatta konstitutions- och bankoutskottets förslag.

Nu är det ju så, herr talman, att jag har en annan motivering än utskottet. Jag anser emellertid, att det skulle vara ganska litet bevänt med att försöka samla en majoritet omkring denna motivering. Nu har ju första kammaren tagit utskottets utlåtande. Om kamrarna i en fråga stanna i olika beslut beträffande motiveringen, så brukar det ju i regel gå så, att denna helt bortfaller. Här yrkas emellertid, att utskottet måtte få i uppdrag att överlämna utlåtandet till riksgäldskontoret, och det måste ju under alla förhållanden komma att ske. De synpunkter jag framställt komma följaktligen riksgäldskontoret i handom. Och jag anser, att de äro så förnuftiga, att jag vågar utgå ifrån att de komma att vinna beaktande. För övrigt finns det ju möjlighet att vid en kommande riksdag aktualisera denna sak motionsledes om icke på annat sätt.

Under sådana förhållanden har jag, herr talman, för närvarande intet yrkande.

Herr Holmgren: När »fakultetens opponent», den förste opponenter i denna diskussion, herr Lindskog, inledde sitt anförande ifråga om punkt 1 av utskottets utlåtande, så ville han göra gällande, att utskottet ställt sig i motsättning till riksdagens önskemål. Jag tror, att om han riktat denna anmärkning emot kommitténs förslag, hade han varit på fastare grund. Riksdagen har nämligen begärt, att man skulle låta verkställa utredning om »i vad mån ökad skynsamhet i publicerandet av kammarens protokoll måtte kunna ernås», under det att kommittén har lagt den största vikten vid ett tidigare tillhandahållande av kammarledamöternas yttranden, vida mera än vid ett påskyndande av protokollens tryckning. De framhålla dessutom det, att om dessa kammarledamöternas yttranden kunde så gott som omedelbart tillhandahållas pressen, skulle detta medföra ett starkare intresse från pressens sida för ett exakt återgivande av debatterna. Ja, på den punkten har utskottet icke kunnat låta sig helt övertygas, så mycket mera som de uttalanden, vi fått från pressens representanter, ha givit oss den uppfattningen, att pressen svårligen kan bereda något större utrymme åt riksdagens förhandlingar, än vad den hittills gjort. Det vidgicks ju också av herr Lindskog. Men om en pressreferent efteråt skall referera med tillgång till protokollet, så är det säkerligen icke lika lätt för honom att på det sättet åstadkomma ett gott referat av förhandlingarna, som om han sitter på läktaren och gör anteckningar i syfte att få fram det väsentliga. Ty märk väl, det är intet obetydligt material, som föreligger, om man skall invänta debattens slut för att göra ett referat. Jag förstår mycket väl däremot, att den, som till exempel skall skriva en politisk ledare på grundval av en riksdagsdebatt, gärna vill ha hela protokollet för att kunna gå igenom det. Han har heller icke så rysligt bråttom som referenten att få fram detta.

Emellertid håller jag före, och det gör även utskottet, att tidningarnas referat från debatterna allt fortfarande komma att utföras av pressens egna referenter, utan att de komma att använda de officiella utskriften av hållna anföranden. Men det är ju uppenbart, att i de fall, då det är nödvändigt att referera, huru orden exakt fallit, så måste naturligtvis referenten liksom hittills

Ang. de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m. (Forts.)
hänvända sig till vederbörande talare för att taga del av det skrivna anförande, som eventuellt föreligger, eller begära att få del av stenogrammet.

Nu framhålla kommitterade själva, att för genomförande av deras förslag är det nödvändigt, att även ojusterade yttranden göras tillgängliga. Ja, det är ju självklart, att så pass konservativa äro vi alla i denna kammare, att vi icke gärna hoppa på en sådan nyhet utan vidare. Och man gör naturligtvis den reflexionen, att lika litet som utskottet släpper ifrån sig några ojusterade utlåtanden, bör man icke heller tvinga den enskilde i kammaren att ställa till förfogande saker, som han kanske vill justera, därför att det kan finnas små oriktigheter, som kommit in. Jag tycker, det är att driva saken litet för långt att vilja tvinga folk att lämna ut yttranden, som de icke exakt kunna stå för. Men det utförliga referat, som herr Lindskog talade om, det har utskottet tänkt möjliggöra just genom att ersätta stenograferna med ett system med mekanisk ljudupptagning medelst telediphoner, kompletterat med nödvändigt antal stenografer. Och vi ha, såsom här förut framhållits av ett par talare, i sammansatta utskottet haft tillfälle att själva prova en sådan telediphonapparat. Men det är högst besynnerligt, huru olika omdömena kunna utfalla. Herr Lindskog var skäligen missnöjd med apparaten. För min del måste jag säga, att den fungerade perfekt och vida bättre, än jag någonsin hade drömt om att den kunde göra.

Herr Lindskog kom nog med en liten oriktighet, som även påpekades av herr Vougt. Jag tror icke, att kammaren alls skall behöva bliva skrämmd av vad som säges om att allt det sorl, som förekommer vid sidan om den talande, skulle komma att tagas upp på rullen. Så är nämligen alls icke fallet, ty det hörs icke mer än 1.5 högst 2 meter från apparaten. Och skulle man stå i talarstolen, kommer det icke att höras någonting alls av sorlet. Dessutom skulle var och en vid sin plats ha en apparat att tala i, och ingenting ovidkommande skulle upptagas i denna. Det är alltså ingen som helst fara med den saken.

Emellertid har det sammansatta utskottet, ehuruval vi där funno dessa apparater synnerligen lämpliga, ansett sig icke kunna stå till svars med att bara efter ett sådant prov föreslå riksdagen att antaga de där apparaterna och införa detta system, utan vi ha nöjt oss med att göra det uttalandet, att »riks-gäldsfullmäktige böra därför med uppmärksamhet följa den tekniska utvecklingen på förevarande område så att riksdagen genom deras initiativ till bankoutskottet så snart som möjligt må komma i tillfälle att prova frågan om mekanisk ljudupptagning av kamrarnas förhandlingar». När nu detta sammansatta utskott har ställt sig på denna basis är det icke heller att undra på, att utskottet kommit till den slutsatsen, att vi skola avslå det förslag som här kommit från kommitterade. Vi kunna icke här finna lämpligt att nu göra en hel omorganisation av stenografikåren, när vi stå beredda att kanske om en kort tid övergå till ett annat system. Då kan man just inte säga, att det nu är rätta tiden att göra några ändringar.

Sedan har utskottet för att bereda ytterligare möjligheter för pressen att få exaktare referat velat gå med på, att representanter från Tidningarnas Telegrambyrå skulle erhålla tillträde direkt till kamrarnas plenisalar, för att, t. ex. sittande vid ett bord framför talarstolen, kunna göra anteckningar och därigenom få bättre referat än de äro i stånd till på läktaren.

För min del finner jag utskottets ståndpunkt vittna både om förnuft och klokhet och yrkar för min del bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Törnkvist* och *Osberg*.

Ang. de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m. (Forts.)

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Då jag dristar mig att gå upp i denna debatt, är det därför att jag varit ledamot i den kommitté, som tillsattes förra året för att i enlighet med riksdagens då uttalade önskan söka utarbета ett förslag, som skulle möjliggöra ett snabbare publicerande av kamrarnas protokoll. Jag skall emellertid göra mitt anförande här ganska kort.

Det förefaller mig, som om de två talarna från oppositionen inom det sammansatta utskottet ha utvecklat en hel del av det som jag möjligen skulle kunnat ha att säga. Jag skall emellertid redan i början ta upp den anmärkning, som gjordes av den senaste ärade talaren, i det att han ansåg, att kommittén hade i viss mån frångått sitt uppdrag. Man hade i uppdrag, sade han, att sörja för ett snabbare publicerande av kamrarnas protokoll, men man hade koncentrerat sig på att få ett snabbare publicerande av de i kamrarna hållna yttrandena. Ja, men herr Holmgren, det är ju på detta sista som hela frågan beror. För närvarande är det ju så, att tryckningen av kamrarnas protokoll är beroende på när justering sker i kamrarna. Eftersom justeringen i kamrarna sker först på femte dagen efter det arbetsplenum hållits, kan ju först därefter någon tryckning av protokollen ske. Jag har ju äran att vara ledamot bland de deputerade för kammaren, som ha till uppgift just att övervaka att vederbörliga handlingar snabbast möjligt befordras till trycket, och jag kan försäkra, att i det avseendet försummas ingenting, utan så fort kamrarna ha justerat protokollen, befordras de snarast möjligt till trycket. Men denna ordning medför just det förhållandet i alla fall, som herr Holmbäck framhöll, nämligen att det dröjer omkring 10 dagar från det ett arbetsplenum hållits intill dess de tryckta protokollen kunna utdelas i kamrarna, och fjolårets riksdagsbeslut innebar ju, att man skulle förkorta denna tid. Jag tror sålunda att man icke kan rikta något klander emot kommittén för att ha försummat det väsentliga i sitt uppdrag, när den nu har koncentrerat sig på det som i detta avseende är det väsentliga, nämligen att så fort som möjligt få fram de anföranden som hållas i kamrarna och bringa dem till justering.

Nu har emellertid det sammansatta utskottet avvisat, kan man säga, denna del av frågan, och i stället koncentrerat sig på en annan del såsom varande det väsentliga, den nämligen att man skulle frångå det hittillsvarande sättet för upptagande av anföranden i riksdagen och övergå till en mekanisk upptagning. Härom säger utskottet, att kommittén, som även diskuterat denna sak, har avvisat denna tanke. Det förefaller av de hållna anförandena, som om man anser, att kommittén i det avseendet icke varit tillräckligt grundlig i sin utredning, och att man sålunda nu från det sammansatta utskottets sida vill betrakta detta som huvudfrågan i det föreliggande ämnet. Såvitt jag förstår, har man emellertid icke med lösande av sättet för upptagande av anförandena i kamrarna på något sätt nått det som under fjolåret ansågs vara det väsentliga, nämligen att få ett snabbare publicerande av protokollen, men jag skall icke gå in härpå i detta sammanhang. Jag vill emellertid förklara, att kommittén hade införskaffat autentiska uppgifter, huru försök i denna riktning utfallit inom andra parlament eller andra offentliga församlingar, som prövat systemet. De inkomna yttrandena befinna sig icke i det skick att man här kan föredraga dem. Vi ha heller icke från kommitterades sida något bemyndigande att göra det. Jag vill emellertid för min del säga, att det material, som på detta sätt ställts till kommitténs förfogande, visade klart och tydligt, att man ännu icke har kommit så långt i denna mekaniska upptagning av anföranden, att det vore möjligt att tänka sig ett genomförande av densamma. Det är möjligt att tekniken på det halvår, som förflutit sedan kommittén fick sitt material och tills nu, gjort framsteg på detta område. Jag för min del är

Ang. de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m. (Forts.) emellertid icke riktigt övertygad ännu i det avseendet, men det spelar ju, förefaller det mig, i sakens nuvarande läge icke någon större roll.

Jag har med detta velat ha sagt, att kommittén ägnat denna fråga om ett mekaniskt upptagande av anförandena all uppmärksamhet, men att man ansåg, att denna sak icke var så utexperimenterad, att man kunde på grundval därav nu framlägga något förslag till frågans lösning på den vägen. Det förefaller mig emellertid, att när det sammansatta utskottet, och särskilt då vissa ledamöter av detta, så livligt förordar denna väg, så beror detta på att man tror, att man på det sättet skall på ett mera exakt och riktigt sätt kunna återge de hållna anförandena. De uppgifter som vi fingo från Norge visa emellertid, att den mekaniska upptagningen där varit snarare en nackdel än en fördel, ty när anförandena i Norge kommit ut ur apparaten, befunnos de icke i sådant skick, att de kunde befordras till trycket, utan måste göras om. Det beror givetvis på vilka som hålla anförandena. Det är ju alldeles självklart, ty man brukar ju skämtsamt säga, när man tycker att ett anförande ganska väl kunnat passera utan s. k. justering, att man råkat ut för en välvillig stenograf, d. v. s. stenografen har då i sin skriftliga upptagning av vad som sagts gjort anförandet bättre än det möjligen blivit framfört. Men maskinerna äro icke så där välvilliga, utan de återge anförandet lika omedelbart som det är sagt, och när norrmännen i det avseendet brista i utförandet, är jag alldeles övertygad om att även vi 229 debattörer i andra kammaren också en och annan gång komma till korta i det avseendet.

Emellertid skall jag icke tillmäta denna sak alltför stor uppmärksamhet heller, därför att framtiden får ju visa, vad som i det avseendet kan vara riktigt. Jag vill emellertid erkänna, att herr Holmgren har rätt i vad han sade, att om man nu skall gå in för en omläggning av systemet på det sättet, att man skulle övergå till en mekanisk upptagning av anförandena, är det icke lämpligt att nu genomföra en omorganisation av stenografkåren i syfte att få den sammansatt på helt annat sätt än hittills och avlönad på helt annat sätt än som nu sker, utan att det då är lämpligt att låta denna fråga mogna. Jag vill tillägga, att lokalfrågorna inom riksdagshuset äro ju för närvarande av den naturen och befinna sig i så pass svävande läge, att även denna sida av saken så att säga inbjuder till att skjuta upp ett avgörande av frågan. Jag skall sålunda icke, herr talman, med någon besvikenhet se ett resultat i denna fråga som innebär, att ingenting definitivt nu i år åtgöres. Men jag har med detta velat ha sagt, att kommittén har försökt att på grundval av sitt uppdrag åstadkomma och presentera för riksdagen en lösning, som man trodde skulle vara tekniskt möjlig att genomföra, och min övertygelse är också den, att om man här hade velat nå det som fjolårets riksdag uttalade sig för, nämligen ett snabbare publicerande av protokollen, så hade man kunnat uppnå detta resultat på grundval av kommitténs förslag.

I sakens nuvarande läge har jag emellertid, herr talman, icke något yrkande att framställa.

Herr Månsson: Herr talman! Om denna sak vill jag bara säga, att den är en modenyck, och det är ett mod, som kommer trettio år för sent. Detta, att man skall få snabbare protokollreferat har redan förut varit uppe. Det var uppe på Politikens glanstid i Köpenhamn, när kampen stod mellan vänstern och estrupiaterna — ty dem bekämpade man med alla medel — och det var också uppe en tid när högern här stod som motståndare till den allmänna rösträtten. Då yrkade vi inom vänstern också på detta och förde i viss mån fram saken till debatt. Men det är nu tjugufem år sedan det hade någon förnuftig mening att tillhandahålla tidningarna snabba protokoll. Låt

Ang. de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m. (Forts.)
oss bara säga att det kommer två dagar efter det debatter hållits här i riksdagen. Jag vill se den journalist, han skulle vara bra uppskattad, som har sin antällning kvar, efter det han infört ett referat som är två dagar gammalt. Nu för tiden ha våra tidningar, som efterhärma den engelska soptunnejournalistiken — de ha i hög grad kommit att likna den — filmdivor och allt möjligt annat nyhetskräm att syssla med. Vad skulle det betyda, om professor Lindskog eller Fabian Månsson eller någon annan sagt det eller det ordet i kamrarna? Vem har tid att höra på det två dagar efteråt — det är meningslöst, och meningslös är hela denna debatt, meningslöst utskottets arbete med denna fråga.

Man talar här om Englands och om Tysklands parlament. Tyskarna ha ju en gång för alla varit födda med intresse för politik, och även om de för ögonblicket ha en annan inriktning, så bli de alltid födda politiker, både av historiska och affärsskäl. Det är en helt annan historia, det är en stormakt med många miljarder i budgeten om året, och det är en stormakt, som kämpat för att komma upp och ut i världen gång efter annan. Det engelska parlamentet! Ja, så och så gör det engelska parlamentet. Där har man elektriska apparater som upptaga allt vad som säges vid varje ärende. Ja, där är av gammalt en annan apparatur. När där är plenum och man t. ex. är nere i kaféet ser man meterhöga filmrullar eller vad jag skall säga som rulla som en fris uppe vid taket och tillkännage att nu talar han eller han, eller den eller den paragrafen och propositionen är uppe till behandling. Parlamentet håller sig med en egen stor poliskår och överallt i dörrar och korridorer ser man poliser, som ropa ut talarnas namn. Det är ett världsparlament med en apparat, som vi icke kunna drömma om. Det är ju ett parlament, som faktiskt, om icke formellt, styr halva jorden. När den ryska riksdagen i sommar blir verklighet, blir det samma historia med dess 1,200 riksdagsmän, där naturligtvis icke mer än en tiondel verkligen kunna deltaga, för de andra blir det ju en ren formfråga. Och vidare är det så, att även för våra små parlament blir det allt mer och mer faktiskt en likriktning. Det är ett fult ord, men det kan icke förnekas. Vad jag säger här eller vad någon annan talare säger här i allmänhet, intresserar icke det ringaste varken publiken eller tidningarna, endast vad en och annan ledare säger. Det hela är tillrättalagt på förhand och avgöres på förhand. Man kan lika gärna trycka på en knpp, alltihop kan klaras lika bra. Den gamla tiden med dess gamla riksdagstal tillhör en förgången tid och kommer näppeligen mera åter. Alltså är det ännu mindre skäl, ty det blir inga protokoll att tala om — det kan bli långa ramsor om ingenting, långa upprepanden, men i verkligheten blir det inga nya ord eller tankar, annat än de som uttalas från ledande håll eller oppositionshåll som signaler.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Fast: Herr talman! Jag tror, att man i mycket hög grad överdrivit betydelsen för pressen av snabbare protokoll. Det är känt, att pressen icke kan ta emot mera eller ge mera utrymme än som för närvarande ges åt riksdagsdebatterna. Men även om man skulle ha glädje av att ha exaktare protokoll för utskrivning av referat, blir ju detta ingenting annat än ett koncentrat, där det väsentligen således kommer att hänga på huru vederbörande referent i sammanträngd form disponerar vad talaren sagt. Något exakt återgivande kan ju i så fall icke ändå komma att äga rum.

Att den väg utskottet föreslår för att få snabbare protokoll leder till målet, bör vara klart. Det är icke tal om den saken, ty det allmänna intrycket i det sammansatta utskottet var, att de tekniska apparaterna, som där provades, fungerade väl. Det p. m. som åtföljer utskottets utlåtande anger också huru man

Ang. de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m. (Forts.)

tänkt sig denna anordning. Man skulle få en sådan apparat framför varje talare, och man skulle således icke behöva uteslutande använda sig av talarstolen, vilket vore det enda som talade emot anordningen. Man helt enkelt ställer in apparaten genom att trycka på en knapp. Alla andra apparater utom denna äro icke ljudupptagande. Det är icke tal om annat än att den på ett mycket exakt sätt återger vad en talare har sagt. Det blir i kammaren mycket bättre förhållanden än t. ex. vid upptagningen uppe i utskottet. Efter en timme kunde vi i varje fall få i vår hand det inledningsanförande eller rättare sagt den redogörelse, som sekreteraren lämnade, då utskottet började sitt arbete. Då företogs ändock icke upptagningen under de mest gynnsamma betingelserna. Vi hade icke mer än tre maskinskriverskor, av vilka ingen var van vid riksdagsförhandlingar och således inställd på utskrift av riksdagsprotokoll. Det är bara en kostnadsfråga, huru snabbt man således vill ha anförandena utskrivna. Skaffar man flera som syssla med utskrifterna och har man tillräckligt kvalificerade krafter härför, skall man helt enkelt kunna en timme efter det ett anförande hållits få i sin hand ett exakt referat av sitt eget yttrande. Låt det sedan bli talarens egen sak, om han vill överlämna detta till pressen, sedan han sett igenom det, och vi behöva icke diskutera frågan om justerade eller ojusterade protokoll. Den frågan löser sig alldeles av sig själv. Jag skulle för övrigt i detta sammanhang vilja säga, att det skall bli förfärligt roligt att se, huru många gånger dessa yttranden komma att bli efterfrågade av tidningarna. Jag är tämligen övertygad om, att det kommer att bli ytterst få anföranden, ty i den mån de återgivas där i något större sammanhang, äro de i regel tillställda tidningarna redan i förväg, och det är ju det sätt som anlitas för återgivandet i tidningspressen. När man har denna uppfattning, att problemet ligger så nära sin lösning och det icke är mycket att diskutera om, då måste väl kammarens ledamöter ge oss rätt i, att det vore synnerligen orimligt att skapa till en ny stenografkår med fast anställda tjänstemän, som man sedermera skulle bli tvungen att pensionera om ett par år. Förmodligen skulle det komma att anföras som skäl mot den nya anordningen, att man icke utan vidare kunde kasta den nya stenografkåren över bord. Vi kunde väl icke gärna pensionera tjänstemän, som befunde sig i sina bästa år. Så brukar aldrig den svenska riksdagen handla.

Jag minns, när jag första gången i konstitutionsutskottet pläderade för införande av elektriska voteringsapparater. Det är icke många år sedan dess. Då sade man: Det är fullständigt omöjligt. Det går icke att genomföra på ett tillfredsställande sätt. Det hjälpte inte att hänvisa till att man infört sådana apparater i Finland och att liknande system användes på börsen. Man menade, att det vore någonting, som vore otänkbart i Sverige. Sedermera beslöt emellertid riksdagen att anskaffa elektriska voteringsapparater och nu tänker jag vi äro överens om att vi icke vilja undvara detta system.

Det är min bestämda uppfattning, att det kommer att gå på samma sätt med det mekaniska ljudupptagningsystemet. Inför man ett sådant system, så kommer frågan om pressens snabbare information att lösas av sig själv. I detta sammanhang vill jag passa på tillfället att framhålla, att den omständigheten, att utskottet icke uttryckligen sagt ifrån, att försök skola göras nästa år, icke innebär, att utskottet motsätter sig det förslag, som framlagts i herr Holmbäcks reservation. Utskottet har skrivit, att riksgäldsfullmäktige böra följa utvecklingen på detta område. Försök med ljudupptagningsapparater böra givetvis anställas, så snart det visar sig lämpligt. Bäst är kanske att först göra försök i mera begränsad omfattning och sedermera i större omfattning. Man bör försöka komma till klarhet om systemet är användbart eller icke.

Ang. de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m. (Forts.)

Detta är i huvudsak de skäl, som för mig varit avgörande. Jag är icke alls rädd för att utlämna ojusterade anföranden och detta så mycket mindre, som jag ofta haft den oturen att glömma bort att gå in i justeringsrummet för att justera mina anföranden. Jag tror inte, att det är så värst farligt.

Utskottet har föreslagit, att representanter för Tidningarnas Telegrambyrå skola kunna erhålla tillträde direkt till kamrarnas plenisalar. För att denna anordning skall bliva till någon nytta, torde erfordras, att nödiga lokaler upplåtas för journalisterna i närheten av plenisalarna för verkställande av utskrifter m. m. Detta bör beaktas, när riksdagen går att taga ställning till den aktuella frågan om riksdagshusets ombyggnad. Den frågan har ju även betydelse för det spörsmål, som vi nu diskutera; det kan inte vara lämpligt, att gå in för ett system, som skulle kräva betydande utrymmen för ett nytt stenografkansli, innan vi veta, hur det blir med ombyggnaden och vilka lokaler, som i första hand böra avses för ändamålet.

I frågans nuvarande läge har utskottet enligt min mening icke gärna kunna komma till annat resultat än som framgår av utlåtandet. Utskottets ståndpunkt innebär icke, som den förste ärade talaren sade, ett utslag av konservatism. Utskottet har tvärtom visat mindre konservatism än stenografkommittén. Jag tror, att man fortare kommer fram till ett lyckligt resultat efter utskottets linje än efter kommitténs linje.

Herr talman, jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Nyblom: Herr talman! Jag kan icke dela den pessimistiska uppfattning, som särskilt herr Månsson gav uttryck åt, att ingenting är att göra. Jag skall tillåta mig att i korthet skissera ett positivt förslag till den kraft och verkan det kan ha. Jag är alldeles övertygad om att man beträffande tryckningen av riksdagens protokoll icke kan komma mycket längre än vi nu befinnas oss. Möjligen kan man då något förkorta justeringstiden och tryckningstiden. Emellertid skulle man på följande sätt kunna ernå ett offentliggörande av det väsentliga, som sagts av respektive riksdagsmän. Det skulle vara möjligt att till pressens förfogande ställa utförliga och sakliga referat. På varje riksdagsmans pulpet skulle timme för timme kunna läggas referat av det väsentliga, som förekommit i kammaren. Detta skulle kunna gå, om staten ville taga i sin hand Post- och Inrikestidningar, den gamla »Postgumman», och av denna tidning göra en verklig statstidning. En sådan tidning skulle kunna startas på en betryggande ekonomisk grundval. I båda kamrarna skulle ett antal väl kvalificerade politiska journalister upptaga referat av vad som sades och ställa om att utskrifter av dessa referat timme för timme lades fram på ledmöternas pulpeter. Genom denna journalistkår skulle pressen på tillfredsställande sätt hållas å jour med förhandlingarnas gång. Journalistkåren skulle rekryteras med journalister av samma kvalitet som exempelvis herr Sachs på Tidningarnas Telegrambyrå. Det är icke möjligt för referenterna på pressläktaren, som äro alltför fåtaliga, att på ett tillfredsställande sätt följa förhandlingarna i kamrarna och giva pressen de meddelanden, den åstundar för att kunna göra verkligt bestämda uttalanden. Detta skulle däremot bliva möjligt för journalister, som ägde tillträde till plenisalarna. Jag tror, att man på detta sätt skulle kunna skapa en organisation, som tillfredsställde pressen, allmänheten och riksdagsmännen. Just nu kan man naturligtvis inte komma någon vart, vilket jag beklagar. Jag har dock velat kasta fram mitt förslag därför att jag är övertygad om att frågan nu faller framåt och kommer upp till förnyad prövning ett kommande år.

Ang. de stenografiska referaten från riksdagens debatter m. m. (Forts.)

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Om jag nu säger, att denna debatt pågått alldeles för länge och likväl dristar mig att öka raden av talare, så innebär detta ett paradoxalt uppträdande, det medges. Men då jag, efter vad jag tror, är den ende nu i kammaren närvarande, som under många år suttit som riksdagsreferent där uppe på hyllan, torde ett inlägg i denna debatt av mig i min egenskap av f. d. referent icke anses vara saken alldeles ovidkommande.

Det är klart, att det är i hög grad önskvärt, att riksdagsprotokollen bliva tillgängliga mycket tidigare än som nu sker. Det är också klart, att de kunna färdigställas tidigare. Om så skedde, skulle det vara till nytta för många och icke minst för riksdagsmännen själva. Här har uttalats den uppfattningen, att tillhandahållandet av stenografiska protokoll över riksdagens förhandlingar någon timme efter det anförandena hållits, skulle kunna främja publiciteten och vara till gagn för tidningarnas nyhetstjänst. Detta är en fullkomlig villfarelse. Det går icke till på det sättet. De referat, som skola tillställas tidningarna, måste göras av tidningsmän direkt. De måste skrivas ned ögonblickligen. Ibland förekommer något som förr var regel eller att tidningsmän referera förhandlingarna för sina tidningars räkning, och då måste de skriva sina referat så, att dessa ögonblickligen kunna befordras från riksdagsläktaren till sätteriet. För en tidningsman är det ett mycket mera tidsödande och besvärligt arbete att få fram kontentan av debatterna genom att göra utdrag ur stenografiska protokoll än att direkt referera förhandlingarna. Betydelsefullt skulle vara, om man kunde ge tidningsmännen en bättre plats i riksdagen, så att de lättare kunde uppfatta vad riksdagens ärade ledamöter säga. En liten reform i samma syfte skulle vidare vara, om talarna som regel ville begagna sig av talarstolen och det vore nog också önskvärt om talarna icke, såsom nu ofta sker, vända ryggen åt referenterna på läktaren. Kunde dessa förändringar vidtagas, skulle det strax bli litet bättre.

Jag medger, att det under vissa omständigheter för de tidningsmän, som sitta på huvudstadspressens ledareavdelningar, skulle kunna vara till nytta att till sitt förfogande samma kväll, som respektive anföranden hållits, ha stenografiska protokoll, men riktiga tidningsmän bruka vilja göra sina iakttagelser själva och skriva sina kommentarer på grundval av vad de själva iakttagit. De gå hit och höra på debatterna för att få sina intryck frisch vom Fass så att säga. Det är bättre än att få dem i andra hand från stenografiska protokoll. För kontrollens skull kan det dock naturligtvis vara önskvärt att ha tillgång till stenografiska referat.

Saken är icke av så stor betydelse, som man här tycks föreställa sig. Med mitt lilla inlägg har jag velat skingra den föreställning, som möjligen hyses av en del av kammarens ledamöter, att ett tillhandahållande av protokollen ett par tre timmar efter det anförandena hållits skulle kunna öka publiciteten beträffande riksdagsförhandlingarna. Detta är den fullkomligaste villfarelse. Som saken nu ligger till, är det mig nästan likgiltigt vad kammaren beslutar. Jag är närmast böjd för att instämma i det resonemang, som kommit till uttryck i den av herr Vougt avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Hagberg* i Malmö och *Olovson*.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen samt bifall i stället till den av herrar Gustaf Adolf Björkman och Lindskog avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Vid härefter skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av fri flyttning från Boden för vissa där tjänstgörande militära befattningshavare m. fl. blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln framlagda förslag rörande avveckling av skeppsgossekåren i Marstrand; och anförde därvid

Ang. avveckling av skeppsgossekåren i Marstrand.

Herr **Lithander**: Herr talman! Jag har icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Jag vill emellertid påpeka en sak, som bör observeras. Här har man begärt och fått 45,000 kronor för en avveckling av skeppsgossekåren i Marstrand. Dessa medel skola användas för att avveckla en kår, som riksdagen beslutat skall upphöra. Man får ingen verklig valuta för pengarna. Man sätter i gång en avveckling, men därmed är saken icke utagerad. Regeringen måste givetvis finna någon annan form för att fortsätta den ifrågavarande verksamheten. Vad skall ersätta skeppsgossekåren och vad kommer det att kosta? Utan att begära något svar nu, vill jag rikta dessa frågor till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet. Hur har regeringen tänkt sig fylla rekryteringsbehovet i fortsättningen? Man klipper av en 400-årig tradition utan att sätta någonting annat i stället.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Till avgörande företogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående stat för skeppsgosseskolan m. m.;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till reparation av ångpannorna å pansarskeppet Oscar II;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om täckande av vissa å fonden för förlag till statsverket bokförda förskott till försvarsväsendet m. m.;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt arvodestillägg till vissa rullföringsbiträden;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av vissa anslagsmedel för utredning rörande nya fartygstyper; och

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av viss haverikostnad.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Härpå föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av vissa kronan tillkommande fordringar hos flaggkorpralen J. L. Gunnesson och marinintendenten av 1:a graden R. H. Berg.

Kammaren biföll utskottets däri gjorda framställningar.

§ 9.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående tillfällig och provisorisk löneförbättring för viss personal vid sjöförsvaret blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Ang. anslag till tullverket för budgetåret 1937/1938.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tullverket för budgetåret 1937/1938.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Senander**: Herr talman! Jag har icke för avsikt att framställa något yrkande, men jag har vid behandlingen av detta ärende velat fästa uppmärksamheten på ett par saker. Med förslaget om kustbevakningens omorganisation har man avsett att åstadkomma större effektivitet i kampen mot sprit-smugglingen. Under sådana förhållanden är det självfallet av största betydelse, att man ser till att den personal, som har att föra denna kamp, nämligen kustbevakningspersonalen, erhåller så gynnsamma arbetsvillkor som det överhuvud taget är möjligt. Men de förhållanden som råda i detta hänseende måste betecknas såsom minst sagt skandalösa. Icke blott kustbevakningspersonalen utan även gränsbevakningspersonalen saknar reglerad arbetstid. Kustbevakningspersonalens tjänstgöringsskyldighet är obegränsad. Kustbevakningspersonalen får stå till förfogande under 624 av månadens 720 timmar. Den enda fritid, som står denna personal till buds, är 4 fridygn om sammanlagt 96 timmar per månad. Under återstoden av varje månad måste personalen stå till förfogande 24 timmar per dygn när helst tjänstgöring påfordras. Denna personal har således tre gånger så lång tjänstgöringsskyldighet som andra statsanställda. Detta förhållande måste man beteckna som en skandal. Det är allt annat än meriterande för det demokratiska samhället Sverige att man ännu har betydande grupper av statens egna anställda, som helt sakna varje som helst tillstymmelse till reglerad arbetstid. Det är betecknande för tullmyndigheternas uppfattning om denna personal, att man har beräknat personalbehovet efter omorganisationens genomförande beträffande kustbevakningen från en sådan utgångspunkt som att denna personal skall stå till förfogande under 624 timmar av månadens 720. Klart är, att man under sådana förhållanden kunnat gå in för den inskränkning av personalbeståndet vid kustbevakningen som generaltullstyrelsen här gjort. Redan innan ens riksdagen beslutat om omorganisationen skyndade man sig att genomföra indragningar. I stället för att utöka personalen vid kustbevakningen, så att man kunde bereda densamma en rimlig arbetstid, har man sedan kustbevakningssakkunniga år 1935 framlade sitt förslag till omorganisation av kustbevakningen, dragit in inte mindre än 75 man.

Jag har velat påtala denna sak, då jag anser, att därest man vill uppnå det resultat man åsyftar med omorganisationen, nämligen en effektivisering av kampen mot smugglingen, så må man också dra de naturliga konsekvenserna av en sådan inställning och ge personalen en reglerad arbetstid.

Jag skulle särskilt till herr finansminister Wigforss vilja rikta den hemställan, som för övrigt är ett allmänt krav från kustpersonalens sida, att han snabbast möjligt genomför den reglering av arbetstiden, som kustbevakningspersonalen så länge blivit lovad men hittills förvägrats.

Ang. anslag till tullverket för budgetåret 1937/1938. (Forts.)

Herr talman! Jag inskränker mig alltså till att framhålla dessa synpunkter, och jag har som jag tidigare nämnde intet särskilt yrkande.

Herr förste vice talmannen hade under detta anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Hällgren**: Herr talman! Jag kan ju till viss del instämma i vad herr Senander anført här rörande kustbevakningspersonalen, dess förhållanden och organisation. Jag har själv blivit uppvaktad av personalen vid kustbevakningen. De indragningar, som generaltullstyrelsen vidtagit redan innan riksdagen sagt sitt sista ord i frågan om kustbevakningens omorganisation, ha väckt mycken irritation vid Sveriges sydkust. Jag påpekar sålunda, att man i Åhus kustdistrikt, där det nu finns ordinarie och extra personal till ett antal av 42 stycken, har man gått in för en minskning till 26 man efter den 1 januari 1937. Om planen skall genomföras såsom de sakkunniga föreslagit, skulle det innebära, att på en kuststräcka från exempelvis Åhus i Skåne till Hällevik i Blekinge skulle alla nu befintliga posteringar dragas in. De sakkunniga ha i stället föreslagit, att personalen på Norrlandskusten skulle utökas. Statsrådet har inte fattat ställning till frågan om hur den lokala posteringen längs kusterna skall vara ordnad, utan han har i stort sett gått in för planen i dess helhet. Det kommer sedermera i fråga om planens tillämpning att bero på generaltullstyrelsen om och å vilka platser posteringspersonal skall finnas. Med vad jag här yttrat har jag endast velat säga, att man kan vara nöjd med departementschefens uttalande angående posteringarnas placering utefter kusten, men att generaltullstyrelsen nog torde böra iaktta de direktiv, som äro givna från såväl Kungl. Maj:ts som också riksdagens sida, därest nu, såsom jag tror, detta statsutskottets utlåtande skulle vinna riksdagens godkännande. Med tanke härpå skulle ju personalen även vid den kuststräcka jag representerar kunna känna sig ganska tillfredsställd.

Jag vill emellertid i detta sammanhang inte underlåta påpeka vad departementschefen sagt i fråga om den lokala personalen. Han säger på sid. 71 i propositionen: »I detta sammanhang må nämnas att posteringsplanens genomförande torde i viss mån påverkas av de närmare åtgärder, som kunna finnas påkallade för lösandet av den för närvarande aktuella frågan om arbetstidsreglering vid kustbevakningen.» Det är ju också alldeles nödvändigt att den frågan löses fortast möjligt. Jag tar ett enda exempel. Enligt posteringsplanen skall vid det fiskeläge i Blekinge som heter Nogersund finnas en enda man anställd. Ifrågavarande hamn besökes dagligen av 30 å 40 stycken fiskebåtar, som ofta bruka bedriva fiske i danska farvatten, och som således när de återkomma till svensk hamn måste bli föremål för undersökning. Denna hamn besökes också ofta av danska fiskebåtar, som där avlämna sina fångster, och som inte få lossa förrän de blivit undersökta av tullpersonalen. Man kan fråga sig om meningen är, att en enda person på denna plats skall tjänstgöra 24 timmar om dygnet, och om han inte skall ha någon möjlighet till ledighet och vila. Frågan om reglering av arbetstiden för kustpersonalen måste lösas, men i och med att denna fråga löses, kommer också den plan att rivas sönder, som de sakkunniga gjort upp rörande vår yttre kustbevakning. Därför har jag med mitt anförande endast velat understryka vad utskottet säger på sid. 17 i detta utlåtande, nämligen att man bör gå försiktigt fram när man genomför denna organisation. Jag uttrycker den förhoppningen, att detta uttalande måtte vinna beaktande såväl av Kungl. Maj:t som av det ämbetsverk, som skall förverkliga denna posteringsplan och denna omorganisation.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Ang. viss
ändring i
1927 års
malmavtal
mellan
svenska sta-
ten, å ena,
samt Luossa-
vaara—
Kiirunavaara
Aktiebolag och
Trafik-
aktiebolaget
Grängesberg—
Oxelösund, å
andra sidan.

Till avgörande förelåg härefter statsutskottets utlåtande, nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i 1927 års malmavtal mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, jämte en i ämnet väckt motion.

I en den 26 februari 1937 dagtecknad proposition, nr 155, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund träffa avtal om ändring av 1927 års malmavtal i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna grunder.

I samband härmed hade i en inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.* väckt motion, nr 437, hemställts, att riksdagen icke måtte bifalla propositionen.

Utskottets hemställan innefattade, att kammaren måtte med avslag å motionen II:437 bifalla Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Det är ju, herr talman, ingen anledning förneka, att det beslut, som riksdagen i dag går att fatta i den här frågan, är rent bagatellartat jämfört med de beslut, riksdagen tidigare har fattat visavi Grängesbergsbolaget. Det hela ligger ju för övrigt så till att det inte är fråga om något direkt anslag till bolaget, utan att det närmast är fråga om hur malmbanans förräntningsfond skall förvaltas. I det avseendet har nu bolaget ställt vissa anspråk. Det tycks emellertid vara klart av regeringens uttalande i propositionen, att det här är fråga om att göra en ekonomisk eftergift åt bolaget. Däremot står det inte klart för någon, hur stor denna eftergift kommer att bli, eller vilka konsekvenserna komma att bli av ett bifall till regeringens proposition och utskottets förslag. Även om konsekvenserna därav inte skulle bli så stora ha vi emellertid för vår del yrkat avslag å förslaget. Vi ha gjort detta ur principiell synpunkt, då vi anse, att riksdagen inte har någon anledning att göra några flera eftergifter åt detta malmbolag, utan att riksdagen tvärtom måste slå in på ny kurs och försöka ta tillbaka litet av de väldiga privilegier och monopol, som malmbolaget har förskaffat sig, när det gällt att exploatera vårt lands allra rikaste naturtillgång.

Vi anse således, att den kungl. propositionen innebär ett fullständigt onödigt tillmötesgående gent emot bolaget. Att bolaget inte har någon juridisk grund för sin framställning tycks ju vara alldeles självklart. Härtill kommer också den omständigheten, att bolaget för närvarande inte har några ekonomiska svårigheter att åberopa sig på. Tvärtom är det ju så, att bolaget för närvarande kan glädja sig åt en konjunktur, som det väl aldrig någonsin tidigare haft maken till. Bolagets skäl för denna framställning är att förräntningsfonden för malmбанan visat en medelsanhopning, som man inte tidigare kunnat räkna med. Såvitt jag förstår är väl detta förhållande bara ett resultat av den omständigheten att statens järnvägar sköta sina affärer med malmбанan på ett ekonomiskt sätt. Denna omständighet borde väl inte föranleda bolaget att göra framställningar, som syfta till ett profiterande på detta förhållande. Snarare skulle det väl vara statens järnvägar eller staten som sådan

Ang. viss ändring i 1927 års malmavtal mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan. (Forts.)

som skulle dra nytta därav. Härtill kommer ju det faktum att man redan 1927 när malmavtalet uppgjordes, kunde förutse denna medelsanhopning. Bolaget hade ju nämligen lika stor anledning att räkna med goda konjunkturen som med dåliga. Dessutom är ju egentligen bolagets frakttillägg ingenting annat än en slags kompensation för de oerhört låga frakter, bolaget får betala till statens järnvägar. Bolaget har mellan 50 och 63 procents rabatt, alltså en rabatt som så vitt jag känner till, ingen annan befraktare på statens järnvägar har någon som helst motsvarighet till. Det märkliga är att detta bolag nästan varje år skall behöva kriga med regering och riksdag om dessa fraktavtal och om betingelserna för malmens nedfraktning till hamnarna. Bolaget har också utarbetat en bestämd taktik, och som en hästskojare ställer det alltid två förslag, ett som representerar maximum av dess önskningar och ett som väl skall representera vad bolaget anser möjligt att ernå. Det har visat sig att denna taktik alltid håller. Man får inte alltid allt man begär, men det mindre kravet har regeringen alltid, den må vara av vilken färg som helst, visat sig beredd att tillmötesgå.

Herr talman! Jag skulle till den här frågan vilja knyta en reflexion, som väl inte har direkt men dock indirekt samband med densamma. Staten är ju numera hälftenägare i Grängesbergsbolaget. Staten har alltså efter 1927 års avtal uppnått att den till hälften skall kunna tillgodogöra sig vad staten egentligen rätteligen skulle ha helt och hållet. Det är väl nämligen inte tu tal om annat än att de tillgångar som här exploateras, inte äro privat egendom utan hela det svenska folkets egendom. Det är en nationaltillgång, som egentligen inte borde få exploateras av privata intressenter. Sedan riksdagen 1927 gjorde upp sitt stora avtal med detta bolag, har ju erfarenheten visat hur utstuderat riksdagen blivit dragen vid näsan av detta bolag. När man då behandlade frågan om det stora malmavtalet, fanns det en mycket deciderad mening i den svenska riksdagen som gick ut på att det var alldeles otänkbart att det skulle kunna överlämnas åt privata att exploatera de väldiga lappländska malmfälten. Män som Adolf Hedin och Hjalmar Branting förde också en mycket hård kamp mot tanken att dessa naturtillgångar skulle utlämnas åt privata rovriddare, då det i stället borde vara det svenska folkets och svenska statens angelägenhet att exploatera desamma. Sedan 1907, inom loppet av 20 år, hade dessa privata exploatörer i direkta profiter från dessa malmfält erhållit inte mindre än 289 miljoner kronor — 289 miljoner kronor! De ha på sina aktier fått en utdelning av inte mindre än genomsnittligt 30 procent per år. Under samma tid har staten, den andra hälftendelägaren, erhållit 30 miljoner kr., eller 30,688,000 kr. noga räknat, d. v. s. 3 procent. Formellt fastslogs ju inte statens hälftendelägarskap förrän vid 1927 års malmavtal, och då inträdde en stor förändring. Om jag undantar de senaste åren, har staten sedan dess erhållit 38½ miljoner kronor men i gengäld betalat tillbaka 30 miljoner kronor. Detta är resultatet hittills av de överenskommelser som staten träffat med Grängesbergsbolaget, och detta bevisar väl om något vilka oerhörda ekonomiska eftergifter den svenska riksdagen gjort gentemot de privata exploatörerna av malmfälten.

Man skulle här kunna draga en annan parallell. Som jag redan sagt krigar bolaget varje år med riksdag och regering om fraktavgifterna. Bolaget har emellertid sin egen rederirörelse med samma direktörer som i L. K. A.-B., och dess 25 malmbåtar i trafik redovisa varje år en vinst på en, två och tre miljoner kronor. Men här är det aldrig fråga om att staten såsom hälftendel-

Ang. viss ändring i 1927 års malmavtal mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan. (Forts.)

ägare i Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag skulle lägga fram några synpunkter eller framföra några intressen i fråga om de frakter som Grängesbergsbolaget har på dessa fartyg. Här tar man på en omväg — jag tror inte man gör sig skyldig till någon överdrift om man säger det — varje år in stora belopp, som man skulle kunna diskutera det berättigade i, precis ur samma synpunkt som man nästan varje år river upp en diskussion i riksdagen om det berättigade i bolagets fraktavgifter på statens järnvägars banor där uppe i malmfälten.

Då och då skildrar tidningspressen det oerhörda nödtillståndet där uppe i Norrbotten, och så ordnar någon Stockholmstidning en insamling, där man får ihop lite blöjor eller kanske t. o. m. några hundralappar, och så delar man ut litet allmosor åt det folk som lever i vårt lands allra ogästvänligaste provins. Ibland tar också regeringen ett särskilt krafttag, jag behöver bara påminna om hur man i höstas delade ut äpplen åt de stackars barnen där uppe i bygderna; de fingo, vill jag minnas, fyra äpplen var som en omväxling i den trista kosten.

Men, mina herrar, tro ni att folket där uppe kan känna sig tillfreds med att veta, att man hittills bara ifrån dessa malmfält i Norrbottens län i rena profiter erhållit omkring en halv miljard kronor under de år som malmfälten exploaterats? Tänk er bortåt en halv miljard kronor — detta skulle per familj där uppe betyda bortåt 15,000 kronor. Tro ni inte att dessa människor som leva där uppe och som se, vilka oerhörda rikedomar som exploateras från malmfälten — varav staten får en bråkdel jämfört med vad de privata ut-sugarna ta åt sig — känna att det nuvarande tillståndet är fullständigt orimligt? Jag är alldeles säker på att det är en ganska enstämmig mening där uppe, att varje eftergift i ekonomiskt avseende som riksdagen gör gentemot detta företag, är en onödig eftergift och att tiden inte är sådan nu, att man skall fortsätta med att ge bolaget ekonomiska privilegier, utan att tiden äntligen har mognat för att börja realisera den tanke som Hjalmar Branting och Adolf Hedin slogos för, nämligen att Sveriges rikaste naturtillgångar skola bli svenska folkets egendom och exploateras i svenska folkets intresse och icke vara ett spekulationsobjekt för privata intressenter.

Just emedan vi velat understryka också denna princip, att man nu måste försöka finna nya vägar, när det gäller behandlingen av detta företag, ha vi — även om det här förslaget ekonomiskt inte har så stora konsekvenser — i alla fall i en särskild motion yrkat avslag på regeringens förslag, och jag vill, herr talman, sluta med att yrka avslag på utskottets hemställan i detta ärende.

Herr Andersson i Prästbol: Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Hagberg sade i början av sitt anförande, att detta inte är någon stor sak. Det är här endast fråga om ett medgivande från statens sida, som innebär att staten, utan att lämna någon garanti för tillämpad räntesats, förbinder sig att söka göra förnyelsearbeten eller rörelsekapital för malmbanan ej erforderliga förnyelsefondsmedel räntebärande.

Jag vill med hänvisning till det enhälliga utskottet yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående reparations- och moderniseringsarbeten inom riksbankens fastighet vid Drottninggatan i Göteborg;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för förädlings- och försöksledare vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning i vissa fall för pension enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3, angående pension åt förre fortifikationsarbetsförmannen Albert Emanuel Morath. Ang. pension åt förre fortifikationsarbetsförmannen A. E. Morath.

I motion II: 338 hade herrar *Lövgren* och *Hage* hemställt, att riksdagen ville bevilja förre fortifikationsförmannen Albert Emanuel Morath i Hedens by, Överluleå socken, en pension till det belopp, som brukade tillämpas i dylika fall.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion II: 338 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid denna punkt hade emellertid avgivits reservationer:

av herr *Paulsen*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 338, måtte medgiva, att förre fortifikationsarbetsförmannen Albert Emanuel Morath frånges och med den 1 januari 1937 under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 504 kronor; samt

av herr *Berling*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Paulsen**: Herr talman! Det gäller här en man, som varit i statens tjänst i 19 $\frac{1}{2}$ år och som slutat sitt arbete när han var i det närmaste 55 år gammal. Bankoutskottet har avstyrkt förslaget om pension åt honom, emedan han slutade sin anställning, innan pensionsåldern uppnåtts.

Nu är det emellertid så, att riksdagen både 1935 och 1936 beslutat medgiva pension i liknande fall. Det har gällt personer, som varit precis lika länge i statens tjänst som denne man och som slutat anställningen, innan de uppnått 50 års ålder. Visserligen har bankoutskottet bägge gångerna avstyrkt ifrågavarande motioner, men riksdagen har korrigerat detta och givit dessa människor pension. Nu tycker jag för min del, att när riksdagen gång efter gång, både 1935 och 1936, har beslutat att ge människor pension, som varit i tjänst lika länge som denne man, bör han också ha pension. Det är av den anledningen

Ang. pension åt förre fortifikationsarbetsförmannen A. E. Morath. (Forts.) jag för min del reserverat mig till förmån härför. Detta är ett typiskt fall, där riksdagen brukar rätta till saken, när bankoutskottet är på fel väg, och jag föreställer mig att riksdagen även i detta fall ser till att rättvisa skipas.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som jag har fogat vid utskottets utlåtande.

Herr Holmgren: Herr talman! Det är mycket sant, som herr Paulsen här framhåller, att riksdagen i två fall förut beviljat pension åt arbetare, som i likhet med den nu ifrågavarande avgått från sin anställning före uppnådd normal pensionsålder. Men trots dessa avsteg från den gamla normen har utskottet inte velat intaga någon ny ståndpunkt nu, utan vidhållit sin ursprungliga i liknande frågor.

Statskontoret har bland annat framhållit, att ett beviljande av pensionsförmåner åt anställningshavare, som av annan anledning än sjukdom slutat sin anställning i statens tjänst före uppnådd normal pensionsålder, måste medföra betänkliga konsekvenser. När denna fråga i förmiddags var före i första kammaren, fördes utskottets talan där av herr Lindley, och han vädjade till sina egna i kammaren och sade: Är det någon här i kammaren som tror att, om en person varit anställd på till exempel en fackföreningsexpedition men lämnat denna anställning och åtta år senare kommer tillbaka och ber att få pension, sådan då skulle beviljas honom? Jag tror det inte, sade herr Lindley, och jag tror det inte heller.

Jag vill för min del sålunda ansluta mig till bankoutskottet och yrkar härmed bifall till utskottets hemställan.

Herr Paulsen: Herr talman! När herr Holmgren talar om att statskontoret avstyrkt förslaget om pension, är ju detta sant, men han nämnde inte att ar-
méförvaltningens civildepartement tillstyrkt detsamma, och det ena kan ju väga upp det andra, skulle jag tro. Nog tycker jag det är ganska egendomligt, när riksdagen är efter år rättar till sådana här förslag från bankoutskottet, att utskottet fortfarande vidhåller den gamla ståndpunkten — trots att riksdagen uppenbarligen tagit avstånd från densamma. Det skulle vara en oerhörd orättvisa, om denne man, som befinner sig i liknande predikament som de två nyss åberopade, icke skulle beviljas pension.

Herr Lövgren: Om det som herr Holmgren uppdrog varit jämförbart med detta fall, kunde man ju ha känt sig i någon mån imponerad av parallellen, men det är här icke fråga om jämförbara ting. Denne man har nämligen icke lämnat sitt arbete på grund av egen önskan, utan därför att det är kutym numera vid garnisonen i Boden att permittera arbetare, när de börja bli gamla.

Jag har här en förteckning över civilarbetare vid Bodens garnison, varav inte mindre än ett trettiotal blivit permitterade på längre eller kortare tid och som kanske åter få bli i tillfälle tjänstgöra någon månad om ett år eller ett halvår. Så har det också varit för denne man. Det är inte mindre än trettioen arbetare, som nu äro permitterade vid Bodens garnison, och under de senaste åren har det varit en lång rad permitterad hela tiden, emedan förvaltningen där uppe hellre lämnar bort ett arbete på entreprenad än bereder sina gamla anställda arbete. Det finns arbetare som haft anställning sedan 1901 och 1902 och som räkna 15, 16, 18, 23, ja, ända upp till 25 anställningsår men som nu gå permitterade. Om en man blir permitterad vid 54, 55 års ålder och inte får komma in i sitt arbete mer än sporadiskt, säger det sig självt att han måste söka sig något annat arbete. Men nog är det väl ganska rimligt,

Ang. pension åt förre fortifikationsarbetsförmannen A. E. Morath. (Forts.) med hänsyn till den kutym som tillämpats här i riksdagen vid föregående liknande tillfällen, att man beviljar pension åt denne man. Jag kan uppriktigt sagt inte förstå, hur man den ena gången kan bevilja pension åt folk som haft tio eller elva års anställningstid, som vi gjorde i fjol en gång, men den andra gången vägrar att vara med om pension åt en person, som i alla fall har så lång anställningstid som denne Morath.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Paulsen avgivna reservationen.

Herr **Holmgren:** Herr Paulsen gjorde gällande att utskottet här på något sätt skulle vilja tredska emot ett riksdagens beslut och envist fasthålla vid en ståndpunkt som riksdagen år efter år lägger till rätta. Så få vi inte se denna sak, herr Paulsen.

Första kammaren har i dag med 77 röster mot 31 följt utskottet. Om vi skulle vara så där lyhörda för riksdagen, som herr Paulsen menar att vi måste vara, skulle i detta fall första kammarens alla ledamöter i bankoutskottet ha intagit den ståndpunkt, som utskottet nu stannat för, medan andra kammarens utskottsledamöter lojalt skulle ha böjt sig för den ståndpunkt, som andra kammaren tidigare intagit, och alltså ha ställt sig på motsatta sidan. Så kan det inte gå till, utan vi måste i utskottet själva pröva och avgöra ärendena efter vårt eget huvud och inte efter riksdagens huvud.

Herr **Paulsen:** Har första kammaren fattat ett felaktigt beslut, brukar ju alltid andra kammaren rätta till det. Det föreställer jag mig, att vi göra även i kväll.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Paulsen under punkten avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Paulsen begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel, följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkt 3:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Paulsen under punkten avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren avslagit utskottets hemställan i denna punkt och i stället bifallit den av herr Paulsen vid punkten avgivna reservationen.

Punkterna 4—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. pension
åt förre ban-
och byggnads-
arbetaren F.
F. Nyström.

Punkten 11, angående pension åt förre ban- och byggnadsarbetaren Frans Ferdinand Nyström.

I motion II: 90 hade herr *Brädefors* jämte fyra av andra kammarens övriga ledamöter hemställt, att riksdagen måtte besluta bevilja f. d. ban- och byggnadsarbetaren vid statens järnvägar Frans Ferdinand Nyström i Sandträsk pension i enlighet med de grunder, som gällde för viss arbetspersonal i statens tjänst.

Utskottet hemställde, att förevarande motion II: 90 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Brädefors: Jag har varit med om att i en motion föreslå pension för förre ban- och byggnadsarbetaren Nyström. Vi ha i detta fall ansett sådana omständigheter föreligga, att denna pension borde kunna beviljas, även om hans anställningstid icke är så lång, som man numera brukar fordra för att bevilja pension. Vårt yrkande går alltså en smula utanför bankoutskottets vanliga normer. Kammaren har ju nyss icke velat anlägga bankoutskottets vanliga måttstock på tjänstetiden och fattat ett annat beslut. Redan tidigare under årets riksdag har bankoutskottets yrkanden i pensionsärenden frångåtts.

Den man, det här gäller, har en sammanlagd anställningstid på något över 14 år, fördelad på en tid av 24 år. Han har icke självant lämnat sin anställning vid statens järnvägar. Det är på grund av den sjukdom han ådragit sig som han av läkare förklarats oförmögen till förvärvsarbete. Detta framgår av det intyg, som ställts till utskottets förfogande och som är utfärdat av sanatorieläkaren i Sandträsk. Han förklaras där oförmögen till arbete på grund av lungtuberkulos. Han har även ett läkarintyg från den tid, då han började sin anställning vid statens järnvägar, vilket även bifogats handlingarna i ärendet. Det är utfärdat av järnvägläkaren Axel Plank i Gällivare. Av intyget framgår, att han vid denna tid var fri från svaghet, sjuklighet och kroppsslyte. Man måste då draga den slutsatsen, att denne man ådragit sig lungtuberkulos under den tid, han tjänstgjort vid statens järnvägar.

Man kan i detta sammanhang även åberopa sig på vad bankoutskottet har yttrat i andra fall, t. ex. i fallet *Morath*, som nyss berördes av herr *Holmgren*. I detta fall beviljades alldeles nyss pension mot utskottets avstyrkande. Jag skulle också i likhet med herr *Holmgren* kunna erinra om förut fattade beslut mot utskottets avslagsyrkande, nämligen i fråga om banarbetaren *Eriksson* och fortifikationsförmannen *Ivar Sundström*. I fallet *Morath* instämmer utskottet med statskontoret och säger, att »ett beviljande av pensionsförmåner åt anställningshavare, vilka av annan anledning än sjukdom slutat sin anställning i statens tjänst före normal pensionsålder, kan medföra betänkliga konsekvenser». Icke ens statskontoret har således velat göra gällande, att en person, som på grund av sjukdom slutat sin anställning i statens tjänst, icke skulle kunna erhålla pension från statsverket.

Jag vill vidare erinra om att en av bankoutskottets ledamöter vid behandlingen av ett liknande ärende för någon vecka sedan här i kammaren yttrade, att man kunde låta hjärtat tala vid frågans avgörande i kammaren. I utskottet vore det däremot en annan sak. Detta kan ju inte tolkas på annat sätt, än att där upphör hjärtat att tala, där är man helt enkelt hjärtlös. Jag måste säga, att i detta fall verkar det, som om man varit oerhört hjärtlös inom bankoutskottet, när icke ens ett sådant argument som sjukdom, ådragen under tjänstgöring, kunnat uppmjuka bankoutskottsledamöternas hjärtan och

Ang. pension åt förre ban- och byggnadsarbetaren F. F. Nyström. (Forts.)
förmå dem att ge denne gamla banarbetare några hundra kronor om året under sina återstående livsdagar. Icke ens den reservant, som reserverat sig i den föregående frågan, har vågat yrka bifall till motionen. Det finns ju knappast någon möjlighet att genomdriva detta förslag, då ett enhälligt utskott har yrkat avslag. Jag har ändå inte velat låta denna fråga gå spårlost förbi och vill beteckna bankoutskottets förslag och åtgärder i denna sak såsom en hjärtlöshet, och detta under så upprörande former, att man icke ens kostat på sig någon utförligare motivering utan endast helt affärsmässigt förklarat, att denne man icke har en tjänstgöringstid, som berättigar honom till pension.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Holmgren: När bankoutskottet fattade ståndpunkt till denna fråga, lät det sig ledas av de uttalanden, som gjorts av järnvägsstyrelsen och statskontoret, vilka båda institutioner kommit till den uppfattningen, att anställningstiden i statstjänst i detta fall har varit för kort. Den har uppgått till endast 14 år. I nästa punkt ha vi att göra med en person, som varit 18 ½ år i statens tjänst. Där ligger saken något annorlunda till. Men därför att utskottet har yrkat avslag på motionen, har man visst icke rätt att kalla utskottet hjärtlost. Vi äro allesamman i utskottet av den uppfattningen, att denne man naturligtvis behöver hjälp i sin nöd. Men denna hjälp skall icke beredas honom på den väg, som herr Brädefors har tänkt sig, utan genom helt andra samhälleliga organ.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 12.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Föredrogs bankoutskottets memorial, nr 45, med föranledande av kamrarnas återförvisningsbeslut beträffande punkten 25 av bankoutskottets utlåtande nr 35, i anledning av framställningar rörande pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 15.

Härefter föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående inköp för riksdagens räkning av ett antal exemplar av L. M. Bååths arbete »Helgeandsholmen och Norrström»; och anförde därvid:

Herr Paulsen: Författaren till detta verk har tidigare av allmänna medel erhållit 6,000 kronor för utgivande av sitt arbete. Nu har det tydligen blivit några exemplar över, och för dessa begär han av riksdagen ytterligare 2,960 kronor. Detta har utskottet varit med om. Jag har vid detta utlåtande fogat en blank reservation. Jag skall därför bara be att få till kam-

Ang. inköp för riksdagens räkning av ett antal exemplar av L. M. Bååths arbete »Helgeandsholmen och Norrström».

Ang. inköp för riksdagens räkning av ett antal exemplar av L. M. Bååths arbete »Helgeandsholmen och Norrström». (Forts.)

marens protokoll anföra, att jag anser dessa pengar vara fullständigt kastade i sjön. Jag är övertygad om att ingen människa läser detta bokverk. Vad skall det då tjäna till att anslå denna summa? Den är visserligen inte stor, men det är dock nära 3,000 kronor, som skola slängas ut till så gott som ingen nytta. Jag har endast velat anföra detta till kammarens protokoll.

Herr Holmgren: Riksgäldsfullmäktige ha gjort framställning till riksdagen om anslag till inköp av den litteratur, varom vi nu diskutera. Riksgäldsfullmäktige framhålla, att detta arbete torde vara av stort intresse för riksdagens ledamöter särskilt med hänsyn till den förestående behandlingen av frågan om förändringar inom riksdagshuset och dess omgivningar. Utskottet har icke velat motsätta sig denna framställning från riksgäldsfullmäktige. Vi ha därvid anlagt den synpunkten, att riksdagens ledamöter borde sättas i tillfälle att taga del av allt, som kan vara ägnat att belysa de förhållanden, som sammanhänga med ombyggnaden av riksdagshuset.

På grund härav yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen **Magnusson:** Herr Paulsen förklarar kategoriskt, att han är alldeles övertygad, att om detta arbete inköpes och utdelas till kammarens ledamöter, kommer ingen människa att läsa det. Jag har verkligen för många år sedan tagit del av detta verk, då det på sin tid utkom. Det utbjöds då till ett ganska högt pris till riksdagens ledamöter. Jag fann för egen del, att verket erbjöd mycket av intresse, och jag vågar tro, att det är många av kammarens ledamöter, som med intresse skola taga del av detsamma. Jag vågar också förutsätta, att det hos riksdagens medlemmar finns så mycket av intresse för den plats, där riksdagens byggnad står, att man verkligen med ett visst nöje skall studera vad arbetet i detta avseende har att erbjuda.

Då det var möjligt att förvärva och tillhandahålla riksdagens ledamöter detta ganska dyrbara och kulturhistoriskt värdefulla arbete för detta relativt billiga pris, så ansågo sig riksgäldsfullmäktige vara i viss mån skyldiga att till riksdagen förmedla detta erbjudande. Riksdagen har naturligtvis sedan själv att avgöra, om den vill begagna sig av detsamma eller icke. Jag tror emellertid, att vi kunna kosta på oss denna lilla lyx och kanske göra andra, viktigare och mycket större besparingar på annat håll.

Jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Paulsen: Herr andre vice talmannen framhåller, att detta verk har så oerhört mycket av intresse att bjuda. Om så verkligen är förhållandet, förundrar det mig, att han icke har spritt kunskap om detta bland riksdagens ledamöter tidigare, så att ledamöterna kunde ha förskaffat sig de återstående exemplaren också, och riksgäldsfullmäktige sålunda icke skulle behövt anmoda riksdagen att inköpa dem. Jag är för min del fullständigt övertygad om att det mycket intressanta, som står i detta bokverk, icke är av den art, att riksdagens ledamöter läsa det. Jag tror åtminstone icke, att man gör det, och därför tycker jag, att det kan vara onödigt att kasta ut dessa pengar för detta ändamål.

Herr andre vice talmannen **Magnusson:** Då herr Paulsen anklagar mig för att bland riksdagens ledamöter icke ha spritt kunskap om värdet av detta arbete, ber jag att få erinra denna kammarens ledamöter om att jag icke har uppfattat det som min uppgift här i kammaren att vara bokagent.

Ang. inköp för riksdagens räkning av ett antal exemplar av L. M. Bååths arbete »Helgeandsholmen och Norrström». (Forts.)

Herr **Lovén**: Jag får för min del säga, att herr Paulsen får svara för sig själv, när han påstår, att kammarens ledamöter icke komma att läsa detta verk. Jag tror icke, att han behöver uttala sig om vad vi andra tänka göra. Jag tycker, att han kunde inskränka sig till att säga, att han tror, att vi icke komma att läsa det.

Herr **Paulsen**: Gentemot herr Lovén vill jag framhålla, att jag inte har sagt, att varken han eller kammarens övriga ledamöter komma att läsa detta verk. Jag har endast sagt, att jag *tror*, att kammarens ledamöter icke komma att ta del av det.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16.

Vid nu skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av väckt motion om ändring i vissa avseenden av barnavårdslagen m. m., biföll kammaren vad utskottet däri hemställt.

§ 17.

Härpå upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 juli 1926 (nr 398) om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen), dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. fortsatt giltighet av sjöarbetstidslagen.

Genom en den 5 mars 1937 dagtecknad proposition, nr 184, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 juli 1926 (nr 398) om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen).

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma i andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 449 av herr *Lindberg* i Stockholm och nr 456 av herr *Nordström* i Kramfors m. fl.

I motionen II: 456 hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att i stället för Kungl. Maj:ts proposition nr 184 om förlängd giltighet av lagen den 13 juli 1926 om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen) för sin del till lag upphöja det förslag, som av Kungl. Maj:t framlades i proposition nr 240/1934.

Utskottet hemställde,

- A) att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen, samt
- B) att motionerna II: 449 och II: 456 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Nordström** i Kramfors: När frågan om sjöfolkets arbetstid vid riksdagen 1934 till följd av en kunglig proposition var föremål för behandling,

Ang. fortsatt giltighet av sjöarbetstidslagen. (Forts.)

funnos i denna kammare 84 röster för antagande av det föreliggande förslaget om sjöfolkets arbetstid. Det var endast med 3 rösters majoritet, som man lyckades förkasta förslaget. Det förvånar mig därför, att man i dag tre år efteråt inte i utskottet har kunnat uppbringa en enda röst för det förslag, som den socialdemokratiska regeringen likväl framlade och ansåg tiden vara mogen för 1934. Vid riksdagens behandling av frågan anförde dåvarande statsrådet Ekman, att han var förvånad över att utskottet hade funnit anledning avslå Kungl. Maj:ts förslag med en så dålig motivering. Man hade motiverat avslaget med att internationella förhållanden skulle lägga hinder i vägen för en reglering av arbetstiden för det svenska sjöfolket. Det är ju ett gammalt agitationsmoment, som man har begagnat i många år. Ända sedan 1920 har man talat om den internationella karaktären av sjöfolkets arbetstid och på grundval av en sådan motivering förhalat denna fråga.

När man trots detta 1934 ansåg tiden vara mogen för genomförandet av en arbetstidslagstiftning, som skulle betyda i varje fall vissa förbättringar för sjöfolket — jag vill inte säga att man hade löst sjöfolkets arbetstidsfråga och att propositionen i och för sig skulle vara så särdeles lyckad — framkommo då en hel del ändringsförslag. Men i jämförelse med de förhållanden, som äro rådande, och den lagstiftning, som för närvarande gäller, var propositionen 1934 i alla fall ett framsteg, ett steg på väg mot ordnade förhållanden för sjöfolket.

Med vetskap om att man här i kammaren emot ett enhälligt utskott inte har så stora chanser att kunna få igenom ett positivt förslag, som skulle gagna sjöfolket, skall jag inte upptaga tiden så värst länge. Jag vill bara erinra om att de krafter, som 1920, 1923, 1924, 1926, 1929 och 1930 ha motarbetat en reglering av sjöfolkets arbetstid och som med tre rösters majoritet lyckades sabotera frågan också 1934, befinna sig i dag i minoritet i kammaren, varför jag hade antagit, att man äntligen skulle slippa ifrån de motiv, som hittills varit gällande för avslag, nämligen den internationella karaktären och konkurrensen för den svenska rederinäringsen.

Man framförde redan 1920 rederinäringsens svårigheter att konkurrera med utlandet, och man har alternativt den ena gången framfört rederinäringsens svåra läge på grund av att man haft en lågkonjunktur. När det kommit en högkonjunktur, har man haft en annan motivering. Då har det varit de internationella förhållandena, som tjänat som avslagsskäl. Och när vi åter komma i en lågkonjunktur, talar man på nytt om rederinäringsens betryckta läge. Man talade också om rederinäringsens betryckta läge 1924 och att man skulle vänta på internationella arbetsbyråns i Genève förslag i frågan. I dag har internationella arbetsbyrån i Genève fattat sitt beslut och antagit en konvention angående arbetstiden för sjöfolket. Nu vill den svenska riksdagen och utskottet inte genomföra och antaga denna genèvekonvention i vad det gäller sjöfolkets arbetstid. Nu har man i stället sökt ett nytt argument. Man har talat om ett nordiskt samarbete, när det gäller sjöfolkets arbetstid. Alla dessa motiv ha ju bara ett och samma syfte, nämligen att förhåla frågan om att ställa sjöfolket jämsides med andra arbetargrupper i Sverige.

Herr talman! Jag finner ingenting som talar för att man i fortsättningen skall låta sjöfolket stå i undantagsställning när det gäller en arbetstidslagstiftning, och därför skall jag be att få yrka bifall till den av den kommunistiska riksdagsgruppen i ämnet väckta motionen.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag har också avgivit en motion i anledning av den kungl. propositionen i detta ämne, men jag kommer

Ang. fortsatt giltighet av sjöarbetstidslagen. (Forts.)

inte, med anledning av utskottets avslagsyrkande på denna punkt, för min del att göra något yrkande om bifall till motionen. Jag har i stället begärt ordet för att säga några ord med anledning av det anförande, som herr Nordström i Kramfors nyss höll, och också i anledning av den motion, som den kommunistiska riksdagsgruppen har väckt rörande sjöarbetstidslagen.

När vi förra gången behandlade då föreliggande proposition i ämnet, vilken den kommunistiska riksdagsgruppen nu vill upphöja till lag, gjordes det från sjöfolkets sida ganska allvarliga anmärkningar gentemot propositionen, och man påyrkade på ett flertal punkter ändringar, som gingo ganska långt. Under den tid, som sjöarbetstidslagen har varit prolongerad, alltså de tre sista åren, har det ju inträffat en hel del förändringar, som göra att man numera ifrån sjöfolkets sida inte gärna vill ha den proposition, som framlades vid föregående tillfälle. Man tycker ju, att kommunisterna, när de nu motionera om en förbättring av sjöfolkets arbetstid, med hänsyn till vad som har förevarit i Genève under föregående år inte bort yrka på att 1934 års proposition skulle läggas till grund för bestämmandet av arbetstiden.

Nu är det emellertid på det sättet, att här har varit ute på remiss ett förslag till ny sjöarbetstidslag, ett förslag, som är en överarbetning av 1934 års förslag men med inarbetande av de bestämmelser, som äro antagna i Genève. Det är ju också, enligt vad här upplystes om och enligt vad som upplystes i den kungl. propositionen, meningen att frågan skall bli föremål för behandling vid nästa års riksdag. Remissvaren avgåvos så sent som i april månad, och det är klart, att när man känner till det preliminära utkast till lagtext, som där föreligger, och vet, vilka förändringar och vilka förbättringar som där förefinnas, man inte nu vill ha 1934 års förslag upphöjt till lag. Det skulle i så fall komma att gälla bara för ett enda år, och det är knappast till någon fördel för sjöfolket, om så skulle bli fallet. Om man nämligen skulle antaga 1934 års förslag, tar det ändå en ganska lång tid, innan man ombord på fartygen hinner få del av det och hinner börja tillämpa ett sådant förslag. Det blir naturligtvis likadant med 1938 års förslag, som kommer att föreläggas riksdagen. Det tar en viss tid, innan man kan fullt ut tillämpa det så som är meningen. Jag tror, att man i detta fall gör sjöfolket den största tjänsten med att nu bara prolongera gällande lag för ett år framöver och därefter inriktar sig på att vid nästa tillfälle åstadkomma så stora och så goda förbättringar i det förslag, som då kommer att föreligga, som man möjligtvis kan göra.

Det är alldeles riktigt, som herr Nordström i Kramfors sade, att sjöfolket borde i vad det gäller arbetstiden och även i andra hänseenden jämföras med arbetarna i land. Men jag tror inte att det är någon idé att nu försöka få igenom den förbättring, som är påyrkad, alldenstund en stor del av det, som finns i 1934 års förslag, inte är godkänt av sjöfolket självt, vare sig befäl eller manskap.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets utlåtande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav först propositioner dels på bifall till utskottets hemställan under punkten A) samt på utskottets hemställan under punkten B) i vad den avsåge motionen II: 456, dels ock på bifall till ifrågavarande motion II: 456; och fattade kammaren beslut i enlighet med den förra propositionen.

På av herr förste vice talmannen given proposition biföll kammaren härefter utskottets hemställan under punkten B), i vad den avsåge motionen II:449.

§ 18.

Föredrogos vart efter annat

andra lagutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av väckt motion angående gränsbestämning i samband med avstyckningsförrättning; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överförande av vissa kronoparker i Jämtlands län till renbetesfjällen m. m. samt en i ämnet väckt motion;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av viss personal vid domänverket;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid för avlöningsreglementet för tjänstemän vid domänverket m. m.; och nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda åtgärder till motverkande av skada å fiske genom vattenförening, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

*Ang. lättnader
i de årliga
avgifterna
å vissa
egnahemslån.*

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 70, i anledning av väckta motioner om åvägabringande av lättnader i de årliga avgifterna å vissa egnahemslån, begärdes ordet av

Herr **Barnekow**, som yttrade: Herr talman! När vi väckte denna motion, hade vi hört oss för på olika håll, huruvida åtgärder i den riktning, som motionen påpekar, skulle komma att under den närmaste tiden vidtagas. Vi hade erhållit ett svar, att den pågående egnahemsutredningen skulle upptaga jämväl dessa frågor, men det föreföll i alla fall, som om det varit, om inte nödvändigt, så dock av viss vikt, att de synpunkter, som vi i motionen framlagt, komme till utredningens kännedom.

Nu har utskottet tydligen förvissat sig om, att utredningen pågår, och då ha vi motionärer ingenting att säga. Jag vill emellertid nämna, att vi hade hoppats att motionen skulle överlämnas till denna utredning, så att den kunnat taga del av den. Det är ju ett tillvägagångssätt som användes, när utskott avstyrker en motion på grund av att utredning av hithörande frågor pågår.

Nu få vi hoppas, att utredningen i alla fall tager kännedom om de utvägar vi i motionen påpekat. Jag vill också uttala den förhoppningen, att det inte måtte draga för långt ut på tiden med denna utredning. Det är dock en fråga, som inte tål att ligga alltför länge, denna fråga om möjligheten att komma de betryckta egnahemslånetagarna till hjälp. Jag är övertygad om att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet kommer att tillse, att det verkligen blir något resultat av utredningen. Jag stöder mig därvid närmast på det uttalande statsrådet gjorde här i kammaren, då det var tal om arrendeegnahemmen. Han förklarade på en fråga om hur det skulle gå, ifall dessa arrendeegnahem inte kunde klara sig, att det då bleve en social fråga att lätta trycket för dessa. Det är visserligen sant, att våra vanliga egnahem äro så ofantligt många flera, men jag hoppas, att statsmakterna skola finna, när utredningen kommer fram, att det är en social fråga av största vikt att lätta dessa egnahemstagaresh be-
kymmer.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 71, i anledning av väckt motion om åtgärder för utveckling och stabilisering av potatisodlingen.

Ang. åtgärder för utveckling och stabilisering av potatisodlingen.

Därvid anförde

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag har inte tänkt göra något ändringsförslag i fråga om utskottets hemställan, utan jag vill endast begagna tillfället att yttra några ord om potatisodlingen i Hallands län.

Det är så, att vi där nere blivit begåvade med — och därom äro vi, som jag tror, ensamma i landet — en helt och hållet ny växtsjukdom, nämligen den s. k. potatiskräftan. Detta har resulterat i kungl. förordningar med bestämmelser, som gå ut på att förebygga, att sjukdomen skall spridas till övriga delar av vårt land. Bland annat finns det bestämmelser om att de som odla potatis på områden utöver $\frac{1}{2}$ hektar inte få odla annat än immuna sorter i de s. k. skyddsområdena, d. v. s. de områden, där potatiskräftan varit mycket spridd. Dessa sorter äro tämligen dyra i inköp, kanske inte heller så begärliga såsom matpotatis och därför inte så lätta att sälja. Förordningen i fråga har väckt protester, det har hållits olika protestmöten, och detta i sin tur har resulterat i att man ingivit en klagoskrift till Kungl. Maj:t. Skriften har av Kungl. Maj:t remitterats till statens växtskyddsanstalt, och denna har enligt uppgifter i tidningarna fattat en resolution i ämnet, vilken skulle gå ut på att dessa mindre potatisodlare — dessa som inte odla mer än ett tunnland potatis — skulle av andra potatissorter få odla endast tidig potatis på $\frac{1}{6}$ av potatisarealen. Detta är enligt min mening en alldeles orimlig bestämmelse. Skola de kunna odla dessa tidigare sorter och sälja dem i juli månad, måste de i så god tid före sättningen få reda på det, att de kunna försäkra sig om utsäde. Likaså brukar det vara vanligt, om de skola kunna sälja tidigt och få någorlunda betalt, att potatisen lägges till förgroning, så att den kommer tidigt i gång och växer. Det är otänkbart, att det skall kunna hinnas med, att Kungl. Maj:t skall skicka ut en förordning om att så och så skall det göras, och att vederbörande skola få reda på saken och hinna sätta i gång med sin odling, så att potatisen blir färdig att säljas i juli månad. Det är en rent teknisk omöjlighet.

Jag har endast velat påpeka detta för att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, när han fattar beslut i detta ämne, inte följer statens växtskyddsanstalts resolution.

Sedan skulle jag också vilja göra den hemställan till statsrådet, att han villfar dessa odlares begäran i så måtto, att gränsen sättes vid $\frac{1}{2}$ tunnland i stället för 1 tunnland, och att också dessa mindre potatisodlare få använda samma förmånsrätt som de större potatisodlarna.

Herr talman! Jag har inte yrkande.

Häruti instämde herr *Lindqvist*.

Härmed var överläggningen slutad; och blev utskottets hemställan av kamraren bifallen.

§ 21.

Slutligen föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 72, i anledning av väckta motioner om åtgärder till främjande av frukt- och trädgårdsodlingen.

Ang. åtgärder till främjande av frukt- och trädgårdsodlingen.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag är tacksam för utskottets välvilliga uttalande angående trädgårdsodlingen i motiveringen.

Ang. åtgärder till främjande av frukt- och trädgårdsodlingen. (Forts.)

Jag skulle vilja liksom utskottet särskilt understryka behovet av snara och verksamma åtgärder till denna näringsgrens stöd och hjälp. Det förhåller sig nämligen så, att den blivit i betänkligen mån bortglömd, liksom den också fått vara ett bytesobjekt, när det gällt traktatförhandlingar med främmande länder. När jag säger, att den blivit bortglömd, erinrar jag om det förhållandet, att denna näring liksom jordbruksnäringen fått underkasta sig en arbetstidslag, vilken emellertid av skäl, som äro för oss fullkomligt outgrundliga, gjorts hårdare för trädgårdsnäringen än för det egentliga lantbruket. När det sedan bebådades förslag, avseende att ytterligare skärpa denna arbetstidslagstiftning, bebådades också undersökningar om åtgärder, ägnade att för jordbrukets del kompensera de ökade omkostnader, som arbetstidslagen skulle medföra. Man bebådade emellertid inga åtgärder och igångsatte ingen undersökning för trädgårdsodlingens del; och när en kommitté tillsattes att utreda lantbrukets merkostnader fick heller inte trädgårdsodlingen däri någon representant. Förslaget om arbetstidsregleringen kom relativt tidigt, och först vid ett mycket sent datum erinrade man sig, att trädgårdsodlingen fanns till, och tillsatte en kommitté att utreda dess merkostnader, med den påföljd att vad det än kan komma för förslag från kommittén, någon framställning om åtgärder inte lär kunna framläggas till årets riksdag. Följaktligen kommer en väsentlig tid att förgå, innan några åtgärder vidtagas. Visserligen har *en* sådan blivit vidtagen, i det att riksdagen fått mottaga en proposition angående tull under viss tid på vindruvor. Jag ber emellertid att få säga, att den tull, som där föreslagits, nämligen 35 öre per kg., inte kommer att utgöra ett tillräckligt skydd för den svenska fruktodlingen under den tid då den svenska frukten föres i marknaden och då konkurrensen med utländska vindruvor är som allra starkast. Jag ber vidare att få erinra därom, att vid flera tillfällen det tullskydd, vilket den svenska trädgårdsodlingen åtnjutit — jag tänker särskilt på tullen på vissa slag av blommor och grönsaker — blivit offrat vid traktatförhandlingar med andra länder. Då har trädgårdsodlingen fått avstå från det skydd den haft.

Jag skall inte upptaga tiden med att ingå på någon kritik av det förslag till åtgärder, som kommit från visst håll och som är refererat i utlåtandet. Jag vill endast i korthet framhålla, att exempelvis vissa anslag till propaganda, till omympning av fruktträd o. s. v. i och för sig nog kunna ha ett visst, men enligt min mening mycket ringa värde. Det centrala i problemet är, att trädgårdsodlingen skyddas för den verkligt övermäktiga konkurrens som nu förekommer från utlandet, gentemot vilken de föreslagna åtgärderna inte kunna vara till fyllest.

Jag har velat framföra denna min mening i samband med utskottets föreliggande utlåtande men kan givetvis inte, såsom frågan nu ligger till, framställa något yrkande.

Häruti instämde herrar *Lundqvist* och *von Seth*.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stamlinjesystem Porjus—Västerås m. m.;

nr 217, i anledning av väckta motioner angående vägnätets utbyggande med ett system av cykelvägar;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående statsförvärv av järnvägarna Sala—Gysinge—Hagaström och Uppsala—Enköping;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av de Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägarna jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 227, angående anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor; samt

från riksdagens kansli:

nr 228, angående åstadkommande av lindring i visst avseende för svenska fiskare vid besök i norska hamnar;

nr 229, angående sättet för erläggande av vårdavgifter vid statens sjuksjukhus; och

nr 230, angående yrkesutbildning av tuberkuloskonvalescenter i vissa fall.

§ 23.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1937/1938 till befrämjande av dövstumundervisningen;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till fortlopande konjunkturundersökningar jämte i ämnet väckt motion;

nr 119, i anledning av väckta motioner om anslag till inköp av respiratorer till beredskap vid barnförslamningsepidemier; och

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om ändrad löneställning för vissa befattningar vid statens kommunikationsverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av väckt motion om begränsning av arbetstiden för personal vid sjukhus och vissa andra anstalter; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rikets allmänna kartverk m. m.

§ 24.

Justerades protokollsutdrag.

§ 25.

Herr *Hage* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 290, angående exploatering av Konradsbergs- och Mariebergsområdena å Kungsholmen i Stockholm m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 585, bordlades.

§ 26.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Osberg</i>	under 5 dagar fr. o. m. den	29 april,
» <i>Annér</i>	» 5 » » »	30 »
» <i>Pettersson</i> i Norregård	» 5 » » »	29 »
» <i>Åkerström</i>	» 4 » » »	1 maj,
» <i>Nilsson</i> i Landskrona	» 5 » » »	30 april,
» <i>Måler</i>	» 5 » » »	1 maj,
» <i>Eklund</i>	» 3 » » »	29 april,
» <i>Lundstedt</i>	» 2 » » »	29 »
» <i>Svensson</i>	» 3 » » »	29 »
» <i>Andersson</i> i Södergård	» 5 » » »	3 maj,
» <i>Blomquist</i>	» 2 » » »	30 april,
» <i>Werner</i> i Höjen	» 4 » » »	30 »
» <i>Olsson</i> i Rimforsa	» 5 » » »	29 »
» <i>Andersson</i> i Ovanmyra	» 5 » » »	29 »
» <i>Holmgren</i>	» 3 » » »	1 maj,
» <i>Bergquist</i>	» 4 » » »	30 april,
» <i>Lindén</i>	» 3 » » »	3 maj,
» <i>Johansson</i> i Tväråselet	» 4 » » »	3 »
» <i>Gustafson</i> i Dädesjö	» 4 » » »	3 »
» <i>Andersson</i> i Lindome	» 4 » » »	30 april,
» <i>Pettersson</i> i Dahl	» 5 » » »	30 »
» <i>Andersson</i> i Dunker	» 3 » » »	30 »
» <i>Ekdahl</i>	den 30 april,	
» <i>Andersson</i> i Falkenberg	» 3 dagar fr. o. m. den	29 april,
» <i>Sjögren</i>	» 3 » » »	30 »
» <i>Sandström</i>	» 3 » » »	30 »
fru <i>Björck</i>	» 3 » » »	30 »
herr <i>Johansson</i> i Uppmälby	» 3 » » »	30 »
» <i>Nilsson</i> i Steneberg	» 6 » » »	30 »
» <i>Olovson</i>	» 4 » » »	30 »
» <i>Pettersson</i> i Hällbacken	» 3 » » »	5 maj,
» <i>Barnekow</i>	» 2 » » »	30 april,
» <i>Hedlund</i> i Häste	» 4 » » »	30 »
» förste vice talmannen <i>Jeppsson</i>	» 5 » » »	30 »
» <i>Hansson</i> i Vännäsby	» 3 » » »	30 »
» <i>Lithander</i>	» 4 » » »	1 maj,
» <i>Gustafson</i> i Kasenberg	» 4 » » »	1 »
» <i>Nyblom</i>	» 3 » » »	1 »
» <i>Eriksson</i> i Sandby	» 3 » » »	1 » och
» <i>Vougt</i>	» 3 » » »	30 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.40 e. m.

In fidem
Sune Norrman.